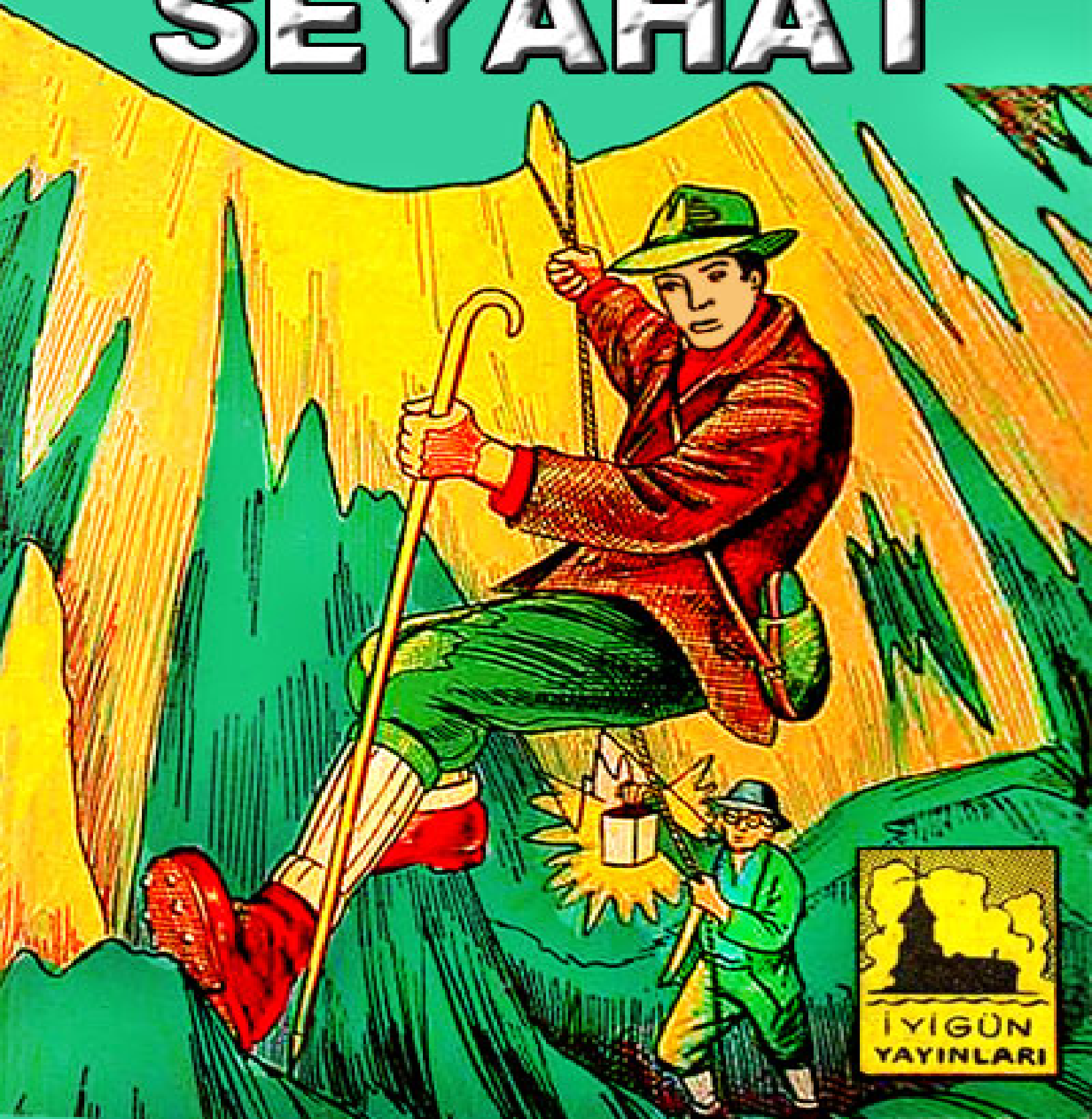

JULES VERNE

ARZIN MERKEZİNE SEYAHAT

ARZIN MERKEZİNE SEYAHAT

Jules Verne

Dijital Ortama Aktaran: kütüphaneci

(kutupyıldızı kitaplığı – 133)

Epub & Mobi: erdemli

Dayımın Eve Erken Dönüşü

Bir pazar günü, 24 Mayıs 1863'de, dayım Profesör Lidenbrock, eski Hamburg'un en eski sokaklarından biri olan König-Strasse 19 numaradaki küçük evine aceleyle dönmüştü.

Yemekler ocakta henüz kaynamağa başladıkları için, hizmetçi Marthe gecikmiş olduğunu zannetmişti.

Ben de: «Dünyanın en sabırsız adamı olan dayım, eğer acıktıysa, şimdi bağırmağa başlayacaktır!» diye düşünmüştüm.

Marthe, yemek odasının kapısını aralayarak: «Mösyö Lidenbrock erken döndü!» diye seslendi.

- Evet Marthe, diye cevap verdim. Fakat, yemeklerin henüz pişmemiş olmasının önemi yok. Daha saat iki olmadı. Saint-Michel'in saati yarımı biraz önce vurdu.

- Acaba Mösyö Lidenbrock neden erken döndü?

- Bize sebebini izah edecektir.

- İşte geliyor! Ben, kaçıyorum! Siz, onu teskin etmeğe çalışın Mösyö Axel!...

Bunları söyledikten sonra Marthe, bir laboratuvardan farksız olan mutfağına döndü.

Yalnız kalmıştım. Mütereddit bir insan olduğum için, çok çabuk öfkelenen dayımı teskin edeceğimi bilemiyordum. Bu sebeple, sokak kapısı rezelerinde gıcırdarken, üst kattaki odama sessizce çekilmeğe hazırlandım. İri adımların altında tahta basamaklar çatırdadı. Birkaç saniye sonra dayım, yemek odasından geçerek, aceleyle çalışma odasına girdi.

Fakat, bu süratli geçiş sırasında madenî başlı bastonunu odanın bir köşesine, iri tüylü şapkasını masanın üstüne fırlatmıştı. Bana da

- Axel, benimle beraber gel! diye seslenmişti. Yerimden kımıldamağa vakit bulamamıştım. Tereddüt içinde bocalarken, dayımın sabırsız sesi tekrar duyulmuştu:

- Hâlâ buraya gelmedin!...

Telâşla dayımın odasına gittim.

Açık söylemek zorundayım ki, Otto Lidenbrock fena bir adam değildi. Fakat, kimseye benzemeyen, garip huylu bir insandı. Bununla beraber, hakikî bir bilgindi. Telâşlı ve sert hareketlerle koleksiyonundaki değerli örnekleri parçalamasına rağmen, dehaya ulaşan bir jeolog, mükemmel bir madenciydi.

Fizik yapısını anlamanız için, elli yaşında, uzun boylu, zayıf, demir gibi sağlam, kendisini on yaş genç gösteren sarı saçlı bir insanı hayalinizde canlandırmanız lâzımdır. Kocaman gözleri, mübalağalı gözlüklerinin gerisinde mütemadiyen fırıl fırıl dönerdi. Uzun ve ince burnu, sivri ve keskin bir bıçağa

benziyordu. Alaycı kimseler, bu burnun bir miknatıs gibi demir talaşlarını çektiğini iddia ederlerdi. Enfiyeden başka (hem de bol miktarda) bir şey çektiğini görmediğim için, bu iddiaların tamamıyla iftira olduklarını söyleyebilirim.

Yürürken uzun ve ölçülü adımlar atışma, yumruklarını sıkışına bakarak öfkeli bir insan olduğunu anlamak mümkündü. Böyle bir kimseyle arkadaşlık yapmanın kolay olmayacağı muhakkaktı.

Dayım, bir Alman Profesörü için zengin bir adam sayılmazdı. Ev, içindekilerle beraber onun malıydı. Bu evde dört kişi yaşıyordu. Dayım, vaftiz kızı Graüben, ben ve hizmetçi Marthe. Beni öksüz olarak yanma alan dayım, kendi mesleğinde yetiştirmiş, en sonunda kendisine yardımcı yapmıştı. Tecrübelerinde ona faydalı olmağa çalışıyordum.

Jeoloji bütün benliğime hâkim olmuştu. Hakikî bir madenci kanı taşıdığım muhakkaktı. En önemli eğlencem, özel koleksiyonumla meşgul olmaktı.

Sonuç olarak şunu söyleyebilirim ki, König-Strasse'deki bu küçük evde, Profesör Otto Lidenbrock'un sabırsız ve sert hareketlerine rağmen mesut olarak yaşanabilirdi. Dayımın beni sevdiğine emindim. Bütün kusuru beklemesini bilmemesiydi. Doğuştan aceleci bir insandı.

Nisan ayında saksılara diktiği çiçekleri her sabah kontrol ediyor, büyümelerini çabuklaştırmak için dallarını ve yapraklarını çekiştiriyordu.

Böyle garip huylu bir adamla geçinebilmek için, itaat etmekten başka çare yoktu. Bu sebeple, dayımın ikinci defa sesini duyunca, çalışma odasına koştum.

Kitap Meraklısının Keşfi

Utreck kadifesiyle kaplı kanepesine gömülmüş olan dayım, elinde tuttuğu kitaba hayranlıkla bakıyor ve sık sık:

- Ne kitap! Ne kitap! diye söyleniyordu.

Bu hayran ifade, Profesör Lidenbrock'un aynı zamanda kitap meraklısı olduğunu bana hatırlatmış oldu. Dayımın nazarında bir kitabın değer taşıması için zor bulunan cinsten veya silik, satırlarla dolu olması lâzımdı.

Dayım:

- Bak! dedi. Bu sabah yahudi Hevelius'un dükkânında ne buldum. Paha biçilmez bir hazine...

Kitaba bakmadan:

- Fevkalâde! diye cevap verdim.

Dayım konuşurken kitabı mütemadiyen açıp, kapatıyordu. Beni hiç ilgilendirmedeği halde, sahte bir dikkatle:

- Kitabın ismi ne? diye sordum. Dayım, heyecanlı bir sesle:

- XII. asırda yaşayan İrlandalı yazarlardan Snorre Turleson'un Heims-Kringlas'ı, diye cevap verdi,

İzlanda'da saltanat süren Norveçli prenslerin hayatlarını anlatıyor.

Bu, beni asla ilgilendirmeyen bir konuydu. Buna rağmen:

- Çok güzel! dedim, içindeki yazılar nasıl?

- Yazılar mı?. Sersem çocuk!.. Sana yazılardan bahseden kim!... önemli olan yazılar mı zannediyorsun?!. Bu, matbaa baskısı bir kitap değil ki!... En eski İskandinav lisanında elle yazılmış bir kitap...

Dayımın en son cümlesini bir papağan gibi tekrarlardım. Dayım, kendinden emin, heyecanlı bir sesle:

- Hayır... Başka izahat istemeyeceğim!...

Bu konu beni hiç ilgilendirmiyordu. Fakat, dayım bunu düşünecek halde değildi. Buluşunun heyecanı içindeydi, izahatına devam etti:

- Bu yazı çok eskiden İzlanda'da kullanılırdı, icat eden de Odin'in kendisiydi. Şu yazının güzelliğine bak sersem çocuk! ilâhların ellerinden çıkmış gibi değil mi?

Cevap vermek niyetinde değildim, ilgi duyulmayan konularda susmanın ilâhlar kadar kralları da memnun edeceği muhakkaktı, işte bu karışık durumdayken, önemli bir olay dikkatimizi başka bir noktaya çekmiş oldu.

Bu, kitabın göze çarpmayan bir yerinden, kirli bir kâğıdın yere düşmesiydi.

Dayım, anlaşılması kolay bir heyecanla bu pis kâğıdın üzerine atıldı. Çok eski bir kitabın içinden düşen, tarihi meçhul bir kâğıdın dayımın gözünde sonsuz değeri olacağı muhakkaktı.

Kâğıdın üstüne atılırken:

- Nedir bu!... diye bağırdı.

Kâğıdı masanın üstüne yaydı. Boyu on beş santim, eni on santimdi.. Anlaşılması imkânsız olan o harfler, çapraz satırlar halinde bütün kâğıdı kaplamıştı.

İşte, Profesör Lidenbrock'la yeğenini, XIX uncu asrın en garip seyahatine sürükleyen yazının tam örneği:

Ж. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.
А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.
А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.
А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.
А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.
А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.
А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.
А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.	А. А. А. А. А. А.

Dayım yazıya birkaç saniye baktı. Sonra gözlüklerini çıkartarak:

- Bunun kitaptaki yazıyla aynı olduğuna eminim, dedi. Fakat... mana çıkartmak imkânsız.

Dayımın bu yazıyı okuyamamış olduğuna sevindiğimi söylersem yalan olmaz. Fakat, dayımın asabileştiği de gözümünden kaçmıyordu. Parmaklarının,

masanın üstünde trampet çalması buna en mükemmel işaretti. Dişlerinin arasından:

- Eski İzlanda lisanı olduğuna eminim! diye mırıldanıyordu.

Dayımın yanılmış olmasına imkân yoktu. Çeşitli lisanları bütün incelikleriyle biliyordu. Hakikî bir lisan uzmanıydı. Buna rağmen, kâğıdın üstündeki yazıyı okuyamamış olmasına ben de hayret ediyordum. Huyunu çok iyi bildiğim için, biraz sonra öfkeleneneceğini tahmin ediyordum. Bu sırada şöminenin üstündeki saat ikiyi çaldı.

Aynı anda çalışma odasının kapısı aralandı.

Marthe:

- Yemeğiniz hazır, dedi. Dayım öfkeyle:

- Yemek de, yemeği pişiren de, yiyenler de cehennemin dibine gitsinler! diye bağırdı.

Marthe kaçtı. Ben de onu sessizce takip ettim. Nasıl olduğunu bilemiyorum, bir anda kendimi masadaki alışık olduğum yerde buldum.

Birkaç saniye bekledim. Dayım gelmedi. Kendisini tanıdığımdan beri ilk defa, sofraya karşı alakasızlık gösterdiğini görüyordum. Hele o günkü nefis yemeklere lakayt kalmayı hayalimden geçirmeğe bile cesaret edemezdim.

İşte pis bir kâğıdın dayıma neye mal olduğuna mükemmel bir misal. Saygılı bir yeğen olarak kendimi onun hesabına, hem de şahsım için yemeğe mecbur

hissettim. Vicdanımın sesini dinleyerek, iki kişilik yemeği mideme aktarma, ettim.

Marthe;

- Şimdiye kadar böyle şey görmedim! diye söyleniyordu. Mösyö Lidenbrock'un sofraya gelmemesi imkânsız bir şey!

- Ben de inanamıyorum!

- Göreceksiniz mösyö Axel!... Hepimizi önemli olaylar bekliyor!

Bana kalırsa en önemli olay, dayımın yemeksiz kaldığını gördüğü zaman, öfkeyle ortalığı birbirine katması olacaktı.

Yemeğin son kırıntılarını çiğnemeğe çalıştığım sırada dayımın beni sabırsız bir sesle çağırdığını duydum. Derhal yerimden fırladım. Çalışma odasına koştum.

Saknussem'in Şifreli Yazısı

İçeri girdiğim zaman, dayım kaşlarını çatmış:

- Bunun eski İzlanda yazısı olduğuna eminim! Diye söyleniyordu. Fakat, bu satırların arasında bir sır saklı. Ya bu sırrı bulacağım... Yahut da...

Sert bir el hareketiyle konuşmasını yarıda kesti. Bana:

- Şuraya otur! dedi. Söyleyeceklerimi yaz!...

Birkaç saniye içinde her şeyi hazırladım. Dayım:

- Bu eski İzlanda yazısındaki her harfin, Almanca karşılığını söyleyeceğim, diye sözlerine devam etti. Sonra ne yapacağımızı düşünüyoruz. Fakat, Allah'ını seversen dikkatli ol!

Dayım yazdırmağa başladı. Yanılmamak için bütün dikkatimi sarf ediyordum. İşte anlaşılması imkânsız yazının tam örneği:

mm.rnlls
sgtssmf
kt.smn
emtnael
Atvaar
ccdrmi
dt.iac

esreuel
unteief
atrateS
nuacet
nsere
ccutul
oscibo

seccJde
niedrke
Saodrrn
rrilSa
icaabs
frantu
KeidiiY

Yazma işi sona erince dayım, önümdeki kâğıdı sert bir hareketle çekip aldı. Uzun bir süre dikkatle tetkik etti.

Mütemadiyen:

- Bu, ne olabilir acaba? diye mırıldanıyordu.

Ben de ona fikir verecek burumda değildim. Zaten bana bir şey sormuyordu. Kendi kendine konuşmakla yetiniyordu:

- İşte hakikî şifreli bir yazı!... Anlatılmak istenen şey, kasten karıştırılmış harflerin arasındadır. Bu harfleri belirli bir düzen içinde yeniden dizebilirsek, manası olan bir cümle meydana getirmiş oluruz. Bu karmakarışık harflerin arasında çok önemli bir keşfin izahatının mevcut olabileceğini düşünüyorum da...

Bana kalırsa, bu harflerin arasında hiçbir şey gizli değildi. Fakat, susmayı tercih ediyordum.

Dayım, kâğıtla kitabı karıştırdı. Sonra:

- Bu iki yazı aynı elden çıkmamış, dedi. Kâğıt, kitaptan sonra yazılmış. Bunu kat'iyetle iddia edebilirim. Şifreli yazının ilk harfi çift (M). Hâlbuki (M) harfi İzlanda alfabesine XIV. üncü asırda girmiştir. Kitapta (M) harfine rastlamak imkânsız. Böylece, şifreli yazıyla kitabın yazılışı arasında en aşağı iki asır geçmiş olduğunu söyleyebilirim.

Bu izahat bana oldukça mantıkî göründü. Dayım:

- Böylece, bu kitabı ele geçirenlerden birinin bu şifreli yazıyı yazmış olduğu sonucuna varıyorum, diye sözlerine devam etti. Fakat, bu şahıs kimdir? Acaba adını kâğıdın bir köşesine yazmış mıdır?

Dayım, gözlüklerini çıkarttı. Kuvvetlice bir büyüteç aldı. Kitabın ilk sayfalarını dikkatle gözden geçirdi. ikinci sayfanın arkasında, başlığın altında mürekkep lekesine benzeyen incecik, silik bir yazı keşfetti. Bir hayli uğraştıktan sonra yazıyı okuyabildi:

1611 4171114417

- Arne Saknussem! Bir İzlandalı daha! XVI. asırda yaşamış olan şöhretli bir simyacı!...

Dayıma hayranlıkla bakıyordum. O, heyecanla devam etti:

- Avicenne, Bacon, Lulle, Paracelse... Bütün bu simyacılar, devirlerinin en ünlü, en hakikî bilginleriydi.. Hayranlığımızı gizle-yemediğimiz çeşitli mühim keşifler yapmışlardır... Saknussem de önemle bir buluşunu bu şifreli yazının arasına gizlemiş olamaz mı? Böyle olduğuna eminim! Başka türlü olmasına imkân yok!

Bu teoriyle profesörün muhayyilesi genişledikçe, genişliyordu.

Mütereddit bir sesle:

- Bu bilginin, önemli bir buluşunu şifreli bir yazının içine neden gizlemek istediğini bir türlü anlayamadım, dedim.

- Neden? Neden? Nereden bileyim? Galile de aynı şekilde hareket etmemiş miydi? Bu sırrı muhakkak öğrenmeliyiz! Şifreyi mutlaka çözeceğim!... Çözmedikçe ne yemek yiyeceğim, ne de uyuyacağım!...

Aklımdan; «Mahvoldum!...» diye geçirdim.

Dayım:

- Sen de benimle beraber çalışacaksın Axel!... diye devam etti.

Elimde olmayarak: «İyi ki iki kişilik yemek yemişim diye düşündüm.

Dayım, heyecanla:

- İlk iş olarak şifrenin anahtarını bulmalıyız, dedi. Bunun güç bir iş olduğunu zannetmiyorum...

Hayretle dayıma baktım. Fakat o konuşmasına devam etti:

- Bundan kolay bir şey olamaz. Vesikada 132 harf var. Bunun 79'u sessiz, 53'ü sesli harf... Akdeniz memleketlerinin kelimelerindeki sesli-sessiz harf nispeti de böyledir. Kuzey ülkelerinin lisanları ise sessiz harf bakımından daha zengindir. Sonuç olarak elimizdeki vesikanın Akdeniz memleketlerinden birinin lisanıyla yazıldığını söyleyebiliriz.

Bu düşünce zinciri tamamıyla mantıklıydı. Dayım, konuşmama fırsat vermeden monoloğuna devam etti:

- Şimdi en önemli noktaya geldik: Bu lisan hangisidir? Saknussem, iyi yetişmiş, çok bilgili bir insandı. Ana lisanıyla yazmadığına göre, XVI. asırda moda olan lisanlardan biriyle yazmış olması lâzım. En kuvvetli ihtimalle, Latinceyi seçmiş olabilir. Eğer bunda başarı sağlayamazsak, İspanyolca, Fransızca, İtalyanca, Yunanca veya İbraniceyi deneyebiliriz. Fakat, XVI. asır bilginleri Latinceyi tercih ediyorlardı. Bu bakımdan, elimizdeki vesikanın Latince olduğunu ısrarla iddia edebilirim.

Bu iddiayı duyunca gayri ihtiyarî irkildim. Latince en çok sevdiğim lisanlardan biriydi. Bu karmakarışık, eğri büğrü harflerle Latincenin yazılmış olması fikrine tahammül edemiyordum. Dayım

- Latince olduğunda ısrar ediyorum, diye sözlerini tamamladı. Fakat, iyice birbirine karıştırılmış bir Latince.

İçimden: «En sonunda doğru bir söz çıktı ağzından!» diye geçirdim. «Eğer bunun içinden çıkabilirse aşkolsun!»

Dayım, yazmış olduğum kâğıdı tekrar eline alarak:

- Dikkatle tetkik etmemiz lâzım, dedi. İşte karmakarışık bir halde 132 harf. Bazı satırlarda sessiz harflerden başkası yok. Bazısında ise sesli harfler ekseriyette. Meselâ (unteief) veya (oseibo) gibi. Bu karışıklık lalettayin meydana gelmiş olamaz. Matematik bir kaideyle karıştırılmış olduğuna eminim. Bu vesika ilk önce düzgün kelime ve cümleler halinde yazılmış olmalı. Sonra, belirli bir düzen içinde kelimeler ters çevrilmiş. Bu anahtarı bulan, vesikayı, okuyabilir. Fakat, bu anahtar nedir? Axel, bu anahtarı biliyor musun?

Bu soruya verecek cevap bulamadım. Sebebi de gayet basitti. Gözüm, şöminenin üstündeki Graüben'in resmine takılmıştı. O anda Graüben'i sadece düşünüyordum. Artık itiraf etmek zorundayım ki, kısa bir süre için Altona'ya gitmiş olan dayımın vaftiz kızını, bir Almanya yakışacak sükûnet ve sabırla seviyordum. Dayımdan habersiz olarak nişanlanmıştık. Jeolojiden

başka hiçbir şeyden anlamayan dayıma bu mutlu olayı bildirmeyi lüzumsuz görmüştük.

Graüben sarı saçlı, mavi gözlü, sert tabiatlı, ciddî ve şirin bir genç kızdı. Sert ve ciddî oluşu, beni sevmesine engel teşkil etmiyordu. Bana gelince, onu kelimenin tam manasıyla seviyordum.

Sevgili Graüben'in resmi beni biran için hakikat âleminden, hayal âlemine sürüklemişti. Fakat, dayımın heyecanlanarak masaya vurduğu yumruğun sesiyle, tekrar hakikat âlemine dönmüştük. Dayım:

- Düşünmeğe devam edelim, diyordu. Bir cümleyi karıştırmak için ilk gelecek olan usul, kelimeleri yukarıdan aşağıya yazmaktır.

Aklımdan: «İnsanlar işleri karıştırmak için neler de düşünebiliyor!» diye geçirdim.

Dayım:

- Bu usulü denemeliyiz, diye sözlerine devam etti. Axel! Boş bir kâğıda, aklına gelen bir cümleyi yaz. Harfleri soldan sağa dizeceğine, yukarıdan aşağıya yerleştir. Sonra bunları beş veya altışar harflik gruplara ayır.

Dayımın isteğini derhal anlamıştım. Yukarıdan aşağıya şunları yazdım:

G	E	N	S	O
R	N	İ	E	R
A	,	Ç	V	U
Ü	S	O	İ	M
B	E	K	Y	!

Dayım kâğıda bakmadan:

- Pekâlâ, dedi. Şimdi bunları, soldan sağa doğru sırala, itaat ettim ve şöyle bir şey elde ettim:

GENSO RNER A'ÇVTJ ÜSOİM BEKY!

Dayım kâğıdı elimden çekerek aldı ve:

- Mükemmel! dedi. İşte, öteki vesikaya benzeyen bir örnek... Sessiz ve sesli harfler, aynı karışıklık içinde beşli grupların arasına serpiştirilmiş halde... Kelimenin orta yerinde virgüle bile rastlıyoruz.

Bunlar benim için dâhiyane buluşlar değildir. Dayım, hararetle:

- Şimdi yazmış olduğun bu cümleyi okumaya çalışacağım, diye devam etti. Hangi cümleyi seçmiş olduğunu bilmiyorum. Fakat metodu bildiğim için, okumak çok kolay olacaktır. İlk olarak gurupların birinci harflerini alıp, yan yana dizeceğim. Sonra, ikinci ve üçüncü harfleri...

Bunları söyleyen dayım, şifreli olarak yazmış olduğum cümleyi yüksek sesle okudu:

«Graüben, seni çok seviyorum!»

Ve sonra hayretle:

- Nee! diye bağırdı. Demek, Graüben'i seviyorsun ha!

Âşıkların dalgın olduklarını bilirdim. Fakat benimki hepsinden baskındı. Graübenle aramda olanları bilmeyen dayıma bu cümleyi yazmakla büyük tedbirsizlik yapmıştım. Fakat dayım, okuduğu cümlemin manasını anlayacak durumda değildi. Kendini yaptığı işin heyecanına kaptırmıştı. Bir makine gibi:

- Aynı metodu Saknussem'un yazmış olduğu vesikaya tatbik edelim, dedi. Yaz bakalım Axel!

İtaat ettim ve yazdım:

*mmessunkaSenrA.icefdok.segnittamurtn ecertser-
rett,rotaivsadua,ednecsedsadne lacartniiluJsiratrac-
Sarbmutablemek meretarcsilucoYsleffenSnl*

Yazmağa başladığım sırada, yan yana gelen bu harflerin hiçbir mana taşımadığına inanıyordum. Fakat, sona doğru bu inancım sarsıldı. Dayımın ağzından kusursuz bir Latinceyle, mükemmel bir cümlemin çıkmasını beklemeğe başladım.

Fakat, öfkeyle vurulan bir yumruk masayı sarstı. Hokkadaki mürekkep etrafa sıçradı. Kalem, elimden fırladı. Dayım:

- Hayır, bu değil! diye bağırdı. Bunun hiçbir manası yok! Sonra, alışma odasından bir mermi gibi dışarı fırladı. Merdivenden ığ gibi yuvarlanarak aşağı kata indi. König-strasse'de bir deli gibi koşarak, gözden kayboldu.

Şifrenin Anahtarı

Yalnız kalınca, Besançon'lu bir madencinin bize göndermiş olduğu silisyumla taş örneklerini koleksiyona yerleştirmeye başladım. Bu işle uğraşırken kafam, kitabın içinden çıkan kâğıtla meşguldü. Kuvvetli bir önsezi, bu kâğıdın bize felâket getireceğini haber veriyor gibiydi.

Bir saat sonra koleksiyon işim sona ermiş bulunuyordu. Dayımın koltuğuna oturarak, pipomu yaktım. Kulağım da kapıdaydı. Tahta basamaklardan aksedecek ayak seslerini bekliyordum. Fakat, bu bekleyişim neticesiz kaldı. Aşağı kattan hiçbir ses aksetmedi.

Dayım o anda nerede olabilirdi? Hayalimde onu, Altona'da güzel ağaçların altında dolaşırken görüyordum. Şifreyi çözmek için yeni bir metot araştırmakla meşgul olduğu muhakkaktı. Acaba geriye nasıl dönecekti. Yüzünde zaferin izlerini görebilecek miydim?

Farkında olmadan ben de mütemadiyen o kâğıdı düşünüyordum. Gayri ihtiyarî masaya uzandım. Kâğıdı aldım. Her harfin üstünde teker teker durarak fikir yürütmeğe çalıştım. Sonra harfleri yeni gruplara ayırdım. Her birinde, bildiğim lisanlara göre manalar

aradım. İkişer, üçer, beşer ve altışar harfli gruplarda hiçbir anlam bulunmuyordu.

Yeni harf grupları yaptım. Her gurubun aynı yerine isabet eden harfleri yan yana getirdim. En sonunda İngilizce «ice = buz» kelimesini buldum. Başka bir gurupta da İngilizce «sir = bay» kelimesi çıktı. Daha sonraki guruplarda Latince «rota», «mutabile», «ira», »nec», «atra», «luco» ve İbranice «tabiled» kelimeleri çıktı.

- Allah, Allah! diye söylendim. Bu kelimeler, dayımın haklı olduğunu gösteriyorlar. Bu değişik lisanlardaki kelimelerin aynı cümle içinde ne işi olabilir? Deli olmak işten bile değil!

Bir harfin girdabı içinde boğulacak durumdaydım. Kafam, bir makine gibi çalışıyordu. Gözlerimi bu karmakarışık harflerden ayıramıyordum. Kâğıttaki yüz otuz iki harf etrafımda uçuşuyor gibiydi. Bunalmıştım. Odanın daraldığını, havanın azaldığını hissediyordum. Kâğıtla yelpazelenmeğe başladım. İşte o anda sanki bir mucize oldu. Kâğıdın önüyle arkası gözümün önünde gidip gelirken, Latince iki kelimenin meydana geldiğini görür gibi oldum. Aynı hareketi, ağır ağır, daha dikkatle tekrarladım. Kâğıdın arka yüzü bana doğru dönerken, Latince «craterem = krater ve terrester = arzî» kelimelerini açıkça okudum.

Birdenbire bütün hakikat gözümün önünde canlanıverdi. Bir tesadüf neticesi, şifrenin anahtarını keşfetmiştim. Son derece heyecanlıydım. Dayımın

saatlerce uğraşıp da başaramadığı işi, birkaç saniyede başarmıştım.

Heyecanımın yatışması için birkaç saniye bekledikten sonra, kâğıdı masanın üstüne koyup, yüksek sesle okumağa başladım. Bitirince dehşetle irkildim ve:

- Olamaz! diye bağırdım. Dayım bu vesikanın içindekileri öğrenmemeli! Aynı seyahati yapmağa teşebbüs edecektir! Onu hiç kimse durduramaz! Üstelik beni de ya da sürükleyecektir!. Böyle bir seyahatten asla geri dönülemez! Asla! Asla!

Tarifi imkânsız bir heyecan içindeydim.

- Hayır! Hayır! Böyle bir şeye müsaade edemem!

diye söylenmeğe devam ettim. Buna engel olmalıyım! Kâğıdı elimden sağa sola çevirirken şifrenin anahtarını tesadüfen bulabilir. Vesikayı ve kâğıdı yok etmekten başka çarem yok.

Böyle söyleyerek vesikayla kâğıdı aldım. Ocağa doğru yürüdüm. İkisini de ateşle yakacaktım. Fakat buna muvaffak olamadım. Kapı açılmış dayım içeri girmişti.

Axel'in Tereddütleri

Allah'ın cezası vesikayla masanın üstüne koymaya ancak vakit bulabildim. Dayım çok dalgın görünüyordu. Şifreyi çözmek için duyduğu şiddetli arzu onu bir saniye bile rahat bırakmıyordu. Evden uzakta kaldığı zaman yeni metotlar düşünmüş olmalıydı. Bunları tatbik etmek için geri döndüğüne emindim.

Nitekim bana, bir kelime bile söylemeden koltuğuna oturdu. Kalemi eline aldı. Bir kâğıda, cebir denklemlerine benzeyen formüller sıralamağa başladı.

Titreyen elini bakışlarımla takip ediyordum. En ufak hareketini bile kaçırmıyordum. Acaba sonuca ulaşabilecek miydi? Heyecanımdan titriyordum. Tesadüfen bulmuş olduğum formülden başkasıyla şifrenin çözölemeyeceğini bildiğim halde, varacağı neticeyi şiddetle merak ediyordum.

Dayım, benimle konuşmadan, tam üç saat devamlı olarak çalıştı. Yazıyor, siliyor, tekrar yazıyordu. Bulduğu bir formülü, değişik şekillerde, defalarca deniyordu.

Vaktin süratle geçtiğinin ikimiz de farkında değildik. En sonunda akşam oldu. Sokaklardan akseden sesler yükseldi- Kâğıdın üstüne eğilmiş olan

dayım ne işitiyor, ne de görüyordu. Marthe'nin yemeğe çağırışını bile duymamıştı...

En sonunda uyku bastırdı... Ağırlaşan gözkapaklarımı açacak halde değildim. Dayım çalışmasına devam ederken kanepelerden birinin üstünde derin bir uykuya daldım.

Ertesi sabah uyandığım zaman, dayım hâlâ çalışıyordu. Gözleri kızarmış, yüzünün rengi solmuş, saçları dağılmıştı. Bütün geceyi nasıl çalışarak geçirdiğini anlamak için bir kere yüzüne bakmak kâfiydi. Ona acıyordum. Şifreyi çözebilmek için her şeyi unutmuştu. Hatta bana öfkelenmeyi bile.

Bir tek kelimeyle onu cehennem azabından kurtarabilirdim. Fakat, susmayı tercih ettim.

Merhametsiz bir insan değildim. Niçin susmayı tercih etmiştim? Bu yine dayımın menfaati ve iyiliği içindi. Kendi kendime mütemadiyen: «Hayır! Hayır! diyordum. Konuşmayacağım! dayımı çok iyi tanıyorum. Oraya gitmek isteyeceğine eminim... Hiç kimse onu durduramayacaktır. Başka jeologların yapmadıkları bir şeyi yapmak için hayatını göz göre göre tehlikeye atacaktır. Susacağım... Bir tesadüf neticesinde öğrendiğim sırrı, sonuna kadar saklayacağım... Bunu açıklamak, dayımı bile bile ölüme göndermek olacaktır... Eğer bir tesadüfle sırrı o öğrenirse, öğrensin... ileride bir gün, dayımın ölümüne sebep olduğum için vicdan azabı çekmek istemiyorum.»

Kat'i kararımı vermiştim. Konuşmayacaktım,. Kollarımı göğsümde kavuşturarak, bekliyordum. Fakat,

tahmin edilmedik bir olay, kararımı sonuna kadar tatbik etmeme engel oldu.

Hizmetçi Marthe, çarşıya gitmek için dışarı çıkmak isteyince Sokak kapısını kilitli bulmuştu. Anahtar üstünde değildi. Bunu kim almış olabilirdi? Bu işi dayımdan başkası yapamazdı. Acaba anahtarı kasten mi almıştı? Bizi aç mı bırakmak istiyordu? Böyle bir şeye hakkı var mıydı? Marthe'la ben hiç ilgimiz olmayan bir konu sebebiyle aç mı kalacaktık? Düşününce, dayımın böyle bir şey yapabileceğine inanmak zorunda kaldım. Birkaç sene önce, maden koleksiyonunu yaparken dayım, bütün ev halkını kırk sekiz saat aç bırakmıştı.

Açlıktan mideme kramplar giriyordu. Bir gün önce akşam yemeğini yememiştik. Öğle yemeğinin de tehlikeye gireceğini anlamak güç değildi. Buna rağmen kahramanca hareket etmeğe açlığa göğüs germeğe kati olarak karar verdim..

Marthe için yemeği hazırlayamamak kadar fena bir-şey tasavvur edilemezdi. Zavallı kadın üzüntüsünden ağlayacak gibiydi.

Dayım bütün bu olanları fark etmeden mütemadiyen çalışıyordu. Hayali, bir makine gibi işliyor, bir formülden diğerine geçiyordu. Yeryüzünden uzakta yaşıyor gibiydi. Dünya ile ilgili ihtiyaçları bir saniye bile düşünmüyordu.

Öğleye doğru midemdeki kramplar daha çoğaldı. Marthe bir gün önce evdeki bütün yedek malzemeyi sarf etmişti. Yemek pişirmek için bir kısıntı bile yoktu.

Buna rağmen kararımdan vazgeçmek istemiyordum. Bu, benim için bir şeref meselesi olmuştu.

Saat ikiyi çaldı. Dayımın inatçılığı gülünç, hatta tahammül edilmez bir hal almıştı. Açlığa dayanmaz durumdaydım. Vesikaya lüzumundan fazla önem verdiğimi düşünmeğe başlamıştım. Bir süre sonra kendisi şifrenin anahtarını bulacak olursa, bu kadar zaman aç kalışıma hayıflanmayacak mıydım? Bu sebeple, gerçeği uygun bir şekilde anlatmağa karar verdim.

Bu iç mücadele sırasında dayımın dışarı çıkmağa hazırlandığını gördüm. Deli olmak işten bile değildi. Kendisi evden ayrılacak, bizi de açlıkla baş başa bırakarak dört duvar arasına hapsedecekti, öyle mi? Bu kadarı fazlaydı artık. Pürüzlü bir sesle:

- Dayıcığım! dedim.

Beni işittiğini anlamak mümkün değildi. Sesimi biraz daha yükselterek:

- Dayıcığım! diye tekrarladım.

Uykudan birdenbire uyandırılan bir adam gibi yüzüme baktı ve:

- Ne var? diye sordu.

- Şey... anahtardan bahsetmek istiyordum da...

- Hangi anahtardan? Kapının anahtarından mı?

- Hayır... şifrenin anahtarından...

Dayım gözlüklerinin üstünden hayretle bana baktı: Yüzümde garip bir ifade sezmiş olacak ki, kolumdan tuttu, hiçbir şey söylemeden, bakışlarıyla beni sorguya çekti.

Başımı yukarıdan aşağıya müspet anlamda birkaç defa salladım. O da başını iki yana sallayarak, bir deliyle karşı karşıya olduğunu anlatmağa çalıştı.

Başımla daha kesin bir işaret yaptım.

Gözleri parladı. Elleri tehditkâr bir hal aldı. En sonunda bu sessiz konuşmadan kurtularak:

Evet!... diye mırıldandım. Şifrenin anahtarını bir tesadüfle...

Heyecanla:

- Ne diyorsun! diye bağırdı.

Üstünde çalışmış olduğum kâğıdı uzatarak:

- Okuyun! dedim.

Dayım kâğıda uzun uzun baktıktan sonra, buruşturup yere atarak:

- Bunun hiçbir manası yok! dedi. Sakin bir sesle:

- Baştan okursanız hiçbir şey ifade etmez, diye cevap verdim. Fakat sondan başa okursanız...

Cümlemi tamamlamağa fırsat vermedi. Kâğıdı yerden kaparak okudu ve:

- Ah! Şeytan Sannussem! diye bağırdı. Demek cümleyi ters olarak yazmıştın, öyle mi?

İşte vesikanın tamamı:

«İn Sneffels Yoculis craterem kem delibat umbra Scartaris Julü intra calendas descende, audas viator, et terrester centrum attinges. Kod feci. Arne Saknussem.»

Tercümesi ise şöyleydi:

«Cüretkâr yolcu, Temmuz ayının ilk günlerinden önce Scartaris'in gölgesi üzerine düştüğü sırada, Sneffels'in Yocul kraterinden içeri gir. Bu yol seni Dünyanın merkezine götürecektir. Ben de aynı şeyi yaptım. Arne Seknussemm.»

Dayım tarif edilemeyecek bir heyecan içerisindeydi. Odanın içinde deli gibi dolaşıyor, eşyaların yerlerini şuursuzca değiştiriyor, koleksiyondan kıymetli taşları atıp, tutuyordu.

En sonunda aşırı heyecanı yatıştı. Sinirleri yorgun bir halde kendini koltuğa attı. Kısa bir sessizlikten sonra:

- Saat kaç? diye sordu.
- Üç.
- Yemek vakti geçmiş... Açlıktan ölüyorum. Haydi sofraya... Sonra...

Bir papağan gibi tekrarladım:

- Sonra...
- Eşyalarımı hazırlayacaksın...Sakin bir tavırla:

- Eşyalarınızı mı? diye sordum.

- Tabî kendilerininkini de...

Bu son cümleyi merhametsiz bir tavırla söyledikten sonra, süratle yemek odasına, geçti.

Yeğenle Dayı Arasında Münakaşa

Bu sözleri duyunca gayri ihtiyarî ürperdim. Bununla beraber hislerime hâkim oldum. Yüzümden hiçbir şey anlaşılmamasına çalıştım. Profesör Lidenbrock'u ancak ilmî deliller durdurabilirdi. Böyle bir seyahatin imkânsızlığını ortaya koyan yüzlerce delil vardı. Dünyanın merkezine gitmek! Bu delilikten başka bir şey değildi, itirazımı zamanında yapmak düşüncesiyle sakın sakın yemeğimi yemeğe başladım.

Çalışma odasından, yemek odasına geçtiği anda bomboş sofrayı gören dayımın hayal kırıklığını uzun uzun anlatmak istemiyorum. Bunun sebebini anlamakta gecikmedi. Marthe'a derhal sofrayı hazırlaması için emir verildi. Zavallı kadın telâşla çarşıya gitti. Bir saat sonra da masaya oturabildik.

Yemek yerken dayım çok neşeliydi. Gülüyor ve şakalar yapıyordu. Çerezleri de yedikten sonra, çalışma odasına gelmem için işaret etti.

İtaat ettim. Çalışma masasına karşılıklı oturduk. Yumuşak bir sesle:

- Axel! dedi. Zeki ve çalışkan bir çocuksun! Ümidimi kesmiş olduğum sırada, bana büyük bir hizmette bulundun. Sen olmasaydın, bu şifreyi

çözemezdim. Bunu asla unutmayacağım.
Ulaşacağımız zaferde senin de payın olacak.

İçimden: «Bu neşesinden faydalanmalıyım!» diye geçirdim. Zaferi münakaşa etmenin zamanıdır!»

Dayım bu düşüncelerimden habersiz olarak:

- Her şeyden önce senden bu sırrı saklamamı istiyorum, diye devam etti. Çalışmalarımı adım adım takip eden bilginler var. Bunlardan birisi, yapacağımız seyahati öğrenirse bizden önce harekete geçebilir.

İnanmamış bir tavırla:

- Böyle bir seyahate cüret edeceklerin sayısı bu kadar çok mudur? diye sordum.

- Bundan hiç şüphelen olmasın Axel. Bu vesika bilinseydi, kocaman bir jeolog ordusu Arne Saknussemme'in izini takip ederdi.

- Sizinle aynı fikirde değilim. Her şeyden önce bu vesikanın gerçekte ilgisini bilmiyoruz ki...

- Vesikanın, böyle bir kitabın içinde bulunmuş olması, en mühim delil sayılmaz mı?

- Saknussem'in bu vesikayı yazmış olduğunu kabul edebiliriz. Fakat, bu seyahati yapmış olduğunu bilmiyoruz ki... Saknussem yalan söylemiş olamaz mı?

Bu sözleri söyledikten sonra, pişman oldum. Dayım kaşlarını çatmıştı. Konuşmanın geri kalan kısmını tehlikeye sokmuş olmaktan korkuyordum.

Fakat, endişem hakikat olmadı. Sert muhatabım, dudaklarının kenarında beliren alaycı bir tebessümle:

- Saknussem'in yalan söyleyip söylemediğini anlayacağız, diye cevap verdi.

Canım sıkılarak:

- Müsaade ederseniz, bu vesika hakkındaki düşüncelerimi sonuna kadar sıralamak istiyorum, dedim.

- Konuş yavrum. Sıkılma. Fikrini açıkça belirt. Çalışmalarımın yardımcısı olduğunu unutma. Haydi, seni dinliyorum.

- İlkönce Yoocul, Sneffels ve Scartarris kelimelerinin anlamlarını öğrenmek istiyorum.

- Bundan basit bir şey olamaz. Büyük kitaplığın ikinci gözü, (Z) serisi, dördüncü sırada duran, üçüncü atlası al.

Yerimden kalktım. Yaptığı tüm tarifle, istenilen atlası derhal buldum. Dayım:

- İşte İzlanda'nın en mükemmel haritalarından biri, dedi. Sualinin cevabını en iyi şekilde bunun içinde bulabilirsin.

Haritanın üzerine eğildim. Dayım izahatına başladı:

- Gördüğün gibi bu ada volkanlarla doludur. Hepsinin adı da «Yocül» dür. Bu kelimenin tam karşılığı

buzdağıdır. Bütün yanardağlar, buz kitlelerinin altında faaliyet göstermektedirler..

- Pekâlâ, Sneffels nedir?

Bu sualime cevap veremeyeceğini ümit ediyordum. Çok geçmeden aldandığımı anladım. Dayım:

- Parmağının ucunu batıya doğru takip et, dedi. Reykjawik'i gördün mü? Fiyordlardan yukarıya doğru çık. Altmış beşinci arz dairesinin altında ne görüyorsun?

- Üstündeki etler sıyrılmış ayak kemiğine benzeyen bir yarımada görüyorum.

- Benzetişin çok doğru yavrum. Şimdi söyle bakayım... Bu yarım adada gözüne hiçbir şey çarpıyor mu?

- Denize doğru uzanıyormuş gibi görünen bir dağ var...

- İşte bu Sneffels'tir...

- Sneffels mi?

- Tâ kendisi... 1650 metre yükseklikte, bir yanardağ. Eğer krateri dünyanın merkezine kadar uzanıyorsa, dünyanın en meşhur dağlarından biri olabilir...

İsyankâr bir sesle:

- İmkânsız!... diye bağırdım. Olamaz. Dayım, sert bir tavırla:

- Niçin imkânsızmış? diye sordu.

- Krateri lâvlar, kızgın kayalarla doludur...

- Sönmüş bir yanardağsa, bu bahsettiklerine rastlamak mümkün değildir. Böyle sönmüş yanardağlar yeryüzünde pek çok... Hâlen faaliyette 300 yanardağ var...Fakat bu sayıdan daha çok da sönmüş yanardağ bulunmaktadır.

Sneffels bunlardan biridir. En son 1219 yılında faaliyeti görülmüştür. O tarihten sonra hiçbir canlılık işaretine rastlanmamıştır.

Bu kadar açık ve kat'i bilgi verebileceğini tahmin etmiyordum. Başka bir konuya geçmek mecburiyetini hissederek:

- Scartaris nedir? diye sordum. Temmuzun ilk günlerinden önce ibaresiyle neyi kastetmek istiyor?

Kısa bir süre düşündükten sonra:

- Sana karanlık görünen noktalar, benim için tamamıyla aydınlık, dedi. Saknussemin, ufak bilgilerle keşfini daha hassas bir tarzda izah etmek istemiş Sneffels'de pek çok krater bulunmakta... Bunların içinde hangisinin arzın merkezine giden yola sahip olduğunu belirtmesi icap etmez miydi? Bunu tam olarak açıklamak için İzlandalı bilgin ne yapmış? Temmuz ayının ilk günlerinde, Scartaris tepesinin gölgesinin bahsi geçen kraterin üstüne düştüğüne dikkati çekmek istemiş. Bundan daha açık bir tarif tasavvur edebilir misin? Söylenilen günlerde Sneffels'in

üstüne çıkınca, Saknussem'm'in bahsettiği krateri bulmak zor olacak mıdır zannediyorsun?

Dayım bütün suallerime kolaylıkla cevap veriyordu. Onu vesikadaki kelimelerin manalarını sorarak mat edemeyeceğimi anlamıştım. Bu sebeple, bu suallerden vazgeçerek, bana göre daha ciddî olan ilmî itirazlara geçtim:

- Saknussem'm'in açık bir lisan kullandığını ben de kabul ediyorum. Fakat, bahsi geçen kraterden girerek, dünyanın merkezine gitmiş olabileceğine inanamıyorum.

- Neden?

- İlmi bütün teoriler, böyle bir yolculuğun imkânsız olduğunu ispat etmektedir.

Dayım alaycı bir sesle:

- Sen bu teorilere inanıyor musun? diye cevap verdi.

Cesaretle cevap verdim:

Aşağı doğru inildikçe her yirmi üç metrede, ısıнын bir derece arttığı herkes tarafından biliniyor. Dünyanın yarıçapı altı bin kilometre olduğuna göre, merkezde sıcaklığın iki milyon derece olması icap eder. Buna göre, çok derinlikteki madenlerin yanar gaz halinde olduğu kabul edilebilir. Zira en sert madenin bile bu kadar yüksek bir ısıya dayanabilmesine imkân yoktur. Bütün bunları bildikten sonra, böyle bir seyahati

düşünmenin delilik olduğunu siz de kabul etmez misiniz?

- Senin gözünü sıcaklık mı korkutuyor?

- Gayet tabîî. Kırk kilometre aşağıya inebildiğimizi kabul edecek olursak, yer kabuğunun sınırı olan bu noktada bile ısı 1300 derecenin üstündedir.

- Yani buhar olmaktan mı korkuyorsun?

- Bu sorunun cevabını size bırakıyorum... Kararı siz vereceksiniz...

Dayım neşeli bir sesle:

- İşte kararım, dedi. Hiç kimsenin kilometrelerce aşağıda neler olduğunu bilmesine imkân yoktur. Yeryüzünden itibaren beş kilometre aşağısını bile kati olarak tanıyamıyoruz. İlim her an yeni buluşlarla gelişmektedir. Teorileri, başka teoriler yıkabilmektedir. Buna çeşitli misaller verebiliriz. Arzın merkezinde iki milyon derecelik ısı olabileceği gibi, tahammül edilebilecek derecede bir soğukluk da olabilir. Meselâ, şöhretli bilginlerden Poisson'un teorisine göre, arzın merkezinde iki milyon derecelik birisi olursa, yeryüzü kabuğu, içerde sıkışan gazların basıncına dayanamayıp, bir buhar kazanı gibi infilâk edebilir.

- Bu Poisson'un fikri...

- Başka jeologlar da onun gibi düşünüyorlar. Onların görüşüne göre, arzın merkezinde ne gaz, ne su, nede ağır madenler vardır.

- Rakamlarla her şey ispat edilebilir.

- Fakat, olaylarla ispat edilebilir. Kati olarak bilinen bir şey varsa, o da dünyanın kuruluşundan bu yana faaliyet halinde olan yanardağların sayısı iyice azalmıştır. Bu da arzın merkezindeki ısıнын gün geçtikçe azaldığını göstermektedir..

Yavaş yavaş dayımın tesiri altında kalmağa başlıyordum. İkna kabiliyeti son derece kuvvetliydi. Canlı ve neşeli bir sesle:

- Görüyorsun ki, arzın merkezi birçok jeologu meşgul etmiş, ve çeşitli faraziyelerin çatışmasına yol açmış bulunuyor, diye sözlerine devam etti. Merkezdeki ısı henüz ispat edilmiş sayılmaz. Çünkü ben de aksini iddia ediyorum. Gidip görülmedikçe, oradaki ısı hakkında hiçbir iddianın ilmî kıymeti olamaz. Bu muazzam problemi, Saknussem gibi halledeceğiz.

Dayım beni mat etmişti. Tehlikelerle dolu bu maceranın heyecanı beni de hükmü altına almıştı. Sabırsız bir sesle:

- Evet! diye bağırdım. Gidip göreceğiz!...

- Etrafımızı aydınlatmak için elektrik enerjisinden faydalanabiliriz... Merkeze doğru yaklaştıkça hava basıncı daha azalacağı için, aydınlığı daha kuvvetli olacaktır.

- Her zorluğa rağmen, başarabiliriz...

Muzaffer bir tavırla:

- Başaracağımıza inanıyorum! dedi. Fakat, bu başarı için her-şeyden önce, son derece sessiz hareket etmemiz lâzım. Projemizi herkesten gizli tutacağız.

Hareket Hazırlıkları

Hayatımızda önemli bir rol oynayan bu konuşma, böylece sona ermiş oldu. Dayımın çalışma odasından sersemlemiş bir halde çıktım. Yalnız kalmağa ihtiyacım vardı. Sessizce evden çıktım. Hamburg'un caddeleri de bana bunaltıcı göründüler. Buralarda nefes alabilmem için yeter derecede hava yok gibiydi. Kendime gelebilmek için Elbe'nin kıyılarına gittim.

Kafamın içinde birbirine zıt çeşitli faraziyeler dans ediyordu. Bunlardan hiçbirisine tam manasıyla bağlanamıyordum.

İlk anlardaki heyecanım yatışmış olmasına rağmen, dayımın ikna edici sözlerinin tesiri altındaydım. Düşünmeğe devam edersem cesaretimin kırılacağını hissediyordum. En iyisi, vakit kaybetmeden valizlerimi hazırlamaktı.

Bir iki saat sonra tamamıyla ayılmıştım. Hangi tarafından bakarsam bakayım, bu yolculuk bana saçma hatta delice görünmeğe başlamıştı. Kısa bir süre sonra da: «Fena bir rüya görmüş olmalıyım, diye düşünüyordum. Akli başında bir insan olan dayım, genç yeğenini göz göre göre ölüme sürükleyemez. Bana böyle bir teklifte bulunmuş olamaz. Bütün bunlar hayalimin mahsulü olmalı...»

Elbe'nin kıyısını takip ederek şehre döndüm. Limandan geçtim. Altona caddesine ulaştım. Bir önsezi beni oraya sürüklemiş olmalıydı. Zira, kısa bir süre sonra Graüben'i gördüm. Hamburg'dan dönüyordu. Onu uzaktan tanır tanımaz:

- Graüben!... diye bağırdım.

Genç kız şaşkın bir tavırla durdu. Kalabalık bir caddede kendisine bu şekilde seslenmiş olmama hayret etmiş olduğu belliydi. Koşarak yanına gittim. Graüben, soğuk bir sesle:

- Axel! dedi. Buraya kadar beni görmek için mi geldin?»

Fakat yüzüme bakınca, iş karışıklığının derecesini anlayarak, yumuşak bir tavırla:

- Neyin var? diye sordu.

- Neyim mi var?

Dayımın ikazlarını unutarak her şeyi Graüben'e anlattım. Kalbi benimki gibi heyecanla çarpıyor muydu? Bilemiyorum. Fakat, avucumun içinde olan eli titremiyordu. Kısa bir süre sessizce yan-yanaya yürüdük. En sonunda:

- Axel! dedi. Bu, çok güzel bir yolculuk olacak! Bu sözleri duyunca, hayretle irkildim. O:

- Evet Axel! diye sözlerine devam etti. Büyük bir bilgine lâıyk bir yeğen olduğunu ispat etmelisin! Bir insanın kendini göstermesi için, böyle büyük teşebbüslere girişmesi lâzım...

Şaşkın bir tavırla:

- Fakat, Graüben! diye itiraz ettim. Beni yolculuktan geri çevirmek için çalışmayacak mısın?

Hayır, Axel... Dayın isterse, sizinle beraber gelmeyi çok isterdim... Tabîî, size zorluk çıkaran bir engel olmamak şartıyla...

- Samimi misin Graüben?

- Tamamıyla samimiyim...

Şaşkın bir haldeydim. Doğrusunu söylemek icap ederse, o anda kendi kendimden utanıyordum. Kısa bir sessizlikten sonra:

- Graüben! dedim. Yarın da bu tarzda konuşup, konuşmayacağını çok merak ediyorum!...

Graüben, kendinden emin bir sesle:

- Yarın da bugünkü gibi konuşacağım! diye cevap verdi.

Elele tutuşarak, sessizce yolumuza devam ettik. İçimden:

«Temmuza kadar bir hayli zaman var, diye geçirdim. Bu arada çeşitli olaylar olabilir, dayım bu delice fikrinden vazgeçebilir.»

König-Strasse'deki eve geldiğimiz zaman hava kararmış, gece olmuştu. Herkesi uyur vaziyette bulacağımı tahmin ediyordum. Fakat, dayımın sabırsızlığını çok geçmeden anladım. Hamallara

bağıra bağıra emirler vererek, bazı eşyaları taşıtıyordu. Zavallı

Marthe, ne yapacağını, nereye koşacağını bilemez bir haldeydi. Dayım beni uzaktan görünce:

- Şimdiye kadar neredeydin? diye bağırdı. Çabuk gel buraya!... Daha hiçbir şey hazır değil!... Bavullar, notlarım, anahtarım, tozluklarım!... Hepsi darmadağınık bir halde!.

Şaşkın bir halde, olduğum yerde donmuş gibiydim. Konuşmamak için dudaklarımı kırırdatabilecek kuvveti bulamıyordum. Zorlukla:

- Gidiyor muyuz? diye seslendim.

- Evet sersem çocuk!, gidiyoruz!...Zayıflayan bir sesle:

- Gidiyor musunuz? diye tekrarladım.

- Evet... Öbür gün, sabahın en erken saatinde...Dayımı daha çok dinleyemedim. Küçük odama koşarak, sığındım.

İşin şakaya gelir tarafı yoktu. Dayım, o gün öğleden sonra yolculuk hazırlıklarıyla meşgul olmuştu. Lüzumlu eşya ve malzemeleri satın almıştı. Evin avlusu merdivenler, düğümlü ipler, meşaleler, su mataraları, demir çengeller, çeşitli kazmalar, demirli bastonlarla geçilmez bir haldeydi. Bunları on iki kişi zor taşıyabilirdi.

Korkunç bir gece geçirdim. Ertesi sabah, çok erken saatlerde dışarıdan Graüben'in seslendiğini

duydum. Kapiyı açmamak kararındaydım. Fakat, onun tatlı sesine tahammül edebilir miydim?

Kapiyı açtım. Yan yana, dayımın çalışma odasına doğru yürüdük. Böyle bir yolculuk yapacağımıza hâlâ inanamıyordum. İçeri girince, öfkeliendirmemeğe çalışarak:

- Dayıcığım! dedim. Bu yolculuğa kat'î olarak karar verdiniz mi?

- Nasıl?!... Yoksa, şüphe mi ediyorsun?!...

- Hayır!... Fakat, bu kadar acele edişinizin sebebini anlayamıyorum da!...

- Zamanımızın olmadığını anlayamıyor musun?

- Fakat, dayıcığım... Bugün Mayısın 6'sı... Haziranın sonuna kadar önümüzde bir ay var.

- Cahil çocuk!... İzlanda'ya o kadar çabuk gidileceğini mi zannediyorsun?!... Dün, deli gibi evden uzaklaşmamış olsaydın, seni Liffender Şirketinin Kopenhag bürosuna götürecektim. O zaman, Kopenhag'dan Reykjavik'e ayda bir vapur seferi olduğunu öğrenmiş olacaktın.

- Fakat!...

- Ne demek fakat?!... 22 Haziranda kalkacak vapuru bekleyecek olursak, Scartaris'in Sneffels'deki gölgesini göremeyiz... En süratli vasıtaıyla Kopenhag'a gitmek zorundayız. Oradan da, İzlanda'ya gitmenin çarelerini araştıracağız... Haydi git, çabuk eşyalarını hazırla!...

Cevap vermeğe cesaret edemeden odama döndüm. Graüben de benimle beraber geldi. Eliyle bavulumu hazırladı. Son eşya da bavula konunca, aşağı kata indim.

O gün fizik âletleri, silâh ve elektrik malzemeleri satanlar eve devamlı olarak gelip gittiler. Zavallı Marthe aklını kaybedecek haldeydi. Bana:

- Acaba Mösyö delirdi mi? diye sordu.

Başımı sallayarak bu suali tasdik ettim. Merakla tekrar sordu:

- Sizi de beraber mi götürüyor?

- Evet...

Elimle arzın merkezini işaret ettim. Zavallı Marthe anlamayarak:

- Şarap mahzenine mi? diye sordu. Gülerek:

- Hayır, dedim. Daha aşağılara... toprağın derinliklerine...

Marthe yine bir şey anlamamıştı. Fakat, ısrar etmedi.

Akşam oldu. Zaman mefhumunu kaybetmiştir. Dayım:

- Yarın sabah, tam altıda hareket edeceğiz, dedi. Saat onda, yatağa ölü gibi yattım. Gece, korkunç bir kâbus bastırdı. Karanlık uçurumlardan aşağıya yuvarlanıyordum. Sayıkladığımı zannediyorum. Dayımın sert ve amansız eliyle sürükleniyor,

uçurumlara itiliyor, bataklıklarda bo uluyordum. Devamlı olarak karanlık boşluklarda u uyorum.

Sabah saat beşte uyandım. Korku ve yorgunluktan bitkin bir haldeydim. Yemek odasına indim. Dayım sofradaydı. İ tahla yiyordu. Ona korkuyla baktım. Fakat Graüben de oradaydı. Hislerimi açıklayacak hiçbir şey söylemedim. Yemek de yiyemedim.

Saat be  buçukta sokaktan bir gürültü aksetti. Bizi Altona tren istasyonuna götürecek olan büyük bir araba gelmişti. E yalar kısa bir zamanda buna yüklendi.

Mukadderatla mücadele edecek halde değildim. Bavulumu odamdan getirerek, arabaya yerle tirdim.

Bu sırada dayım, Graüben'e evin bütün idaresini devrediyordu. Dayımla kucakla ırken her zamanki gibi sakindi. Fakat, yanaklarımdan öperken, dudaklarının kenarlarına kadar inen gözyaşlarını hissettim. Heyecanla:

- Graüben! diye feryat ettim. Ok ayıcı bir sesle:

- Git, sevgili Axel'im, git! diye kulağıma mırıldandı.  u anda ni anlını terk ediyorsun. D n   nde karını bulacaksın!

Graüben'i uzun uzun kollarımın arasında sıktıktan sonra, arabadaki yerimi aldım. Graüben'le Marthe, kapının önünde durarak son olarak ellerini salladılar. Birkaç saniye sonra, araba süratle Altona'ya doğru uzaklaştı.

Uçurum Dersleri

Üç gün sonra, saat onda Kopenhag'a ayak bastık. Eşyaları bir arabaya yükleyip, Phoenix oteline gittik. Biraz istirahatten sonra, rıhtımları dolaşmağa başladık, İzlanda'ya gidecek olan bir gemi arıyorduk.

Hiçbir vasıta bulamayacağımızı ümit ediyordum. Fakat bu ümidim boşa çıktı. Valkyrie adında ufak bir yelkenli, 2 Haziranda Reykjavik'e hareket edecekti. Dayım, kaptan Bjarne'le kolayca anlaştı ve aşırı bir heyecanla elini sıktı. Adamcağız heyecana hiçbir mana veremedi. İzlanda'ya gitmek onun nazarında çok tabîî bir olaydı. Kısaca:

- Salı günü, saat yedide gemiye gelin, dedi.

Dayım bu gemiyi bulduğu için aşırı bir sevinç içindeydi. Otele döndük. Karnımızı doyurduktan sonra, şehri gezmeğe karar verdi.

Dayım, gezintimizin ilk anından itibaren Amak adasındaki bir çan kulesiyle yakından ilgilenmeğe başladı. Bu ada, Kopenhag'ın güneybatı mahallerindeydi. Dayım, ilk olarak burasını ziyaret etmeğe karar vermişti.

Kanallardan işleyen ufak gemilerden birine binerek, adaya çıktık. Sefil vaziyette çalışan işçilerin arasından geçtik. Kiliseye ulaştık.

Kilisenin mimarî bakımdan hiçbir fevkalâdeliği yoktu. Fakat, çok yüksek olan çan kulesi dayımın dikkatini çekmiş bulunuyordu. Kulenin ortasına isabet eden sahanlıktan itibaren merdiven, açıkta devam ediyordu. Dayım:

- Kuleye çıkalım, dedi. Endişeyle:
- Başım döner, diye itiraz ettim.
- Ben de bunun için çıkmak istiyorum... Yüksekliğe ve baş dönmesine alışman lâzım...
- Fakat, dayıcığım...
- Gel diyorum sana... Vakit kaybetmeyelim... itaat etmekten başka çarem yoktu. Sokağın öteki tarafında oturan bir bekçiden, kule kapısının anahtarını aldık. Çalışmağa başladık.

Dayım, ağır adımlarla önümde ilerliyordu. Ben de onu korkuyla geriden takip ediyordum. Başım şiddetle dönüyordu. Berbat bir vaziyetteydim.

Asıl korkulu dakikaları, yüz elli basamak sonra kulenin dışındaki zayıf korkuluklu merdivene gelince yaşamağa başladım. Basamaklar, gökyüzünün sonsuz boşluğuna uzanıyor gibiydi. Rüzgâr kuvvetle yüzüme çarpıyordu. Merdiven, yükseldikçe daralıyordu.

Yarı yolda, aşırı bir korkuyla:

- Artık devam edemeyeceğim! diye bağırdım. Dayım merhametsiz bir sesle:
- Çıkmağa devam et! diye cevap verdi.

Bütün vücudum merdivene yapışarak, ağır ağır çıkmağa devam ettim, iyice sersemlemiştim. Ayaklarımın titrediklerini hissediyordum. Gözlerimi kapamıştım. En sonunda dayımın yardımıyla en üst noktaya çıktım.

Dayım:

- Aşağıya bak! dedi. Hem de dikkatle bak!... Uçurumlara alışmalısın!

Gözlerimi açmak zorunda kaldım. Evler yassılaştırmış gibiydiler. Bulutlar bana daha yakın göründüler. Biz de dâhil olmak üzere, kulenin sivri çatısı süratle dönüyordu. Uzakta, bir tarafta yemyeşil tarlalar, diğer tarafta deniz göz alıcı parıltılar ufka kadar uzanıyordu. Yelkenliler, çocukların oyuncaklarına benziyorlardı. Bütün bunların hepsi, gözlerimin önünde fırıl fırıl dönüyorlardı.

İlk uçurum dersi bir saat devam etti. Kaldırıma bitkin bir halde ayak bastığım zaman dayım:

- Yarın tekrar buraya geleceğiz, dedi.

Nitekim beş gün uçurum derslerine devam ettik. Elde ettiğim başarı parlak olmasa da, ilk günlere nazaran önemli bir ilerleme kaydetmiş olduğum inkâr edilemezdi.

İzlanda'nın Başkenti

Hareketimizden bir gün önce, bir dostumuz bize üç tavsiye mektubu verdi. Birincisi İzlanda Valisi kont Trampe'a, ikincisi piskopos muavini Mösyö Pictursson'a, üçüncüsü Reykjawik belediye reisi Mösyö Finsen'e yazılmıştı.

Ayın 2 sinde, sabah saat altıda, eşyalarımızın hepsi gemiye yüklendi. Kaptan bizi kamaralarımıza götürdü. Bunlar, son derece dardılar.

Dayım:

- Rüzgâr uygun esiyor mu? diye sordu. Kaptan Bjarne:

- Mükemmel, diye cevap verdi. Limandan, bütün yelkenlerimizi açarak çıkacağız.

Bu konuşmadan bir kaç saniye sonra, kaptanın söylediği gibi bütün yelkenler fora edilmiş olarak limandan ayrıldık. Sund Boğazına süratle girdik. Bir saat sonra Kopenhag sahilleri gözden kayboldu.

Valkyrie, ince yapılı bir yelkenliydi. İzlanda'nın başkenti Reykjawik'e kömür, malzemesi, toprak eşya, yün giyim eşyası ve buğday götürüyordu. Hepsi Danimarkalı olan beş tayfa gemiyi idare ediyordu.

Dayım, kaptana:

- Yolculuk ne kadar sürer acaba? diye sordu.

- Aksi yönden rüzgâr esmezse on günde İzlanda'ya ulaşmış oluruz...

Kaptanın sözleri doğru çıktı. Oldukça kuvvetli bir fırtınanın önüne katılan Valkyrie, on gün sonra İzlanda kıyılarına ulaştı. Skagen burnundaki deniz feneri görüldüğü zaman, tehlikeli kayalara bindirmememiz için bir kılavuz gemisi bizi yedeğine aldı. Üç saat sonra da, Faxe körfezine girdik. Reykjavik'in önünde demirledik.

Yolculuğun bittiğini öğrenen dayım kamarasından, sapsarı bir yüzle dışarı çıktı. Deniz tutmuş olmasına rağmen, neşesinden hiçbir şey kaybetmemişti. Daracık kamara ona, bütün yolculuk boyunca bir hapisane gibi görünmüştü. Sıkıntılı günlerden sonra, gemiyi terk etmek için acele ediyordu. Buna rağmen, karaya çıkmadan önce beni geminin burnuna götürdü. Körfezin kuzeyinden yükselen, sivri iki tepeli bir dağı eliyle işaret ederek:

- İşte Sneffels! dedi.

Sonra, yolculuğumuzun hedefi hakkında hiç kimseye bir şey bahsetmememi katî olarak bir defa daha hatırlattı ve bizi bekleyen sandala doğru yürüdü. Çok geçmeden rıhtıma ayak bastık.

İlk olarak gözümüze, general elbisesi giymiş bir adam çarptı. Bu resmî kıyafetli şahıs, adanın valisi kont Trampe'di. Dayım, daha ilk bakışta valiyle karşı karşıya olduğunu anladı. Kendini tanıttıktan sonra, tavsiye mektubunu verdi ve Danimarka lisanıyla konuşmağa başladılar. Bu konuşmadan bir kelime bile

anlamadığımı söylemek zorundayım. Mamafih dayım en sonunda durumu açıkladı. Kont Trampe bize her türlü yardım yapmayı vadediyordu.

Daha sonra belediye başkanı Mösyö Finsen'i ziyaret ettik. O da askerî kıyafetliydi. Bize aşırı bir yakınlık gösterdi.

Piskopos muavini Mösyö Pictursson'u yerinde bulamadık. Adanın kuzeyinde bir vazife seyahati yapıyordu. Böylece, onunla tanışma ümidini tamamıyla kaybetmiş oluyorduk. Buna karşılık, bize daha faydalı olacak birisiyle tanıştık. Mösyö Fridriksson,

Reykjavik lisesinde tabîî ilimler profesörüydü.

Profesör Fridriksson Islands lisanıyla Latinceden başka bir şey bilmiyordu. Bana Horace'ın lisanıyla hitap ederek, dost olmak istediğini söyledi. Daha ilk anda da kaldığımız müddet içinde ondan başkasıyla arkadaşlık yapamadım.

Profesör Fridriksson, üç odalı bir evde oturuyordu. Bunların ikisini bize verdi. Çokluğu bakımından ada halkını hayrette bırakan eşyalarımızı profesörün evine taşıyarak, yerleştik.

Kendimize sığınacak emin bir yer bulduktan sonra dayım:

- En önemli ve en zor meseleleri halletmiş bulunuyoruz, dedi.

Hayretle:

- En önemlileri ve en zorları mı? diye sordum.

- Gayet tabî... Artık kraterden aşağıya inmekten başka yapılacak bir işimiz kalmadı...

- Bunu en basit iş olarak kabul ediyorsanız, söyleyecek hiçbir sözüm yok... Fakat, indikten sonra, yukarı çıkmamız icap ettiğini de unutmamalıyız, değil mi?

- Bu beni düşündürmüyor. Boşu boşuna vakit kaybetmeyelim. Şehir kütüphanesine gideceğim. Belki Saknussemme'in yazmış olduğu el yazısı kitaplardan birkaçını bulabilirim. Bunları tetkik etmek istiyorum.

- Ben de bu zaman içinde şehri gezerim. Siz de arzu etmiyor musunuz?

- Bana göre burada en önemli olan şeyler yerin üstünde değil, yerin altında bulunuyor.

Bu konuşmadan sonra, dışarı çıktım. Gelişi güzel dolaşmağa başladım.

Reykjavik'de yol şaşırmak imkânsız bir şeydi. Bu sebeple hiç kimseye, gideceğim yerler hakkında sual sormadım.

Şehir, iki tepe arasında, denizden oldukça aşağıda bataklık bir arazide inşa edilmişti. Bir tarafı, akmış olan lâvlarla kaplıydı. Bu kısım, denize kadar tatlı bir meyille iniyordu. Diğer taraftan ise, kuzeyi Sneffels'le kapanmış olan Faxe körfezi uzanıyordu. Körfezde Valkyrie'den başka gemi yoktu. Genel olarak, İngiliz ve Fransız balıkçı gemileri, körfezin biraz açığında demir atarlarmış. Bu gemiler o anda adanın doğu sahillerindeymiş.

Üç saat içinde şehri ve dolaylarını gezdim. Genel görünüşü hüznün vericiydi. Ağaç veya başka bitkiye rastlamak imkânsızdı. Her adımda eskimiş lâv yığınlarına rastlanıyordu. İrlandalıların kulübeleri toprak ve turbadan yapılmıştı. Uzaktan bakıldığı zaman yere bırakılmış çatı yığınları gibi görünüyorlardı. Bitkiler, evlerin içlerinde yetişiyorlardı. Mevsim gelince hasat yapılıyordu.

Uzunca bir gezintiden sonra geriye döndüğüm zaman, dayımı ev sahibiyile sohbet eder bir halde buldum.

Dayım, Arne Saknussem'in yazmış olduğu eserlerden hiçbirisini bulamamıştı. Bunun sebebi gayet basitti. Kutsal inançlara aykırı hareket ettiği ileri sürülerek mahkûm edilen büyük bilginin değerli eserleri 1573 yılında, Kopenhag'da yakılmıştı.

Dayımın o günkü sohbetinden en önemli tarafı Profesör Fridriksson'un bize Danimarkalı lisanını çok iyi konuşan bir kılavuz sağlamayı vadetmiş olmasıydı.

Kılavuzumuz Hans

Gece, Reykjavik sahillerinde kısa bir gezinti yaptıktan sonra, yatmak üzere erkenden eve döndüm.

Ertesi sabah uyandığım zaman, yan odada dayımın yüksek sesle konuştuğunu duydum. Derhal yataktan kalktım. Yan odaya geçtim.

Dayım, uzun boylu, iri yapılı bir Danimarkalıyla konuşuyordu. Çok kuvvetli bir adam olduğu her halinden belli oluyordu. Başı çok kocamandı. Hülyalı mavi gözlerinde zekâ ışıkları yanıp sönüyordu. Kızıla yakın sarı saçları vardı. Vücudu atletik yapılıydı. Konuşurken çok az el hareketi yapıyordu. Sakin bir insan olduğu anlaşılıyordu. Hiç kimseden bir şey istemeden, dilediği gibi çalışmaktan zevk duyan bir adam olduğu hissediliyordu.

Adam, dayımın heyecanlı konuşmasını hayret uyandırıcı bir sakinlikle dinliyordu. Dayımın mütemadiyen elleri ve kollarını hareket ettirmesine karşılık o, kollarını göğsünün üstünde çaprazlamıştı. İtiraz etmek istediği zaman, başını sadece sağa sola hareket ettiriyordu. Kabul ettiğini belli etmek için de hafifçe eğiliyordu. Fakat bu hareketleri çok az yapıyordu.

İlk bakışta bu adamın bir avcı olabileceğini tahmin etmek imkânsızdı. Bu sakın ve ağır hareketleriyle avcılık yapabildiğini merakla düşündüm.

Bu merakım, çok kısa bir zaman sonra yok oldu. Profesör Fridriksson'un izah ettiğine göre bu adam, yabanî ördek avcısıydı. Oraya gelmeden önce, bu av çeşidinin adanın en büyük gelir kaynağı olduğunu işitmiştim.

Adada, yaz aylarının ilk günlerinde yabanî ördekler kuluçkaya yatıyorlardı. Dişi ördekler bu yuvaları, karınlarından yoldukları incecik tüylerle yapıyorlardı. Avcılar, daha doğru bu işi ticaret haline getirenler, yuvaları kayalıklardan topluyorlardı. Yuvasız kalan ördekler, yavru çıkartabilmek için yeniden yuva yapıyorlardı. Avcı, kısa bir süre sonra tekrar oraya gidiyor, yuvayı alıyordu. Bu iş bir müddet böylece devam ediyordu. Dişi kuşun karnında tüy kalmayınca, bu sefer erkek ördek karnından tüy yolmağa başlıyordu. Erkek ördeğin tüyü değerli olmadığı için, avcılar artık bu yuvaları almıyorlardı. O günden sonra ördekler, ikinci yavrulama mevsimine kadar rahat bırakılıyordu. Yabanî ördek tüyü, çeşitli işlerde kullanılıyordu. Bilhassa, yatak imalinde en değerli maddeydi.

Yabanî ördekler, yuva yapmak için sarp kayalardan çok, denize uzanan, ulaşılması kolay kayaları tercih ettikleri için, bu çeşit avcılık zor bir meslek değildi. Dayımla konuşan adamın da, yabanî ördek yuvalarını toplamak için büyük bir enerji sarf ettiğini zannetmiyorum.

Adamın adı Hans Bjelke'ydi, Profesör Fridriksson'un tavsiyesiyle geliyordu. Kılavuzumuz olacaktı.

Birbirleriyle tamamen zıt karakterde olmalarına rağmen dayımla Hans Bjelke anlaşmakta gecikmediler. Birleştikleri bir tek nokta vardı. İkisi de paraya değer vermiyordu. Dayım, ne ücret istenirse istensin vermeğe hazırdı. Hans Bjelke de, ne ücret teklif edilirse edilsin kabul etmeğe hazırdı. Tek şartı, hafta sonlarında ücretini almaktı. Bundan daha mükemmel bir pazarlık tasavvur edilemezdi.

İçinde bulunduğumuz mevsimde denizden seyahat etmek imkânsızdı. Bu sebeple Sneffels'e karadan gitmek zorundaydık. Hans, bizi oraya götürmeyi kabul etmişti. Reykjavik'le, Sneffles'in eteğindeki Stapi kasabası arasındaki mesafe yüz yetmiş dört kilometreydi. Hans'ın yaptığı hesaba göre yedi veya sekiz günde oraya ulaşabilecektik.

Dört at kiraladık. İkisi, dayımla benim içindi. Diğer ikisi ise eşyaları taşıyacaktı. Hans eski alışkanlığına uyarak, yürümeyi tercih ediyordu. Adanın bu kısmını avucunun içi gibi tanıdığını söylüyordu. Bizi en kestirme yollardan hedefimize götürmeyi vadetmişti.

Yapılan anlaşmaya göre, Hans, bizi Stapi'ye götürdükten sonra terletmeyecekti. İlmî araştırmalar sona erinceye kadar bizimle beraber kalacaktı.

Ayın 16'sında yola çıkmağa karar verdik. Dayım, Hans'a ücretini peşin olarak vermek istedi. Fakat o, bu

teklifi kabul etmedi. Parasını seyahat sonunda almak istediğini söyledi.

Anlaşma sona erip de, konuşulacak bir şey kalmayınca Hans evden ayrıldı. Dayım, Hans'ın arkasından:

- Fevkalâde bir adam! diye fikrini açıkladı. Fakat henüz ilmî zaferimizde oynayacağı rolün farkında bile değil.

- Yani bizi...

- Evet... bizi arzın merkezine kadar takip edecek...

Daha kırk sekiz saat Profesör Fridriksson'un misafiri olacaktık. Bu az zamanı üzümlere yolculuk hazırlığıyla geçirdim. Bütün zekâmızı, eşyaları en uygun şekilde yerleştirmek hususunda seferberlik ettik. Eşya, silâh, malzeme ve âletleri dört ayrı grupta topladık. Aletler şunlardan ibaretti:

1) Eigel'in, santigrad termometresi, 150 dereceye kadar işaretlenmişti.

2) Sıkıştırılmış havalı bir manometre. Bu manometre, deniz seviyesindeki hava basıncından daha yüksek hava basınçları ölçebilecek tarzda yapılmıştı. Adi bir barometre, toprağın derinliklerindeki hava basıncını ölçemezdi.

3) Hamburg meridyenine göre ayarlanmış bir kronometre. Bunu, Cenevreli Boissonnas imal etmişti.

4) İki ayrı prensiple yapılmış, iki pusula. Bunlardan birisi mıknatıslı iğnenin tûl dairesiyle yaptığı açı nazarı

itibara alınarak imal edilmişti.

5) Bir gece dürbünü.

6) İki Ruhmkorff cihazı. Bu, hiçbir koku vermeyen, potasyum bikromatlı Munzen piliyle çalışan bir elektrik feneriydi. Pilden gelen elektrik akımı, bir endüksiyon bobininden geçtikten sonra, özel olarak yapılmış olan fenere geliyordu. Fenerin aydınlık verici kısmı, havası boşaltılmış, camdan spiral bir tüptü. Bu tüpün içinde karbonik gaz veya azot vardı. Bu gaz elektrik akımını iletirken devamlı, beyaz bir ışık veriyordu. Pille endüksiyon bobini, sırtta taşınan deri bir çanta içindeydi. Fener ise, elde taşınabiliyordu. Fenerin verdiği ışık, en koyu karanlığı bile delemek kuvvetteydi. Bu fenerle, en patlayıcı gazların arasında bile dolaşmak mümkündü.

Silâhlar, iki karabinayla iki Colt rovelverden ibaretti. Dayım bu silâhları niçin almıştı? Yolumuzda ne vahşî yerlilerle, ne de yırtıcı hayvanlarla karşılaşacaktık. Fakat dayım, âletlere olduğu kadar silâhlara da özel bir önem göstermişti. Bilhassa bol miktarda rutubetten müteessir olmayan barut almayı ihmal etmemişti.

Eşyalar şunlardı: Sivri uçlu iki kazma, iki küskü, ipek halattan yapılmış bir merdiven, üç tane demir baston, bir balta, birkaç düzine demir köşebent ye halka, bir düzine düğümlü ince halat. Taşıdığımız eşyalar için de en ağır olanlar bunlardı. Sadece ip merdiven yüz metreydi.

Yiyecek paketleri de bir hayli ağırdı. Altı ay yetecek kadar kurutulmuş et ve peksimetimiz vardı. Yanımıza bol miktarda alkollü içki aldığımız halde, bütün ısrarlarıma rağmen su almamıştık. Dayım, geçtiğimiz yerlerdeki kaynaklardan mataralarımıza su doldurabileceğimizi söylüyordu.

Bütün bunlardan ayrı olarak yanımıza akla gelebilecek her çeşit sıhhî malzeme almıştık. Altı ay yetecek kadar tütünümüz de vardı. Ayrıca dayım, belindeki kemere tika basa altın, gümüş ve kâğıt para doldurmuştu. Ayaklarımızda taşıdıklarımızdan başka, çantaların içinde her birimiz için yarım düzine, altı kauçuk ve ziftle kaplanmış kundura vardı.

Ayın on dördüncü günü, çeşitli eşyaların sistemli bir şekilde yerleştirilmesiyle geçti. Akşam, Kont Trampe'in evinde yemek yedik. Belediye reisiyle Doktor Hyaltalin de yemeğe gelmişlerdi. Doktor Hyaltalin, adanın en büyük doktoruydu. Profesör Fridriksson bizimle beraber gelmemiştir. Aradan zaman geçince, profesörle valinin devamlı bir anlaşamamazlık içinde bulunduklarını öğrendim. Profesör Fridriksson olmadığı için, bu yarı resmî ziyafette konuşulandan bir kelime dahi anlamamıştım. Mamafih, bayımın hiç durmadan konuştuğunu söylemek zorundayım.

Ertesi gün hazırlıklarımız sona ermiş bulunuyordu. Profesör Fridriksson, dayıma 1/48000 ölçekli bir İzlanda haritası hediye etmekle, son bir defa dostluğunu ispat etmiş oldu. Bu haritanın o güne kadar basılmış olanlar içinde en mükemmel İzlanda haritası olduğuna eminim.

Son gece, samimî bir sohbetle geçti. Profesör Fridriksson, benim için bulunmaz bir dosttu. Onunla beraber geçirmiş olduğumuz günlerin hatırasını unutmama asla imkân yoktu.

Bu tatlı sohbetten sonra hepimiz odamıza çekildik. Geceyi yarı uyku, yarı uyanıklık içinde geçirdim. Sebebini izah edemeyeceğim bir asap bozukluğu içindeydim.

Ertesi sabah saat beşte, dışardan, penceremin altından akseden at kişnemeleriyle uyandım. Aceleyle giyinip, sokağa çıktım. Hans, eşyaları atların sırtına yerleştirmekle meşguldü. Dayım, her zamanki gibi telaşlı ve gürültücüydü. Fakat Hans, dayıma aldırış etmiyordu.

Saat altıda bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Profesör Fridriksson elimizi sıktıktan sonra, başarı ve şans diledi. Dayım, İzlanda lisaniyle ona uzun uzun teşekkür etti. Ben de profesöre, dilimin döndüğü kadar dostluk hislerimi anlatmağa çalıştım. Sonra atlarımıza bindik. Sneffels'e doğru yola koyulduk.

Sneffels'e Doğru

Kapalı bir havada yola çıkmıştık. Fakat, hava sarflarının değişmeyeceği belliydi. Ne bunaltıcı bir sıcak, ne de dondurucu bir soğuk vardı. Turistler için ideal bir havaydı.

Tanımadığım bir ülkede, atla seyahat etmek benim için büyük bir zevk oluyordu. Bu, tehlikeli yolculuğumuz bakımından mükemmel bir başlangıç, sayılabilirdi. Cesaretim gittikçe çoğalıyordu. Saknussem'in de aynı şeyleri yaptığına inanmağa başlıyordum. Gizli vesikada bahsi geçen «ARZIN MERKEZİNE SEYAHAT» ise bana tamamıyla hayal mahsulü görülüyordu. Saknussemin belki sönmüş bir yanardağın kraterinden içeri girmiş olabilirdi. Fakat, dünyanın ortasına kadar uzanan bir geçit bularak, iddiasını gerçekleştirmiş olabileceğini zannetmiyordum.

Hans, en önde ölçülü ve süratli adımlarla ilerliyordu. Eşya yüklü atlar, onu takip ediyorlardı. Dayımla ben en arkadaydık. Atlarımız ufak yapılı olmalarına rağmen, sağlam ve dayanıklıydılar.

İzlanda, Avrupa'nın en büyük adalarından biridir. Yüzölçümü 2240 kilometre karedir. Üzerinde 60.000 kişi yaşamaktadır. Coğrafyacılar bu adayı dört bölgeye ayırmışlardır. Biz, güney - batı bölgesini çapraz olarak geçecektik.

Hans, Rykjavik'ten ayrıldıktan sonra sahili takip etmeğe başlamıştı. Geçtiğimiz arazide, rengi yeşille sarı arasında, zayıf bitkiler göze çarpıyordu. Ufukta, zirveleri sislerle kaplı sarp dağlar sıralanmıştı. Yamaçlarındaki karlar zaman zaman parıldıyordu.

Geçtiğimiz arazi adamakıllı sarptı. Ne insan, ne de hayvan izine rastlamak mümkün değildi. Denizin içine kadar sokulmuş kayaların arasında kendimize bir geçit bulmak için zaman zaman zorluk çekiyorduk. Mamafih atlarımız, önsezileriyle emin yolu kolaylıkla arayıp, buluyorlardı.

Hans, bütün bu zorlukların farkında değil gibiydi, ölçülü adımlarla yürümeğe devam ediyordu. Fazla olan hiçbir hareketi yoktu.

Bu bölge tamamıyla ıssızdı. Yolumuzun üstünde hiç kimseye rastlamıyorduk. Arada sırada, ufak bir dağ kulübesi görebiliyorduk.

Reykjavik'ten ayrıldıktan iki saat sonra Grufunes kasabasına ulaştık. Bu kasabanın, bir turist için ilgi çekici hiçbir özelliği yoktu.

Burada yarım saat kaldık. Hans, basit kahvaltımıza ortak oldu. Sorduğumuz suallere kısaca «evet» veya «hayır» la cevap veriyordu. Hareketlerinde olduğu kadar, konuşmalarında da azamî tasarrufa dikkat ediyordu. Dayım, geceyi nerede geçireceğimizi sorduğu zaman, kısaca:

- Gardar! diye cevap verdi.

Bu söylediği yeri bulmak için haritaya dikkatle baktım. Bu, Hvalfjörd sahilllerinde, Reykjavik'ten sekiz kilometre uzakta, ufak bir kasabaydı. Dayım, memnuniyetsizliğini belli eden bir sesle:

- Yüz yetmiş dört kilometrelik bir yolda, otuz bir kilometre kat edeceğiz! dedi. Çok az! Çok az!...

Dayım, bu dşncesini Hans'a açıklamak istedi. Fakat Hans, dayımı dinlemedi bile. En ne geçerek, yürümeğe başladı.

Üç saatlik bir yürüyüşten sonra Kollafjörd koyuna geldik. Bu koyu dolaşmak zorundaydık. Çok geçmeden, bir kasabaya ulaştık. Saat tam on ikiydi. Burada biraz atları dinlendirmeye karar verdik.

Kısa bir moladan sonra tekrar yola koyulduk. Bir tarafımızda duvar gibi yükselen kayalıklar, diğer tarafımızda deniz vardı. Kollafjörd koyunu dolaştıktan sonra saat dörtte Hvalfjörd koyuna ulaştık.

Bu koy, diğerinden daha genişti. Arazi adamakıllı sarptı. Denize kadar sokulan dağlar daha yüksekti. Bin metreye ulaşan bu yalçın tepeleri aşabileceğimizi zannetmiyordum. Önsezileri ne kadar kuvvetli olursa olsun atların da bu kayaların arasında yol bulabilecekleri şüpheliydi. Zorluklar serisi başlamıştı. Yola devam etmek delilik olacaktı. Bütün ikna kabiliyetimi kullanarak itiraz ettim. Fakat dayım, her ne pahasına olursa olsun yola devam etmek kararındaydı. Hans, konuşmalarımıza aldırış etmeden, en önde yürüyordu.

Dayımın inadını kıramadığım için yürüyüşe devam ettik. Fakat kısa bir süre sonra, sarp bir kayalık, denizle aramıza girdi. Durmak zorunda kaldık. Bu dik ve çok yüksek duvarı aşmak imkânsızdı. Atları zorlamak faydasızdı. Hans, telâşsız bir tavırla denizin ortasındaki bir karaltıyı işaret etti. Biraz dikkatle bakınca bunun, kürekle idare edilen büyükçe bir sal olduğunu gördük. Hans, çok kısa bir konuşmayla, salın, bulunduğumuz yere yanaşacağını, fakat suların yükselmesini beklemek mecburiyetinde olduğumuzu anlattı.

Hakikaten saat altıya doğru sal, bulunduğumuz yere yanaştı. Atlarla beraber buna bindik. Bir saatlik bir yolculuktan sonra, Hvalfjörd'ü aşarak, Gardar kasabasına ulaştık.

İzlanda'da Misafirperverlik

O saatte havanın kararmış olması lâzımdı. Fakat 60 enlemde gecelerin aydınlık olması gayet tabiiydi. İzlanda'da bilhassa haziran ve temmuz aylarında güneş batmıyordu. Buna karşılık ısı adamakıllı düşüyordu.

İyice üşümüş ve acıkmıştık. Rastgele bir kapıyı çaldık. Bir köylü bize «hoş geldiniz!» dedi. Evine kabul etti. Bu basit ev bize o anda bir kral sarayından daha muhteşem göründü.

Köylünün bize ayırdığı oda oldukça büyüktü. Döşemesi ezilip, sıkıştırılmış topraktı. Bir deriyle kapatılan penceresinden içeriye zayıf bir ışık giriyordu. Yatak, kırmızıya boyanmış ve üstü İzlanda atasözleriyle süslenmiş tahta bir çerçevenin içinde doldurulmuş kuru ottan ibaretti. Bu, bizim için beklemediğimiz bir konfordu. Buna karşılık evin içi kuru balık, haşlanmış et ve ekşimiş süt kokuyordu. Bu karışık ve kuvvetli kokuyla midemin bulandığını söylemek zorundayım.

Yolculuk sırasında sırtımızda taşıdığımız eşyaları odaya bıraktıktan biraz sonra ev sahibimizin sesini duyduk. Bizi yemek odasına çağırıyordu. Burası, evin içinde ateş bulunan tek odasıydı. En şiddetli kışlarda bile başka odalarda ateş yakılmıyordu.

Dayım, bu dostça daveti memnuniyetle kabul etti. Telâşlı adımlarla yatak odasından ayrıldı. Ben de arkasında yürüdüm.

Yemek odasındaki ocak şimdiye kadar görmediğim bir şekildeydi. Odanın ortasına konmuş olan büyük, oyuk bir taş ocak vazifesini görüyordu. Odanın içine yayılan dumanlar, tavandaki bir delikten, dışarıya çıkıyordu.,.

İçeri girince, ev sahibi bizi yeni görüyormuş gibi selâmladı ve saygılı bir sesle:

- Saelvertu! dedi.

Bu kelime, «mutlu olunuz» anlamına geliyordu. Bu selâmlamadan sonra yanımıza geldi, yanaklarımızdan öptü.

Ev sahibinden sonra karısı da: «Saelvertu!» dedi ve yanaklarımızdan öptü. Daha sonra, karı-koca sağ ellerini göğüslerinin üstüne götürerek, önümüzde yere kadar eğildiler.

Köylünün on dokuz çocuğu vardı. Bunlar, odayı kaplayan duman arasında karınca gibi kaynaşıyorlardı. Bu kaim sisin arasından her saniye bir baş, değişik bir yüz görünüyordu.

Bu törenden sonra ocağın yakınma oturduk. Aynı anda, odanın içinde karınca gibi kaynaşan çocuklardan üç veya dördü omuzlarımızla kucaklarımıza tırmandı. Konuşabilenler, eksik bir telâffuzla: «Saelvertu!» diyorlardı. Konuşamayanlar ise, ağabeyleriyle ablalarını taklit ederek, ciyak ciyak bağırlıyorlardı.

Bu gürültü ve bağırışma, yemeğin hazır olduğu bildirilinceye kadar devam etti. Sofraya oturacağımız sırada içeri Hans girdi. Atları deniz kıyısına götürüp, cılız yosunlarla karınlarını doyurmuştu. Zavallı hayvanlar bu zayıf gıdayla yetinip, ertesi gün yorucu bir yolculuğa çıkmak zorundaydılar.

Hans içeri girince: «Saelvertu!» dedi. Ev sahibiyle karısını yanaklarından öptü. Sonra, çocuklara da aynı töreni tekrarladı.

Bu selamlaşma işi sona erince sofraya oturduk. Tam yirmi dört kişiydik. Sofraya nasıl sığabildiğimize hâlâ hayret ediyordum. Omuz omuza, kucak kucağaydık. İçimizde en talihli olanların kucağında iki çocuk var.

Çorba sofraya gelince, çocukların bağırışması birdenbire kesildi. İştahla yemeğe başladılar.

Yemek listesi şöyleydi: İlk yemek yosun çorbasıydı. Bunun bir hayli lezzetli olduğunu söyleyebilirim, ikinci yemek, yirmi sene bekletilmiş yağ içinde yüzen kocaman bir kuru balıktı. İzlanda âdetlerine göre, tereyağı ne kadar eskirse o kadar makbuldü. Tazesinin hiçbir değeri yoktu. Üçüncü yemek yoğurttu. Dördüncü yemek, ardıç meyvesinin suyunda bekletilmiş peksimetti. Beşinci olarak sulandırılmış süt. Altıncı olarak buğday bulamacı.

Bu basit yemeğin iştah açıcı olup, olmadığını söyleyemeyeceğim. Fakat, ölecek derecede aç olduğum için, önüme konan yemekleri son kırıntısına kadar yediğimi itiraf etmek zorundayım.

Yemek biter bitmez çocuklar ortadan kayboldular. Büyükler, turba, funda, tezek, kurumuş balık kılçığı yanan ocağın etrafına dizildik. Biraz ısındıktan sonra herkes odasına çekildi. Kuru otların üstünde derin bir uykuya daldık.

Ertesi sabah saat beşte konuksever ev sahiplerine veda ettikten sonra yola koyulduk. Dayım, hareket etmeden önce köylüye, yaptığı masraflara karşılık olarak bir miktar para verdi.

Gardar'dan ayrılır ayrılmaz arazinin görünüşü değişmeye başladı. Toprak bataklık bir hal aldı. Yürümek oldukça zorlaştı. Sağ tarafta sarp dağlar sıralanmıştı. Sık sık akarsularla karşılaşıyorduk. Köprü bulunmamasına rağmen bunları aşmak o kadar güç olmuyordu.

İlerledikçe arazi çölleşiyordu. Zaten cılız olan bitkilere artık rastlayamaz oluyorduk. Ağaçlar tamamıyla yok olmuştu. Çalıya benzeyen adını bilmediğimiz bir ağaç cinsine nadiren tesadüf ediyorduk. Hayat, bu soğuk çölden tamamıyla elini çekmiş gibiydi. Hiçbir hayvanla karşılaşamıyorduk. Sahipleri bakamadığı için serbest bırakılan birkaç talihsiz attan başka canlı yaratık görememiştik. Arada sırada bir şahin, kaim bulutların arasında süratle kanat çırparak, güneye doğru uzaklaşıyordu. Bu manzara içimi hüznle dolduruyordu. Bu anda memleketimde olmayı şiddetle özlüyordum.

Böylece birçok önemsiz fiyord aştık. En sonunda Alftanes kasabasına ulaştık. Orada durmadık.

Yolumuza devam ettik. Bol miktarda alabalık ve turna balığı bulunan Alfa ve Heta nehirlerini aştık. Geceyi, terkedilmiş bir bina yıkıntısında geçirmek zorunda kaldık. Soğuktan sabaha kadar dişlerimiz tıkırdadı.

Ertesi günkü yolculuğumuzda hiçbir önemli olay olmadı. Aynı bataklık arazi, aynı hüznün verici manzara... Gece Krösolbt kasabasında konakladığımız zaman, yolculuğun yarısını bitirmiş durumdaydık.

Bir gün sonra, yâni ayın 19 unda, aşağı yukarı iki kilometre donmuş lâvların üstünde yol aldık. İzlanda'da, arazinin bu haline «hraun» deniyordu. Donan lâvlar çeşitli geometrik şekiller almıştı. Kırışıklık ve kıvrımlardan intifanın şiddetini anlamak kolaydı. Uzak aralıklarla sıcak su akıl kaynaklarına rastlıyorduk. Bütün bunlar, sönmüş bir yanardağına işaret sayılabilirdi.

Vaktimiz olmadığı için bu tabiat olaylarını incelemek fırsatını bulamadık. Durmadan yürümek zorundaydık. Çok geçmeden tekrar belirdi. Artık, minik göllere sık sık rastlıyorduk. Devamlı olarak batıya doğru yürümüştük.

En sonunda Faxe körfezinin öteki ucuna ulaştık. Sneffels'in çifte sivri tepesi bütün heybetiyle on kilometre uzakta belirdi.

Atlar duraklamadan yürümüşlerdi. Arazinin çeşitli engelleri onları durduramamıştı. Yolun sonuna geldiğimiz sırada kendimi son derece yorgun hissediyordum. Dayım, ilk gündeki gibiydi. Atının üstünde dimdik duruyordu. Bu yorucu yolculuğa basit

bir gezinti gözüyle bakan kılavuzumuza da hayranlığım sonsuzdu. 20 Haziran cumartesi günü, gece saat altıda Bûdir kasabasına ulaştık, Hans ücretini istedi. Dayım derhal kılavuza parasını verdi.

Bu kasabada Hans'ın yakın akrabaları yaşıyordu. Onlara misafir olduk. Yolculuk yorgunluğumun orada geçtiğini hissedebildim. Bu iyi insanlar arasında birkaç gün daha kalmayı şiddetle arzu ediyordum. Fakat dayım bunu kabul etmedi. Ertesi sabah tekrar atlarımıza bindik.

Arazi tamamıyla granitti. Çeşitli tabîî işaretler, sönmüş yanardağın yakınında olduğumuzu haber veriyordu. Dayım, geçtiğimiz yerleri dikkatle gözden geçiriyordu. Sessiz bir sevinç içinde bulunduğu belli oluyordu. Yirmi dört saatlik bir yürüyüşten sonra, Sneffels'in eteğın kurulmuş olan Stape kasabasına ulaştık.

Sneffels

Sneffels'in yüksekliği 1650 metreydi. iki sivri tepesi vardı. Bu dağ, adanın orografik yapısından ayrılan bir trakit şeridi halindeydi. Bulunduğumuz yerden iki zirvesini görmek imkânsızdı. Sadece, yamaçlara yığılan kalın kar tabakalarını görebiliyorduk.

Hans, atları kasabada bırakmış, eşyaları taşıyacak üç kişi bulmuştu. Stapi'de bir süre dinlendikten sonra, yola koyulduk.

Hans her zamanki gibi yine en başta yürüyordu. Arkasından onu takip ediyorduk. İki kişinin yan yana yürümesi imkânsızdı. Dar ve arızalı bir patikadan zorlukla ilerleyerek, yükseliyorduk.

Geçtiğimiz yerlerde bütün adaya en aşağı bir asır yetecek kadar turba vardı. Bunlara henüz hiç el sürölmemişti.

İlerledikçe yol dikleşiyor ve sarplaşıyordu. Yürümek her an biraz daha güçleşiyordu. Granit ve donmuş lâv olan zeminde sık sık derin yarıklara rastlıyorduk. Bunlardan birine düşmek, ölüm demekti. Bu sebeple son derece dikkatli yürümek lâzımdı.

Hans, düz bir şosedde yürür gibi, sakın adımlarla ilerliyordu. Bazen, büyük bir kayanın arkasında kayboluyor, görünmez oluyordu. Böyle zamanlarda,

ıslık alarak bulunduğu yeri belli ediyordu. Bazen duruyor, taşları üst üste yığarak, dönüşte faydalı olacak belirli işaretler yapıyordu.

Üç saatlik yorucu bir yürüyüşten sonra ancak dağın eteğine ulaşabildik. Hans, mola işareti verdi. Dayım, yemeği biran önce bitirip, yola devam etmek için lokmalarını çiftler çiftler yutuyordu. Fakat, Hans'ın acele etmesi için hiçbir sebep yoktu. İyice dinlenmeden, yola devam edilemeyeceğini tecrübelerine dayanarak biliyordu. Nitekim, dayımın bütün telâşına aldıriş etmeyerek, bir saat sonra hareket işareti verdi.

O andan itibaren Sneffels'in yamacına tırmanmağa başladık. Görüş yanılması sebebiyle zirvesi çok yakındaymış gibi görünüyordu. Bu tırmanışın ne kadar yorucu olduğunu kelimelerle anlatabilmeme imkân yoktur. Toprak ve ot bulunmayan çıplak kayaların üstünden kayıp, düşmemeğe dikkat ederek ilerliyorduk. Ayaklarımızın altından fırlayan taş parçaları, uçurumlara yuvarlanıyor, uzun aksi sedalar meydana getiriyordu.

Bazı yerlerden iri kayalar, bir duvar gibi önümüzde yükseliyordu. Böyle hallerde, bu kayaların tepesine tırmanamıyor, etrafından dolaşarak, geçmeğe çalışıyorduk. Demir bastonlarımız en kıymetli yardımcılarımızda

Dayım mümkün olduğu kadar yakınımnda yürüyordu. Beni gözden kaybetmemeğe çalışıyordu.

Birçok defa kuvvetli kolları beni ölümün eşiğinden geriye çekti.

Ona hayret ediyordum. Yaşı benden bir hayli ileri olduğu halde, dimdik ve gayet muvazeneli bir şekilde yürüyordu. Bir defa bile sendelediğini, yorgunluk işareti gösterdiğini görmemiştim.

İzlandalıları da hayret edilecek bir çeviklikle dağa tırmanıyorlardı. Sırtlarındaki yükler onlara tesir etmiyor gibiydi.

İnsan, aşağıdan bakınca, tepeye ulaşamayacağı hissine kapılıyordu. Fakat, ilerledikçe bu hissin yanlış olduğu anlaşıyordu.

Bir saatlik yorucu bir yürüyüşten sonra, donmuş lâvların meydana getirdiği, oldukça muntazam ve geniş basamaklara ulaştık. Böylece tırmanış daha kolaylaşmış oldu.

Akşam saat yediye doğru, bu tabî merdivenin iki bin basamağını aşmış bulunuyorduk. Tepesi kesik, gayri muntazam bir şekerci külahına benzeyen kraterin kaidesine ulaşmıştık. Deniz, bin metre aşağıda kalmıştı. Karnı yerleşip kaldığı bölgeyi geride bırakmıştık. Buna rağmen dondurucu bir soğuk vardı. Rüzgâr şiddetle esiyordu. Kuvvetim kalmamıştı. Yürüyecek halde olmadığımı gören dayım, biran önce hedefine ulaşmayı arzuladığı halde, mola vermek için Hans'a seslendi. Kılavuz, başını iki yana sallayarak:

- Ofvanfor! diye bağırdı.

Dayım, bu kelimeyi bana tercüme etti: «Daha yukarılara çıkmamız lazımmış!» Sonra Hans'a tekrar seslenerek, bunun sebebini sordu. Hans, kısaca:

- Mistur! diye cevap verdi.

İzlandalılarından biri de:

- Mistur! diye tekrarladı.

Dayıma, endişeyle:

- Bu kelimenin manası nedir? diye sordum.

- Bak! dedi.

Bakışlarımı aşağılara çevirdim. Etrafa savrulan çakıl ve kaya parçaları, birçok kilometrelik bir hortum gibi bulunduğumuz yere doğru ilerliyordu. Şiddetli rüzgâr.

Sneffels'in üzerinde durduğumuz yamacına doğru bu muazzam hortumu süratle sürüklüyordu. Mandada sık sık görülen bu tabiat olayının ortasına düşecek olursak, iki değirmen taşının arasında kalan bir buğday gibi ezilip, un olabiliydik.

Hans'ın sesini tekrar duyduk:

- Hastigt; Hastigt!...

Danimarka lisanını bilmediğim halde, kılavuzun, acele etmemiz için seslendiğini anladım. Nitekim Hans kendisini takip edip etmediğimizi kontrol etmeğe lüzum görmeden, kraterin etrafını dolaşmak üzere süratle yürümeğe başlamıştı.

Çok geçmeden dağın şiddetle sarsıldığını hissettik. Kum, çakıl ve taş parçalarıyla yüklü hortum, dağın yamacına ulaşmıştı. Savrulan taş parçaları, yağmur, gibi yağıyordu.

Tehlikeyi vaktinde sezen Hans'ın ikazıyla öteki yamaca geçerek, muhakkak bir ölümden kurtulmuştuk. Bununla beraber Hans, geceyi orada geçirmemizi doğru bulmuyordu. Zikzak bir yürüyüşle tırmanmağa devam ettik. Böylece yarım kilometrelik yolu, beş saatte kat edebildik.

Artık adım atacak halim kalmamıştı. Şiddetli soğuk ve açlık beni bitirmişti. Yükseklik sebebiyle azalan hava, ciğerlerime kâfi gelmiyordu.

En sonunda, gece saat on bire doğru, Sneffels'in en üst noktasına ulaştık. Kraterin iç kısmına sığınmadan önce, geriye dönüp, gece güneşine baktım. Ayaklarımızın altında gibi görünen adaya soluk ışıklarını yayıyordu.

Yanardağ İçine İniş

Yemeęi sűratle yedik. Rahatsız bir řekilde bulunduęumuz yere yerleřmeęe çalıřtık. Denizden 1650 metre yukarıda, řiddetli soęuęun altında, çıplak tař űstűne yattık, Mamafih, sabaha kadar derin derin uyudum. Çok yorgun olduęum için rűya bile gűrmedim.

Ertesi sabah, yarı donmuř bir halde uyandık. Hava açık, gűneř parlaktı. Yattıęım yerden kalkarak, kraterin űstűne ıktım. Gűzlerimin űnűnde, řimdiye kadar eřine asla, rastlamadıęım řahane bir manzara uzanıyordu.

Biraz sonra Hans'la dayım da yanıma geldiler. Dayım eliyle ufukta sisli bir çizgiyi işaret ederek:

- Grűnland, dedi.

Hayretle, aynı kelimeyi tekrar ettim. Dayım:

- Arada yűz doksan kilometre var, diye izahına devam etti. Buzların eridięi mevsimde, kopan buz parçalarının űstűnde ayılar İzlanda'ya kadar gelirler. Fakat bu seni korkutmasın. Ayılar buraya gelmezler. İřte Sneffels'in iki tepesi. űzerinde bulunduęumuz tepeye İzlandalıların ne isim taktıklarını Hans'a soralım.

Hans, dayımın sorusuna bir kelimeyle cevap verdi:

- Scartaris...

Dayım, muzaffer bir tavırla yüzüme baktıktan sonra:

- Kratere dönelim, dedi.

- Sneffels'in krateri, tersine çevrilmiş bir şekerçi külâhına benziyordu. Çapı aşağı yukarı iki kilometreydi. Derinliği ise yarım kilometreden biraz fazlaydı. Kraterin dip genişliğinin ise yüz elli veya iki yüz metre olduğunu tahmin ediyordum. Krateri içeriye doğru, yumuşak bir meyille konikleştiği için, oraya kolayca inebilirdik. Fakat o anda sakın görünen yanardağ birdenbire faaliyete geçecek olursa, oraya inmek göz göre göre kendimizi ateşin içine atmakla eşit olmayacak mıydı?

Bu düşünce, tüylerimin diken diken olmasına kâfi geldi. Yaptığımız, delilikten başka bir şey değildi. Fakat, artık geriye dönemezdim. Hans, her zamanki lâkayt ve sakın tavrıyla gurubumuzun başına geçmişti. Hiçbir şey söylemeden onu takip ettim.

Hans, inişi kolaylaştırmak için, kraterin iç duvarında zikzaklar çizerek ilerliyordu. Yanardağın, ateş püskürdüğü zamandan arta kalmış kayaların arasından ilerliyorduk. Bazen, dokunduğumuz kocaman kayalar karanlık boşluğa sonu gelmeyecekmiş hissini uyandıran aksisedalarla yuvarlanıyordu.

Kraterin içinde bazı yerlerinde buzullar meydana gelmişti. Hans, buralara gelince aşırı bir dikkatle ilerliyordu. Demir bastonuyla yeri iyice yokladıktan sonra adımını atıyordu. Bazı yerlerde de, uzun bir iple birbirimize bağlanıyorduk. İçimizden birisinin ayağı kayarsa, diğerleri onu boşluğa yuvarlanmaktan koruyacaklardı. Bu iyi bir tedbir olmakla beraber, tehlikeyi tamamıyla uzaklaştırmaktan uzaktı.

Bir ip paketinin İzlandalılarından birinin elinden boşluğa fırlayışını nazarı itibara almayacak olursak, bütün güçlüklerle rağmen kraterin dibine kazasızca inmiş olduğumuzu söyleyebilirim.

Öğleyin hedefimize ulaşmıştık. Başımı kaldırıp, yukarı baktım. Kraterin ağzından gökyüzünün bir parçası, iyice ufalmış olarak görünüyordu.

Kraterin dibinde, üç kuyu görünüyordu. Sneffels'in faaliyet zamanında bu kuyulardan erimiş madenlerle, yanan gazların fışkırmış olduğu muhakkaktı. Bu kuyuların otuz veya kırk metre çapında olduklarını tahmin ediyordum. Korkunç birer canavar gibi ağızlarını açmış, bizi bekliyor gibiydiler. Bu kuyulara bakmağa cesaret edemedim. Fakat dayım, onları teker teker tetkik etti. Son derece heyecanlıydı. Anlaşılmaz hareketler yaparak, birinden diğerine koşuyordu. Bu arada söylediği sözleri anlamak imkânsızdı. Hans'la arkadaşları bir kayanın üstüne oturmuşlar, onu seyrediyorlardı.

Deli zannettiklerine eminim.

Bu konuşma sırasında dayım birdenbire korkunç bir şekilde bağırdı. Ayağı kayıp, kuyulardan birine yuvarlandığını zannettim. Fakat bu tahminimin yanlış olduğunu çok geçmeden anladım. Kollarıyla bacaklarını iki yana ayırmış bir kayanın önünde heykel gibi duruyordu. Yüzünde sonsuz bir hayret ve sevincin izleri belli oluyordu. Kısa bir süre sonra, deli gibi bağırdı:

-Axel! Axel! Çabuk buraya gel!

Oraya koştum. Hans'la arkadaşları yerlerinden kımıldamamışlardı. Dayım, bana kısaca:

-Bak! dedi.

Hayret ve sevincini paylaşarak, kayanın üstünde, zamanla silinmeğe yüz tutmuş olan şu yazıyı okudum:

Dayım heyecanla:

- Arne Saknussem! diye bağırdı. Hâlâ tereddüt ediyor musun?

Cevap vermedim. Sessizce yerime döndüm. Hakikat, bütün ağırlığıyla beni eziyordu.

Bu şekilde ne kadar zaman sessizce oturduğumu şimdi hatırlayamıyorum. Hatırladığım tek şey, başımı kaldırdığım zaman, dayımla Hans'ın karşımda yalnız olduklarını görmüş olmamdı. İzlandalılar, ücretleri ödenerek geri gönderilmişlerdi. O anda, Sneffels'den aşağıya doğru yürüyerek, Satapi'ye dönüyorlardı.

Hans, lâvların oymuş olduğu bir sel yatağında, bir kayanın dibinde uyuyordu. Dayım, kraterin dibinde, tuzağa düşmüş vahşî bir hayvan gibi dolaşıyordu. Onun yanma gitmeğe ne arzu, ne de kuvvet duydum. Hans'ı taklit ederek, uyumağa çalıştım. Bu arada akseden gürültüleri tamamıyla duyuyordum.

Kraterin içindeki ilk gecemiz böylece geçti.

Ertesi sabah, gri, bulutlu bir gökyüzü kraterin ağzında belirmişti. Dayım sonsuz bir öfke içindeydi. İlk anda bunun sebebini anlayamadım. Kısa bir süre sonra bütün hakikat gözlerimin önünde canlandı. Kalbim, ümit ve sevinçle doldu.

Saknussem, korkunç birer canavar ağzı gibi görünen üç kuyudan birini seçmişti. İzlandalı bilginin, elimize geçen şifreli yazısına göre, Scartaris'in gölgesi haziran ayının son günlerinde bu üç kuyudan birinin üstüne düşmeliydi. Bu sipsivri tepeyi bir güneş saati olarak kullanmıştı. Hava kapalı ve bulutlu olunca, tepenin gölgesi kuyuların üstüne düşemeyecekti. 25 Haziran'daydık. Eğer altı gün güneş görünmeyecek olursa, tecrübeyi bir sene sonra tekrarlamak zorunda kalacaktık. İşte ümit ve sevincimin tek sebebi buydu.

Dayımın öfkesini kelimelerle anlatmağa imkân göremiyorum. O gün böylece geçti. Hans yerinden kımıldamamıştı. Kendi kendine ne beklediğimizi sorduğu muhakkaktı. Dayım bana bir kelime bile söylemişti. Gözleri her saniye kraterin tepesindeydi.

26 Haziran da aynı şekilde geçti. Bütün gün yağmurla karışık kar yağdı. Hans, oyalanmak

maksadıyla, kraterin içindeki taşlardan bir kulübe yaptı. Ben de onu gözlerimle takip ettim.

Dayım, bir saniye bile yerinde duramıyordu. Öfke ve sabırsızlık içindeydi. Bu, limana kadar geldikten sonra, karaya oturmaktan başka bir şey değildi.

Ertesi gün de havada hiçbir değişiklik olmadı. Fakat, 28 Haziran pazar günü dayımın yüzü güldü. Bulutlar dağıldı, güneş her tarafı aydınlattı. Kraterin içinde aydınlanmayan bir nokta kalmadı. Öğleye doğru, en tepede olduğu bir sırada Scartaris'in gölgesi ortadaki kuyunun kenarına düştü. Dayım, heyecanla:

- İşte orası! Orası! diye bağırdı. Dünyanın merkezine oradan gidiliyor!...

Kılavuz, sakın bir sesle:

- Forüt! dedi.

Dayım:

- İleri; diye bağırdı.

Saat biri on üç geçiyordu.

Sonsuz Derinliğe İniş

Hakikî yolculuk başlıyordu. Şimdiye kadar yorgunluğumuz zorluklardan doğuyordu. Hâlbuki o andan itibaren sonsuz derinliğin bilinmeyen tehlikeleriyle karşılaşacaktık.

O dakikaya kadar kuyulara eğilip, bakmamıştım. Artık kaçınılmaz an gelmişti. Ya gözü kapalı olarak bu sonsuz uçuruma inmeyi kabul edecektim, yahut da tehlikeli teşebbüsten vazgeçecektim. Fakat, Hans'ın önünde gerilemekten utanıyordum. Mecbur olmadığı halde Hans, sakın ve lâkayt bir tavırla uçuruma inmeğe hazırlanıyordu. Ondan daha cesaretsiz görünmeyi izzetinefsime yediremiyordum. Son olarak Graüben'i düşündüm ve ortadaki kuyuya doğru yaklaştım.

Otuz, kırk metre çapında olduğunu daha önce söylemiştim. Kuyunun ortasına doğru uzanan bir kayanın üstüne çıktım. Eğilerek siyah boşluğa baktım. Aynı anda saçlarımın dimdik olduklarını hissettim. Başım dönmeğe başlamıştı. Boşluk, beni korkunç bir kuvvetle kendine doğru çekiyordu. Düşmek üzereydim. Bir el beni tuttu. Bu, Hans'ın eliydi. Kopenhag'da almış olduğum derslerin kâfi gelmemiş olduğu belliydi.

Kuyunun içine çok az bakabildiğim halde, yapısı hakkında yeter derecede bir fikir edinmiştim. Aşağıya doğru dimdik inen iç duvarında irili, ufaklı çıkıntılar

vardı. Bunlar, iniş i kolaylaştıracaklardı. Fakat, kuvvet almak için tutunacak dayanak noktaları yoktu. Bunun için de, sivri bir kayaya sarıldıktan sonra, çift kat olarak aşağıya sarkıtılan uzun bir ipi kullanacaktık. İşin sonuna geldiğimiz zaman, büyük bir çıkıntıda durup, bir ucunu aşağıya çekerek, bağlantı yerinden kurtaracaktık.

Eşyaları üç eşit parçaya ayırdık. Bunlar, muntazam olarak sarıldı, paket haline getirildi. Her üçümüz de payımıza düşen paketi sırtımıza bağladık. Kırılmasından korkulmayan eşyalar ise, paketler halinde aşağıya iplerle sarkıtıldı. Daha sonra dayımın işaretiyle sıranın bize geldiğini anladım.

İlk olarak Hans aşağıya inmeğe başladı. Sonra dayım karanlık boşluğa daldı. Onu, en arkadan ben takip ettim. Tam bir sessizlik içinde hareket ediyorduk. Ayaklarımızın altından fırlayan taşlar, kuyunun iç duvarına çarparak aşağıya doğru yuvarlanırken, uzun aksisedalar meydana getiriyordu.

Bir elimle çift kat ipe sarılıp aşağıya kayarken, diğer elimdeki demir bastonla frenliyordum. İçime hâkim olan tek korku, ipin bağlantı noktasından kopması veya kayıp, çıkmasıydı. Bu ip, üç insanın ağırlığını çekemeyecek zannediyordum. Karanlıkta ayağımla çıkıntılar arayarak, ipten mümkün olduğu kadar az faydalanmayı düşünüyordum.

Ayağı kaygan çıkıntılardan birinden kayınca Hans, sakin bir sesle:

- Gif akt! diyordu.

Dayım da:

- Dikkat! diye tekrarlıyordu.

Yarım saat sonra, kuyunun iç duvarında bir hayli geniş bir çıkıntıya ulaştık. Hans, ipin bir ucunu çekti.

Yukarıdaki sivri kayadan kurtulan diğer ucu, çarptığı yerlerdeki kaya ve granit parçalarını etrafa savurarak, boşluğa yuvarlandı. Kısa bir an tehlikeli bir kaya ve granit yağmuru altında kaldık.

Kayanın üstüne yatarak aşağıya baktım. Kuyunun dibini tahmin etmek imkânsızdı.

İp cambazlığına tekrar başladık. Yarım saat sonra, altmış - yetmiş metre aşağıya inmiştik.

Böyle tehlikeli bir yolculuk sırasında başka bir jeoloğun, ilmî bakımdan arazinin yapısını ve durumunu tetkik edip, etmeyeceğini bilmiyordum. Kendi hesabıma ben, arazinin yapısının ne durumda olduğunu düşünmüyordum bile. Fakat, dayımın böyle bir şeyi ihmal etmediğini çok geçmeden anladım. Kısa süreli molalardan birinde:

- Aşağıya indikçe, itimadım bir kat daha çoğalıyor, dedi. Arazinin yapısı, Davy'nin teorilerinin doğruluğunu ispat ediyor. İlkel devirlere ait arazinin içinde bulunuyoruz. Yani, erimiş madenlerin suya ve havaya kimyasal etkilerde bulundukları devirlere ait bir arazi içindeyiz. Dünyanın çekirdeğinde hayalî rakamlara ulaşan sıcaklığa inanmıyorum. Bunu zamanla daha iyi anlayacağız.

Dayım daima dönüp, dolaşıp aynı teoride ısrar ediyordu. Onun gibi düşünmediğim halde, münakaşa edecek halde olmadığım için, susmayı tercih ettim. Bu susuşumu, tasdik olarak kabul eden dayım, daha aşağılara inmek için hareket işaretini verdi.

İnişin üçüncü saati dolmuş olmasına rağmen, kuyunun dibi hakkında hiçbir fikre sahip olamamıştım. Başımı yukarıya kaldırdıkça, kuyu ağzının adamakıllı küçüldüğünü görüyordum. Aradan zaman geçtikçe karanlığın daha koyulaştığını fark ediyordum.

İpin uzunluğu belli olduğu için, her yeni manevrayı aklımda tutmak suretiyle, kaç metre aşağıya inmiş olduğumuzu ve ne kadar zaman harcadığımızı hesaplayabiliyordum.,

İp manevrasını on dört defa tekrarlamıştık. Böylece inişe yedi saat harcadığımızı hesapladım. Her seferinde ortalama olarak on beşer dakika istirahat ettiğimize göre, üç buçuk saat da dinlenme süresini buna ekleyecek olursak, hareketimizden itibaren on buçuk saat geçmiş oluyordu. Saat birde hareket ettiğimize göre, o anda saat gece on bir olması lâzımdı.

İnmiş olduğumuz derinliği hesaplamak için de, ipin uzunluğu altmış beş metre olduğu için, altmış beşi on dörtle çarpmak icap ediyordu. Bu da, dokuz yüz on metre derinlikte olduğumuzu gösteriyordu.

Bu sırada Hans, durmamız için seslendi.

- Halt!

Ayaklarım, dayımın başına çarpmak üzereyken durdum. Dayım:

- Geldik, dedi.

İpten biraz daha kayıp, yanına inerek:

- Nereye geldik? diye sordum.

- Dik kuyunun dibine...

- Başka yol yok mu?

- Var galiba... Sağ tarafta uzanan bir koridor görünüyor... Bunu yarın inceleriz. İlkönce karnımızı doyuralım. Sonra da uyuyalım.

Karanlığa rağmen etrafımızı görebiliyorduk. Yiyecek çantası açıldı. Mümkün olduğu kadar iyi bir şekilde karnımızı doyurduk. Sonra, lâv artıklarıyla taşların üstüne uzandık.

Yattığım yerden yukarıya baktım. Kuyunun ağzı, dürbünün ters tarafı gibi, uzak ve parlak, kocaman bir nokta halinde görünüyordu.

Çok kısa bir süre sonra derin bir uykuya daldım.

Ertesi sabah, saat sekizde, oldukça kuvvetli bir ışık demetiyle uyandık. Donmuş lâv kalıntılarının binlerce yüzeyi, ışık demetini aynı sayıda dağıtıyor, kuyunun içini göz kamaştıran bir kıvılcım yağmuruyla yıkıyordu.

Oldukça kuvvetli olan bu ışık, etrafımızı mükemmel olarak görmemizi sağlıyordu. Dayım:

- Bu kadar rahat bir gece geçirdiğini hatırlıyor musun Axel? diye sordu. Ne araba gürültüleri, ne satıcıların bağışmaları, ne de gemicilerin şamataları var.

- Haklısın... Bu kuyunun dibinde tamamıyla sükûnet içindeyiz. Fakat bu sessizlik insanın asabını bozuyor.

- Şimdiden asabın bozulmağa başlarsa, ilerde ne yapacaksın? Dünya kabuğunun kalınlığı kıyaslanacak olursa, bir parmak bile ilerlemiş sayılmayız.

- Anlayamadım.

- Buna anlaşılmayacak bir şey yok ki... Şimdilik sadece ada topraklarının hizasındayız... Bu dimdik kuyu, deniz seviyesine kadar devam ediyor.

- Emin misiniz?

- Tamamıyla... Barometreye bak... O zaman anlarsın...

Barometreye baktım. Kuyudan aşağıya inerken harekete geçen cıva, 783 milimetrede durmuştu.

Dayım:

- Görüyorsun değil mi? dedi. Burada bir atmosferlik bir basınç var. İlerde bu araçtan faydalanamayacağız. Manometreyi kullanacağız.

Deniz seviyesindeki basınca göre ayarlanmış olan barometre, daha derinliklere indiğimiz zaman işlemez olacaktı. Endişeyle:

- Fakat, dedim. Devamlı olarak çoğalan basınç, bizim için tehlikeli olmayacak mıdır?

- Hayır. Yavaş yavaş ineceğiz. Ciğerlerimiz gittikçe sıkışan havaya alışacaktır. Balonla gökyüzüne çıkanlar, azalan hava basıncına tahammül etmiyorlar mı? Durumumuz onlara nazaran daha iyi sayılır. Artık konuşmayla vakit kaybetmeyelim. Bizden önce aşağıya indirdiğimiz paket nerede?

Bir gece evvel onu bir hayli aramış olduğumuzu hatırladım. Dayım Hans'ı sorguya çekti. Kılavuz, keskin gözleriyle etrafa dikkatle baktı. En sonunda:

- Der huppe! dedi.

Dayım bu kelimeyi tercüme etti:

- Yukarıda!

Hakikaten paket yirmi, otuz metre yukarıda, sivri bir kayaya takılıp, kalmıştı. Hans çevik hareketlerle kedi gibi tırmandı. Birkaç dakika sonra da paketle geriye döndü:

Dayım:

- Şimdi karnımızı doyuralım, dedi. Hem de çok uzun bir yolculuğa çıkacak insanlar gibi doyuralım.

Peksimetle kurutulmuş eti, ardıç özü karıştırılmış suyla yedik.

Yemeğimiz bitince, dayım cebinden bir defter çıkardı. Çeşitli âletlere bakarak, aşağıdaki notları aldı:

1 Temmuz, Pazartesi.

Kronometre: Sabah, saat 8,17

Barometre: 783,16 milimetre

Termometre: 6°

Yön: Doğu-güney-doğu.

Dayım bunları yazdıktan sonra, neşeli bir sesle:

- Axel! dedi. Şimdiye kadar yer kabuğunun dışındaydık. Şu andan itibaren yeryüzünün içine doğru inmeğe başlayacağız.

Bunları söyledikten sonra boynunda asılı olan Ruhmkorff fenerini eline alarak, yaktı. Etrafa kuvvetli bir ışık yayıldı. İkinci fener Hans'daydı. Her bakımdan hazır olduğumuzu anlayan dayım, heyecanla:

- İleri! diye bağırdı.

Herkes payına düşen eşya ve malzeme paketini aldı. Hans, bunlara ek olarak, daha önceleri iple aşağıya sarkıttığımız eşya torbasını taşımak işini üzerine aldı.

En önde Hans, ortada dayım yürüyordu. Ben, yine en arkaya kalmıştım.

Koridora dalmadan önce, geriye döndüm. Kuyunun ağzına baktım. Böylece, belki bir daha görmeğe imkân bulamayacağım İzlanda semalarına son bir defa bakmış oldum.

1229 yılındaki son indifada lâvlar kendilerine bu tünelden bir yol açmışlardı. Bu geçişten sonra soğuyan lâvlar, tünelin iç kısmını kaîm ve parlak bir sıvı halinde tamamıyla kaplamışlardı. Elektrik ışığı bu kaim sıvaya çarptığı zaman, yüzlerce çoğalarak etrafa yayılıyordu.

Bu yolculuğun en zor tarafı, 45 derecelik bir meyille aşağıya doğru inen tünelin içine mümkün olduğu kadar ağır ağır kayarak ilerleyebilmektir. Mesut bir tesadüfle, lâvların soğumasıyla meydana gelen çıkıntılar, birer merdiven basamağı vazifesi görüyordu. Böylece, eşyalarımızı, uzun bir ipin ucuna bağlayarak, aşağıya doğru kaydırabiliyorduk.

Ayaklarımızın altında basamak vazifesi gören çıkıntılar, tepemizde birer istalâktit olarak sarkıyorlardı. Bunlardan bazı yuvarlaklaşmış, sünger gibi göz göz delinmişlerdi. Donuk kuartz kristalleri, elektrik ışınlarını yansıtıyor, binlerce defa çoğalıyordu. Periler sarayının sonsuz koridorlarında dolaşıyor gibiydik. Elimde olmayarak:

- Harikulade! diye bağırdım. Ne manzara! Şu ışık ve renk oyunlarına bakın!

Dayım:

- Demek hoşuna gitti, öyle mi? diye cevap verdi. Bunlar daha bir şey değil... Göreceksin, ilerde bunlardan çok daha güzel manzaralarla karşılaşacağız... Şimdi, vakit kaybetmeyelim... Yürüyelim...

Kaymağa devam edelim deseydi, daha doğru olurdu. Yokuş aşağı çok rahat ve yorulmadan ilerliyorduk. Pusula devamlı olarak güney doğuyu gösteriyordu. Bu tünel, sağa sola eğilmeden, düz bir çizgi halinde yeryüzünün derinliklerine doğru uzanıyordu. Bununla beraber sıcaklık hissedilecek derecede çoğalmıştı. Bu da Davy'nin haklı olduğunu gösteriyordu.

Sık sık termometreyi kontrol ediyordum. Hareketimizden iki saat sonra ısı on dereceydi. Dört derecelik bir artış olmuştu. Bu da yatık olarak ilerlediğimizi gösteriyordu. Bulunduğumuz derinliği hesaplamak ise çok kolaydı. Dayım, tünelin sapiş açılarını ve yolun meylini dikkatle not ediyordu. Fakat, neticeleri bildirmiyordu.

Gece saat sekize doğru, durmamız için işaret verdi. Hans derhal bulunduğu yere oturdu. Fenerler, duvardaki çıkıntılara asıldı. Mağaraya benzeyen bir yerdeydik. Burada hava sıkıntısı yoktu. Bilâkis, bazı esintiler bulunduğumuz noktaya kadar geliyordu. Bunun sebebi ne olabilirdi? O esnada bunu araştıracak durumda değildim. Açlık ve yorgunluk, bütün düşünce kabiliyetimi alıp, götürmüştü gibiydi. Yedi saatlik bir yürüyüş kolay değildi. Bitkin bir haldeydim. Bu sebeple

dayımın dinlenmek için verdiği işareti, büyük bir sevinçle karşılamıştım.-

Hans, bir lâv birikintisinin üstüne yiyecekleri yerleştirdi. Bunları iştahla yedik. Bununla beraber, bir müddetten beri kafamı mühim bir mesele kurcalıyordu. Suyumuz yarıya inmişti. Dayım, yeraltı kaynaklarından su temin edeceğimizi hesaplıyordu. Fakat şimdiye kadar böyle bir şeye rastlayamamıştık. Bu konuda dikkatini çekmekten kendimi alamadım. Dayım:

- Hiçbir kaynağa rastlamayışımıza hayret mi ediyorsun? diye karşılık verdi.

- Hem hayret ediyor, hem de endişe duyuyorum. Ancak beş günlük suyumuz kaldı.

- Telaşlanma Axel. İstedüğimizden daha çok su bulacağımıza eminim.

- Ne zaman?

- Bu lâv birikintilerinden kurtulduğumuz zaman... Suyun bu kadar kaim bir duvarı delebileceğini zannediyor musun?

- Yeraltı sularının, çok aşağıda veya çok yukarılarda bulunmadıkları ne malûm? Yolumuzun üzerinde kaynaklara rastlayacağımızı hiç kimse garanti edemez. Zaten çok derinlere inmiş de değiliz.

- Niçin bu şekilde düşünüyorsun? Tereddütsüz bir ifadeyle:

- Çok derine inmiş olsaydık, ısı da çoğalırdı.

- Bu, senin düşünce tarzın. Şu anda termometre kaç dereceyi işaret ediyor?

- Ancak 15°. Yola çıkışımızdan itibaren dokuz derecelik bir artış olmuş.

- Pekâlâ sonuç olarak ne düşünüyorsun?

- İşte sonuç... İlmî teorilere göre, her otuz üç metrede bir derecelik artış olması lâzım. Fakat, bazı şartlar dâhilinde bu rakam değişebilir. Meselâ, Sibirya'da Yakutsk civarında, her on iki metrede bir derecelik artış kaydedilmiştir. Bu da kayaların ısıyı naklediş kabiliyetine bağlı bir olaydır. Başka bir yerde, sönmüş bir yanardağ civarında, 41 metrede bir derecelik bir artış göze çarpmıştır. Bu sonuncu misali kendimize daha uygun olarak kabul edelim ve hesaplayalım.

- Hesaplayalım yavrum. Defterime rakamları sıralarken:

- Bundan daha basit bir şey olamaz, diye cevap verdim. Dokuz defa kırk bir metre, üç yüz altmış dokuz metre eder.

- Çok doğru... Fakat...

- Fakat mı?...

- Yaptığım hesaplara göre, deniz seviyesinden üç bin üç yüz metre aşağıdayız.

- İmkânsız!

- Yanılmadığıma eminim.

Dayımın defterindeki rakamlara göz attım. Haklı olduğunu kabul etmek zorunda kaldım. Fakat beni hayrette bırakan tek husus, bu kadar derine inmiş olduğumuz halde, sıcaklığın aynı oranda artmamış olmasıydı.

Yanlış Bir Yol

Ertesi gün, yani 30 Haziran salı sabahı, saat altıda tekrar aşağıya inmeğe başladık.

Lâvlarla kaplanmış olan tünel, aynı yumuşak meyille devam ediyordu. Bu rahat bir ilerleyişti. Evimizdeki merdivenlerden iner gibi bir şeydi.

Bu rahat ilerleyiş saat 12'yi 17 dakika geçinceye kadar devam etti. Bu an, yolculuğumuzun en mühim anlarından biriydi. Birdenbire durmak zorunda kalmış olan Hans'ın yanında biz de durmuştuk. Davım:

- Tünelin sonuna geldik galiba! diye bağırmıştı.

Etrafıma baktım. Bir dörtyol ağzındaydık. Tünel burada ikiye ayrılıyordu. İkisi de dar ve karanlıktı. Acaba hangisini takip etmemiz doğru olurdu? En zor mesele buydu. Mamafih dayım, iki yol arkadaşının önünde mütereddit görünmek istemiyordu, işin fenası, hangisini tercih edeceğimizi belirtecek hiçbir işaretin bulunmamasıydı. Kendimizi tesadüfe bırakmak zorundaydık. Dayım, güneydeki tüneli tercih etti.

Bu tünelin meyli daha azdı. Buna karşılık zaman zaman iyice daralıyor ve genişliyordu. Bazen, gotik kiliselerin kubbeleri gibi kemerler birbirlerini takip ediyorlardı.

Bir buçuk kilometre sonra, tavan iyice alaldı. Başımızı eğerek ilerlemek zorunda kaldık.

Sıcaklık dayanılacak derecedeydi. Yanardağın indifa ettiği takdirde geçtiğimiz tünellerden alacağı hali düşündüm. Tüylerim diken diken oldu. İçimden: «İnşallah, şu ihtiyar yanardağ bize böyle korkunç bir şaka yapmağa kalkmaz!» diye geçirdim.

Bu düşüncelerimi dayıma açmadım. Anlayamayacağına emindim. Onun tek düşüncesi, devamlı olarak ileriye doğru gitmekti. Yürüyor, kayıyor, hatta yuvarlanıyordu. Dayımın bu hali seyredilmeğe değerdi.

Akşam saat altıda, yorucu bir yolculuktan sonra güneye doğru sekiz kilometre ilerlemiş durumdaydık. İndiğimiz derinlik ise ancak sekiz yüz metreydi.

Dayımın işaretiyle mola verdik. Çok az konuşarak karnımızı doyurduk ve bulunduğumuz yere yattık.

Gece için bütün konforumuz, bir battaniyeden ibaretti. Bu battaniyeyi bütün vücudumuza sardıktan sonra, tünelin içinde düzgünce bir yere uzanmıştık. Soğuktan ve herhangi bir canlı varlık tarafından rahatsız edilmekten korkumuz yoktu.

Ertesi sabah uyandığımız zaman dinlenmiş ve kuvvetlenmiştik. Takip ettiğimiz yol, bir gün evvelkinden farksızdı. Tünelin içinden geçtiği araziye tanımamıza imkân yoktu. Tünelin meyli gittikçe aralıyordu. Yeryüzünün derinliklerine ineceğimize, deniz seviyesine paralel bir yol takip ediyorduk. Bazen,

yokuş yukarı tırmandığımız bile oluyordu. Bu yolculuk bir hayli yorucuydu. Üç saat sonra kuvvetimizin tamamıyla kesildiğini hissettim ve durdum. Dayım:

- Ne oldu Axel? diye sordu.
- Artık yürüyecek halim kalmadı.
- Neee!.. Üç saatlik basit bir gezinti yorar mı hiç?
- Basit bir gezinti olduğunu ben de kabul ediyorum. Fakat, çok yorucu olduğunu da itiraf etmek zorundayız.
- Yokuş aşağı inmek yorucu olur mu?
- Aşağı inmiyoruz ki... Yukarı çıktığımızı söyleseniz daha doğru olur...

Dayım omuzlarını silkerek:

- Yanılıyorsun, dedi.
- Asla! Yarım saatten beri meyil yön değiştirdi. Böyle devam edecek olursa, İzlanda'da tekrar gün ışığına kavuşabiliriz.

Dayımın yüzünde, inanmayan insanlara has bir ifade vardı. Onu ikna etmeğe çalıştım. Fakat, dinlemek istemedi. Yola devam etmemiz için kat'î bir işaret yaptı. O anda bu halinin sebebini anladım. İnanmamış görünmesi, hakikati kendisinin de anlayarak, neşesinin kaçmış olmasındandı.

Payıma düşen eşyaları sırtlayarak, dayımı takip eden Hans'ın arkasından yetiştim. Aramızdaki uzaklığı

çoğaltmak istemiyordum. Onları gözden kaybetmekten çok korkuyordum.

Dayımın kabul etmemiş olmasına rağmen, tırmandığımız yokuş biraz daha dikleştii. Yeryüzüne yaklaştığımızı düşünerek teselli oluyordum.

Öğleye doğru tünelin duvarlarının yapısında bir değişiklik oldu. Bunu ışığın yansımadaki azalmandan anladım. Duvarları kaplayan lâv kalıntıları yok olmuş, yerini yalçın granit almıştı. Arazinin, dünyanın şekil değiştirme zamanındaki, silüryen devrine ait olduğunu anlamakta gecikmedim.

Susmağa kararlı olduğum halde, ilim aşkım galip geldi. Dayıma:

- Dikkat ediyor musunuz? dedim. Kum ve kalkerli tabakaları başladı. Bunlar, arduazlı arazinin ilk işaretleri değil midir?

- Ne demek istiyorsun?

- İlk hayvan ve bitkilerin yetişmiş olduğu tabakalara gelmiş olduğumuzu işaret etmek istiyorum.

- Öyle mi zannediyorsun?!...

- Bakın, tetkik edin!...

Dayımı, duvarları incelemeye zorlamak istedim. Fenerini etrafa tuttu. Hayretini belirtmesini bekliyordum. Fakat susmakta ısrar etti. Sessizce yolumuza devam ettik..

Acaba maksadımı anlamış mıydı? Belki de yanılmış olduğunun açıklanmış olmasından hoşlanmıyordu. Fakat, yanılmış olduğunu anladıysa, bu yolu sonuna kadar yürümemizin ne manası olabilirdi? Arazinin yapısı bakımından yanılmamış olduğuma kat'iyetle emindim. Bununla beraber, iddiamın sağlamlığını ispat etmek için, bitki artıklarını bulup, dayıma göstermem lâzımdı. Bu sebeple araştırmağa başladım.

Aradan yüz metre geçmeden, ayaklarım ilkel deniz bitkileriyle hayvanlarının artıklarına takıldı. Duvarlarda da yosun türlerinden füküs ve likopodların izleri açıkça görünüyordu. Dayımın bunları görmemiş olması imkânsızdı. Fakat, anlayamadığım bir sebeple susmayı tercih ediyordu. Bu, mantık dışı bir inatçılıktı. Artık tahammülüm kalmamıştı. Yerden bir yumuşakçanın kabuğunu aldım. Dayıma yaklaşılarak:

- Bakın! dedim.

- Baktım!... Ne olacak?!... Cinsi kaybolmuş olan yumuşakçalardan biri!... Başka bir şey değil!...

Pekâlâ, bundan nasıl bir sonuç çıkartıyorsunuz?...

- Senin çıkarmış olduğun sonucu... Israrının sebebini anlayamıyorum!... Granit ve lâvlarla kaplı yolları geride bıraktık. Ben de herkes gibi yanılabilirim değil mi? Fakat, bu yolun sonuna ulaşmadan hatamın derecesini anlayamam ki!...

- Haklısınız dayıcığım... Acaba, attığımız her adım, bizi büyük bir tehlikeye doğru yaklaştırmıyor

mu?...

- Nasıl bir tehlike?

- Susuzluk...

- Üzülme Axel... Çok yakında su kaynaklarına rastlayacağız...

İçinde Madenciler Olmayan Maden Ocağı

Hakikaten en mühim mesele su bulmaktı. Yanımızdaki yedek su ancak üç gün dayanabildi. Fakat, işin fenası geçtiğimiz arazide su bulmak için hiçbir ümidin bulunmamasıydı.

Ertesi gün durmadan yürüdük. Yol boyunca hemen hemen hiç konuşmadık. Hans'ın dilsizliği bize de geçmişti.

Artık tünel yukarı doğru çıkmıyordu. Bazen, aşağıya doğru meyillendiği de oluyordu. Fakat yolun bu durumu dayımı tatmin etmiyordu. Arazinin yapısı değişmedikçe dayımın yüzünün gülmesi imkânsızdı.

Elektrik ışığı şist, kalker ve kırmızı kum tabakalarını aydınlatıyordu. Bu çeşit toprak kesitlerine Devonshire'da rastlamak mümkündü. Sık sık mermer tabakalarıyla karşılaşıyorduk. Bu mermerler, belki de dünyanın en paha biçilmez mermerleriydi. Bunların arasında ilkel hayvanların Merine de rastlıyorduk. İlerledikçe, dünyanın kuruluşundan bugüne kadar yaşamış hayvanların tam şeceresini içine alan mükemmel bir koleksiyonla karşılaşacağımız muhakkaktı. Fakat dayım bütün bunlara ehemmiyet yermiyormuş gibi görünüyordu. İki şey beklediğinden emindim. Birincisi, önünde dimdik bir kuyunun belirmesi; ikinci ise ilerlememize engel olacak bir

duvarın çıkması. Fakat, saatler ilerleyip, akşam olmasına rağmen bu ümidi hakikat olmamıştı.

Susuzluktan kıvranarak geçirdiğimiz bir geceden sonra, ertesı gün yeniden tünelde ilerlemeğe başladık.

O gün on saat yürüdüğümüz halde, dayımın, beklediği karşısına çıkmadı. Bilâkis, onuncu saatte tünel adamakıllı darlaştı. Elektrik ışığının artık hiç yansımadiğı dikkatimi çekti. Bir aralık duvara dayanmak zorunda kaldım. Mimi geriye çektiğim zaman, simsiyah olduğunu hayretle gördüm. Bir madenkmr ocağında bulunuyorduk. Heyecanla:

- Bir madenkmr ocağı! diye bağırdım. Dayım:

- Madenciler olmayan bir maden ocağı! diye cevap verdi.

mitle:

- Belli olmaz, dedim. Belki madenciler de vardır!...Dayım, kati bir ifadeyle:

- Bu ocağın insan eliyle aılmadığına eminim, dedi. Fakat bunun mnakaşasıyla vakit kaybetmeyelim. Yemek saati geldi.

Hans, her zamanki gibi portatif soframızı hazırladı. İştahım yoktu. Birkaç lokma bir şey yedim. Bir iki yudum su içtim. Yedek su olarak, Hans'ın yarıya inmiş olan matrası vardı. Hepsi bu kadardı.

Yemekten sonra, battaniyelerimize sarınarak, yere uzandık. Kuvvetimizi toplayabilmek için başka areميز

yoktu. Onlar derin derin uyurlarken, ben gözümü sabaha kadar kapatamadım.

Ertesi sabah saat altıda yola çıktık. Yirmi dakika sonra çok geniş bir mağaraya ulaştık. O anda bu maden ocağına hiçbir insan elinin değmemiş olduğunu anladım. İnsanlar, bu kadar geniş bir galeride direk ve sütunlar olmadan dengeyi sağlayamazlardı.

Mağaranın genişliği otuz metre, yüksekliği elli metre kadardı. Bunun bir yer sarsıntısıyla meydana geldiği muhakkaktı. İlk ziyaretçileri de bizdik.

Maden kömürünün teşekkül ettiği devirlere ait bütün gelişmeleri bu mağaranın duvarlarında takip etmek mümkündü. Bir jeolog için bundan daha kolay bir iş olamazdı.

Mütemadiyen yürüyorduk. Etrafımı bir ilim aşkıyla seyrediyordum. Yolun uzunluğunu unutmuş gibiydim. Sıcaklıkta hiçbir değişiklik yoktu. Sadece burnuma devamlı olarak protokarbür hidrojen gazının kuvvetli kokusu dolmuştu. Bütün varlığım bu kokuyla dolup, taşmıştı. Maden ocaklarında buna grizu gazı da deniyordu. Zaman zaman büyük felâketlere sebep oluyordu. Neyse ki bu gaz elektrik ışığıyla patlamıyordu. Aksi halde, hepimiz mahvolabilir-

Maden ocağındaki bu yolculuk akşama kadar devam etti. Yolun düzlüğü dayımı çileden çıkartıyordu, öfkesini zor zaptettiğinin farkındaydım. Ruhmkorf feneri yirmi adımdan ilerisini aydınlatmadığı için, bu galerinin uzunluğunu tahmin etmemiz imkânsızdı. Bize sonsuzmuş gibi görünüyordu. Fakat saat altıya doğru,

dimdik bir duvar yolumuzu kesti. Sağda, solda, tavanda hiçbir geçit yoktu. Tünelin sonuna gelmiştik. Dayım:

- Mkemmell! dedi. Hiç olmazsa şu anda ne yapacağımı biliyorum. Saknussem'in takip etmiş olduğu yoldan ayrılmış olduğumuz belli oldu. Artık geriye dönmekten başka yapacak bir işimiz kalmamıştı. Bu geceyi istirahatle geçirelim.  gün içinde başlangıç noktasına ulaşırız.

mitsiz bir sesle:

- Eğer geriye dönmek kuvvetimiz olursa! diye cevap verdim.

- Niçin dönecek kuvvetimiz olmayacakmış?

- Çünkü yarın suyumuz tamamıyla bitmiş olacak. Dayım sert bir sesle:

- Suyumuz biterse, cesaretimiz de mi kalmayacak? diye karşılık verdi.

Ona cevap vermedim.

Axel Susuzlukla M¼cadele Ediyor

Ertesi sabah erkenden yola çıktık. Acele etmemiz lâzımdı. Dörtýol ağızına beş günlük yoldaydık.

Dönüşümüzde çektiğimiz ıstırapları uzun uzun anlatmayacağım. Dayım, bu ıstıraplara, kendini kuvvetli hissetmek bir insanın öfkesiyle tahammül ediyordu. Hans, çok az konuşan bir insan olduğu için, ıstıraplarını da açıklamıyordu. Ben ise, itiraf etmek mecburiyetindeyim ki, bütün hissettiklerimi açıkça ve yüksek sesle söylüyordum. Ümitsizlik ve cesaretsizlik içindeydim.

Daha önceden tahmin ettiğim gibi, yolculuğun ilk gününde suyumuz bitti. Sıvı olarak içebileceğimiz tek şeyimiz ardıç özüydü. Fakat bu içki boğazımızı yaktığı için, karşımda görmeğe bile tahammül edemiyordum. Tünelin sıcaklığı bana dayanılmayacak gibi görünüyordu. Yorgunluktan adım atacak kuvvetim kalmamıştı. Birkaç defa baygın bir halde yere yuvarlandım. Böyle anlarda dayımla Hans duruyorlar, beni ellerinden geldiği kadar kuvvetlendirmeğe çalışıyorlardı. Onların da susuzluktan bitkin bir durumda olduklarını fark ediyordum.

En sonunda, 8 Temmuz günü, emekleyip sürünerek, yan ölü halde, dörtýol ağızına ulaştık. Orada, daha çok ileriye gidemeyerek, tamamıyla

hareketsiz bir şekilde, l v birikintilerinin üstüne yüzükoyun uzandım.

Saat sabahın onuydu. Dayımla, Hans, tünelin duvarına dayanmışlar, birer peksimet kemiriyordular. Yattığım yerde inliyordum. Baygın bir halde olmama rağmen, konuşulanları gayet zayıf olarak duyuyordum.

Çok kısa bir süre sonra dayım bana yaklaştı. Beni kolları arasına alıp doğrulttu ve merhamet dolu bir sesle:

- Zavallı  ocuk! diye mırıldandı.

Bu konuşma beni iyice duygulandırmıştı. Dayımdan şimdiye kadar böyle şefkatli sözler işitmemiştim. Titreyen ellerini avucumun içine aldım. Bu hareketime müsaade etti. Gözleri nemliydi.

İşte o anda, yanındaki mataraya uzandığını gördüm. Sonra bunu dudaklarıma yaklaştırdı ve:

- İ ! diye fısıldadı.

Şaşkın bir haldeydim Acaba yanlış işitmiş olamaz mıydım? Dayım delirmiş miydi? Yüzüne hayretle bakıyordum. Onu anlayamıyordum. Aynı şefkatli sesle:

- İ ! diye tekrarladı ve matarasını havaya kaldırarak, içindeki bütün suyu dudaklarımla arasına boşalttı.

Ohhh!... İçime sonsuz bir ferahlık hissi yayılvırmıştı. Alev alev yanan, şahrem şahrem çatlayan dudaklarım birdenbire serinleyivırmıştı. Bir

yudum su beni canlandırmağa kâfi gelmişti. Tekrar hayata döndüğümü hissediyordum.

Ellerimi birleştirerek, dayıma uzun uzun teşekkür ettim. Sakin bir sesle:

- Sonuncu yudum suydu! dedi. En sonuncuydu! Duydun değil mi? En sonuncusu! Onu, mataramın dibinde dikkatle saklıyordum. Belki de yüzlerce defa onu içmemek için kendi kendimle mücadele ettim. Onu senin için saklamıştım Axel!...

Gözlerimden iri yaş taneleri, yanaklarıma yuvarlanırken:

- Dayıcığım! diye mırıldandım.

- Evet yavrum! Bu dörtyol ağzına geldiğin zaman, yarı ölü bir halde yere yuvarlanacağını biliyordum. Bu sebeple son yudum suyumu saklıyordum.

Heyecanla:

- Teşekkür ederim! Teşekkür ederim! diye tekrarladım.

Birkaç damla su beni canlandırmıştı. Kramp giren boğazımın adaleleri, gevşemişlerdi. Dudaklarım eskisi gibi alev alev yanmıyorlardı. Konuşabilecek durumdaydım. Zayıf bir sesle:

- Yapılacak tek şey, geriye dönmektir, dedim. Suyumuz olmadan yolculuğa devam edemeyiz.

Ben konuşurken, dayım gözlerini gözlerimden kaçırmağa çalışıyordu. Biraz sonra başını öne eğdi.

Artan bir heyecanla:

- Geriye dönmeliyiz, diye devam ettim. İnşallah yukarıya tırmanacak kuvveti buluruz!

Dayım, kendi kendine konuşur gibi:

- Geriye dönmek mi? diye mırıldandı.

- Evet geriye dönmek!... Hem de bir saniye bile kaybetmeden!...

Bana bir asır kadar uzun görünen bir sessizlik oldu. En sonunda dayım:

- Demek bu birkaç damla su sana kuvvet ve cesaret vermedi, öyle mi? dedi.

- Cesaret mi?

- Şu anda, eskisinden farksız görünüyorsun. Ümitsizliğinin geçmiş olduğunu tahmin ediyordum.

Nasıl bir adamla karşı karşıyaydım? Kafasının içinde hangi plânlar gizleniyordu? O anda neler düşünüyordu? Şaşkın bir tavırla

- Geriye dönmek istemiyor musunuz? diye sordum.

- Başarıya ulaşacağımız bir sırada geriye dönmeyin asıl düşünebilirim?

- O halde, ölüme hazırlanmaktan başka çaremiz kalmıyor!...

- Hayır Axel! hayır! Ölmeni asla istemiyorum! Geriye dönebilirsin! Hans seni götürür! Ben yalnız

olarak bu yolculuğa devam ederim!

- Sizi terk etmemi mi istiyorsunuz?

- Sana, beni yalnız bırak diyorum. Bu yolculuğa başladım! Sonuna kadar devam edeceğim! Yahut da öleceğim! geriye dön Axel! geriye dön!

Dayım aşırı bir heyecanla konuşuyordu. Biraz önce yumuşamış olan sesi, tekrar eski sertliğini almıştı. İmkânsızlıklarla sonsuz bir enerji göstererek mücadele ediyordu.

Onu, bu sonsuz uçurumun içinde yalnız bırakmak istemiyordum. Fakat önsezim beni oradan kaçmağa mecbur ediyordu.

Hans bu sahneyi her zamanki lakayt tavırlarıyla seyrediyordu. Bununla beraber dayımla aramda geçen konuşmayı anladığına emindim. Sesimin aldığı manayla, hareketlerimiz her şeyi açıkça belirtiyordu. Fakat Hans, kendisini de yakından ilgilendiren bu konuya o kadar uzak duruyordu ki... Onun da benim gibi, bu korkunç uçurumdan kaçmak istemesi kadar tabiî bir şey olamazdı. Hâlbuki o, dayımın vereceği işarete göre hareket etmeğe hazır bir durumdaydı.

O anda Hans'tan hiçbir yardım ümit edemezdim.

Dayımı da ikna etmem imkânsızdı. Sözlerim, yalvarmalarım, inlemelerim hiçbir fayda sağlamıyordu. Bir duvara bu kadar yalvarmış olsaydım, duvar bile merhamete gelirdi. Fakat dayım asla yumuşamıyordu.

En son çare olarak Hans'a yaklaştım. Elimi elinin üstüne koydum. Kımıldamadı bile. Kratere doğru uzanan yolu gösterdim. Anlamamış gibi kaskatı duruyordu. Hâlbuki çektiğim ıstırapla karışan yüzüm her şeyi açıkça anlatıyordu. En sonunda Hans, başını iki yana salladı ve sükûnetle dayımı işaret ederek:

- Master! dedi! Heyecanla:

- Patron mu? diye bağırdım. Saçma bir şey bu! Hayır, olamaz! Senin hayatına hükmetmeğe hakkı olamaz! Kaçmalıyız! Onu da yanımızda sürüklemeliyiz! Duyuyor musun? Anlıyor musun?

Hans'ı kolundan yakalamıştım. Onu oturduğu yerden kaldırmağa çalışıyordum. Mücadele ediyordum. Bu sırada dayım araya girdi ve:

- Sakin ol Axel! dedi. Bu adamla boşuna mücadele ediyorsun! Hiçbir sonuç elde edemezsin! En iyisi tavsiyemi dinle! Beni yalnız bırak!

Kollarımı göğsümün üstünde çaprazladım. Yüzüne dindik baktım. Dayım:

- Projelerimin en zor tarafı susuzluktur, dedi. Biraz önce terk ettiğimiz tünelde su bulamadık. Batıda ki tünelde belki buluruz.

Sonsuz bir itimatsızlıkla başımı iki yana salladım. Dayım, sesini kuvvetlendirerek:

- Beni sonuna kadar iyi dinle, dedi. Sen şurada hareketsiz olarak yatarken, ben batıdaki tüneli tetkik ettim. Granit tabaklar arasında, derinliklere doğru

uzanıp, gidiyor. Kısa zamanda su kaynaklarına rastlayacağımızı ümit ediyorum. Arazinin yapısı bu tahminimi destekliyor, işte sana son teklifim. Kristof Kolomb da tayfalarına aynı teklifi yapmıştı. O yeni kıtalar keşfetmek istiyordu. Ben de bu derinliklerin Kristof Kolomb'uyum. Bana bir gün müsaade etmeni istiyorum. Eğer bir gün içinde su bulamazsak, sana söz veriyorum geriye döneceğiz. Yine dayımın tesiri altında kalmıştım. Heyecanla:

- Kabul ediyorum! diye cevap verdim. Vakit kaybetmeden yola çıkalım!

Su Arıyorlar

Yeni tünelden, dünyanın derinliklerine doğru tekrar inmeğe başladık. Hans, her zamanki gibi en önde yürüyordu. Henüz yüz adım kadar ilerlemiştik ki, dayım heyecanla bağırdı:

- İşte ilkel arazi! İyi yoldayız! Yürüyelim! yürüyelim !

Dünyanın ilk günlerinde üst tabakalar yavaş yavaş soğumaya başlayınca, kabuğunda parçalanmalar, ayrılmalar, büzölmeler ve yarıklar meydana gelmişti. Kat ettiğimiz tünel, bu çeşit bir arazinin içinden geçiyordu. Duvarlarından açılan binlerce yarık, ayrı birer tünel olarak toprağın içinde uzanıp gidiyordu.

İlerledikçe, ilkel zamana ait izler daha çok belirliyordu. Jeoloji ilmi, bu çeşit araziye dünyanın madeni kabuğunun temeli olarak kabul etmekte olup, şist, gnes ve mikaşist tabakalarından teşekköl ettiğini belirtmektedir. Bu üç tabaka, kaim ve sağlam bir granit tabakasının üstünde oturmaktadır.

Şimdiye kadar hiçbir jeologun bu tabakaları böyle yakından tetkik etmek fırsatını elde edemediğine eminim. Makinelerle çalıştırılan sondalar, yeryüzüne getirdikleri parçalarla, bu kadar mükemmel tetkik imkânı hazırlayamamaktadırlar. Hâlbuki biz

gözlemlerimizle bakabiliyor, ellerimizle dokunabiliyorduk.

Yeşilin bütün tonları görünen şist tabakasında bakır, manganez, altın ve platin damarları açıkça göze çarptıyordu. İnsanlar böyle muntazam bir servetin bulunduğunu öğrenecek olsalar, her türlü tehlikeyi göze alarak, buraya koşarlardı.

Şistten sonra, gnez tabakası gelirdi. Üst üste bindirilmiş muntazam ve birbirine paralel yapraklar halindeydi. Daha sonra, mikaşist tabakasına ulaştık. Pırıl pırıl parlayan beyaz mikayı derhal tanımamak imkânsızdı. Fenerlerin ışıkları çarptıkları her noktada, yüzlerce ışık dalına ayrılıyordu. Bu ışık oyunları, içi oyuk bir pırlantanın içinde seyahat etmekte olduğumuz hissini uyandırıyor.

Saat altıya doğru bu ışık oyunları gittikçe azalmağa başladı. Tünelin duvarları zamanla karanlık, fakat kristalize bir renk aldılar. Mika, feldspat ve kuartzla bol miktarda karışmış bir haldeydi. Bu, yer kabuğunu teşkil eden dört tabakanın üzerine oturduğu, granit tabakasıydı.

Saat sekiz olduğu halde, hâlâ suyla karşılaşmamıştık. Susuzluktan bitkin bir haldeydim. Dayım en önde yürüyordu. Bir saniye bile durmak istemiyordu. Herhangi bir kaynağın akış sesini duyabilmek için, bütün gücünü kulaklarında toplamıştı. Fakat, en hafif bir ses bile işitemiyordu.

Artık ayaklarım, vücudumu taşımaz olmuşlardı. Buna rağmen dayımı durmağa mecbur etmemek için

dişlerimi sıkıyordum. Böyle bir olay onun için yıkıcı bir ümitsizlik olurdu. Kararlaştırılan müddetin sonuna yaklaşmak üzereydik. Birkaç saat içinde su bulamazsak geriye dönecektik.

Bütün gayretime rağmen, en sonunda tahammülüm kalmadı. Kuvvetim tükenmişti. Gözlerim kararıyordu. Düşerken, feryat ettim.

Dayım, yanıma geldi. Kollarını göğsünde çaprazlayarak bana baktı. Dudaklarının arasında, boğuk bir mırıltı halinde şu kelimeler döküldü:

- Artık her şey bitti!

Sonsuz bir öfke içinde olduğunu hissediyordum. Kendimi toparlamak için boşu boşuna uğraştım. En sonunda bayıldım.

Tekrar gözlerimi açtığım zaman dayımla Hans'ın battaniyelerine sarınmış bir halde yattıklarını gördüm. Uyuyorlar mıydı? Bunu fark edemiyordum. Bana gelince, uyuyacak durumda değildim. Sonsuz bir ıstırap içindeydim. Bir çare bulunamayacağı düşüncesi ıstırabımı bir kat daha çoğaltıyordu. Dayımın son sözlerini asla unutamiyordum: «Artık her şey bitti!» Hakikaten bizim için bütün ümit kapıları kapanmıştı. Böyle bitkin bir durumdaydım, yeryüzüne tekrar çıkmamız imkânsızdı. Üzerimizde altı kilometre kalınlığında bir toprak tabakası vardı. O anda bu tabakanın bütün ağırlığım zayıf omuzlarımda hissettim.

Böylece aradan birkaç saat geçti. Etrafımızda bir mezar sessizliği hüküm sürüyordu. Yeryüzünün

gürültüleri buraya ulaşamıyordu.

İşte tam bu sırada çok hafif bir gürültü işitir gibi oldum. Tünel koyu bir karanlık içindeydi. Etrafıma daha dikkatle baktım. İzlandalının, elinde fenerle yanımızdan uzaklaştığını fark ettim. Nereye gidiyordu? Bizi terk ediyor muydu? Endişe ve şaşkınlık içindeydim. Dayıma baktım. Derin derin uyuyordu. Bağırarak istedim. Kuruyup, çatlayan dudaklarımın arasından sesim çıkamadı. Hans uzaklaştığı için, etrafa koyu karanlık hâkim olmuştu. Hans'ın ayak sesleri artık duyulmuyordu.

«Hans bizi terk ediyor! Hans! Hans!»

Bu cümleyi defalarca içimden tekrarlamama rağmen, ses halinde dudaklarımın arasından dışarı çıkamadı. Kısa bir süre sonra, korkum yavaş yavaş yatıştı. Hans'ın o ana kadar hareketlerinde son derece dürüst olduğunu düşündüm. Bu gidişi, yanımızdan kaçışma işaret sayılabilir miydi? Sneffels'e doğru yürümüş olsaydı, korkularımda haklı olabilirdim. Hâlbuki Hans, aşağıya doğru ilerlemişti. Kaçacak bir insanın, toprağın derinliklerinde ne işi olabilirdi? O halde Hans'ın bu hareketinin başka bir sebebi olmalıydı...

Hans Su Buluyor

Kuruyup çatlayan dudaklarımın arasından hiçbir ses çıkamadığı için hayalden sayıklıyordum. Aşağı yukarı bir saat Hans'ın nereye gitmiş olabileceğini düşündüm. Çeşitli ihtimaller üzerinde duruyor, hiçbirini mantığıma uygun bulmuyordum. Delirecek gibi oluyordum.

İşte bu sırada tünelin alt taraflarından ayak sesleri duymağa başladım. Biraz sonra tünelin duvarlarında zayıf bir ışık belirdi. Hans geliyordu.

Ağır adımlarla dayıma yaklaştı. Yere eğildi. Elini dayımın omuzuna koydu. Dayım uyandı. Doğrularak, oturdu ve:

- Ne istiyorsun? diye sordu.

Hans kısaca:

- Watten! dedi.

İtiraf etmeliyim ki, insan şiddetli ıstıraplar arasında, her lisanı anlayan bir kimse oluveriyor. Danimarks diline ait bir kelime dahi bilmediğim halde, Hans'ın «SU» dediğini anlamıştım. Deli gibi çırpınarak:

- SU! SU! diye feryat ettim.

Dayım da «SU! SU» diye tekrarlıyordu. En sonunda heyecanı yatışarak:

- Hvar? diye sordu.

- Nedat...

Hans'la dayımın konuşmasını mükemmelen anlıyordum. Dayım: «Nerede?» diye sormuş, Hans da: «Aşağıda» diye cevap vermişti.

Hans'ın ellerine heyecanla yapışarak, sıkmağa başladım, İzlandalı, yüzüme sükûnetle bakıyordu.

Hazırlığımız uzun sürmedi. Sür'atle tünelden aşağıya inmeğe başladık. Meyil, iki metrede altmış santim kadardı.

Bir saatte iki kilometre yol kat ettik. Hemen hemen altı yüz elli metre derine indik.

Bu andan itibaren duvarın gerisinden, alışık olmadığımız bir ses işitmeğe başladık. Bu, uzaktan işitilen boğuk bir gök gürültüsüne benziyordu. Duyduğumuz sesler, yakınımızdan geçen bir akarsuyun sesinden başka bir şey olamazdı.

Ümitle yarım saat daha yürüdük. Fakat, sesini işittiğimiz akarsuya rastlamadık. Susuzluk artık dayanılmaz bir ıstırap halini almıştı. Tahammül edemeyeceğimi hissediyordum.

Bu sırada dayım:

Hans yanılmamış, dedi. Bu sesler, bir akarsudan geliyor.

- Bir sel mi? diye sordum.

- Bunun varlığından tereddüt edemeyiz. Bir yeraltı nehri civarımızdan geçiyor.

Ümitle adımlarımızı biraz daha sıklaştırdık. Yeniden kuvvetlenmişim. Susuzluğumu hissetmiyor gibiydim. Suyun sesi bile beni serinletmeğe yetiyordu. Hakikaten dayımın dediği gibi, sol taraftaki duvardan sesler daha yakın olarak duyulmağa başlamıştı. Elimi sık sık duvara değdiriyor, bir sızıntı, bir ıslaklık bulmağa çalışıyordum. Fakat bu ümidim her seferinde boşa çıkıyordu.

Aradan yarım saat daha geçti. İki kilometreye yakın yol daha kat ettik. Bu sırada, Hans'ın buraya kadar ilerlemeğe fırsat bulamamış olduğunu düşündüm. Devamlı olarak dağda yaşayanlara has bir önsezişle, suyun varlığını hissetmişti. Hepsi, bu kadardı.

Kısa bir süre sonra, suyun sesi zayıfladı. Yürüyüşe devam edecek olursak, akarsudan uzaklaşacağımızı düşünerek geriye döndük. Hans, sesin en kuvvetli duyulduğu yerde durdu. Ben, orada duvarın dibinde oturdum. Kuvvetim ve ümidim kalmamıştı. Su, yarım metre uzağımızda, granit duvarın gerisinden geçiyordu. Bu suya ulaşmamız imkânsızdı.

Hans, bana baktı. Dudaklarının kenarında bir tebessümün belirmediğini fark ettim. Bir şeyler tasarladığı muhakkaktı.

Nitekim, feneri eline alarak yürüdü. Arkasından takip ettim. Sesin en kuvvetli duyulduğu yere kulağını dayadı. Sonra bu hareketi, duvarın çeşitli yerlerinde tekrarladı. Suyun en yakından geçtiği yeri aradığını anladım. En sonunda yüzünde aradığını bulan insanlara has rahat bir ifade belirdi.

Hans'ın bulduğu nokta, sol duvarın, yerden bir metre yukarısındaydı.

Hans'ın maksadını tahmin edemiyordum. Buna rağmen heyecanım sonsuzdu. İzlandalının kazmayı eline aldığını görünce, boynuna sarılıp, yanaklarından öpmek arzusuna kapıldım. Durmadan:

- Kurtulduk! Kurtulduk! diye bağıırıyordum. Dayım da:

- Hans'ın hakkı var! diye tekrarlıyordu. Suya ulaşmak için bundan başka bir şey yapılamaz.

Dayım gibi düşündüğümü itiraf etmek zorundaydım. Ne kadar basit olursa olsun bu çareyi akıl edemeyeceğimize emindim. Bununla beraber teşebbüsün ne kadar tehlikeli olduğunu da biliyordum. Yanlış bir kazma darbesi, tünelin bu kısmının çökmesine sebep olabilirdi. Daha fenası, açılan delikten fışkıracak su, bir anda bütün tüneli istilâ edebilirdi. Bu tehlikeler, bir evham eseri değildi. Buna rağmen, susuzluğumuz o kadar kuvvetliydi ki, ıstırabımızı yok etmek için tünelin çökmesini, suyun her tarafı istilâ etmesini göze alabiliyorduk.

Hans, tek başına çalışmağa başlamıştı. Ne dayım, ne de ben, onun gibi kazamazdık. Sabırsız ve tedbirsiz darbelerle büyük tehlikelere sebep olabilirdik.

Hans'ın çalışması ilerledikçe, suyun sesini daha kuvvetle duymağa başladık Ümit ve heyecanla bekliyorduk.

İzlandalı da bizim gibi yorgun ve susuzdu. Buna rağmen, durmadan kazıyordu. Bir saat sonra, kazmanın ucu yarım metre derinliğe girip çıkmağa başladı.

Bu sırada dayımın sabırsızlığı da son dereceye ulaştı. Olduğu yerde duramıyor deliğin bir an önce derinleşmesi için tehlikeli metotlar denemek istiyordu. İlk önce, Hans'a kazmasıyla yardım etmeğe kalkıştı. Daha sonra da, barut kullanmak istedi. Onu, bu tehlikeli fikirlerden zorlukla vazgeçirebildim.

En sonunda kuvvetli bir ısıklık sesi duyuldu. Su, açılan delikten şiddetle fışkırdı ve karşıdaki duvara çarptı. Hans, böyle bir şey beklemediği için, suyun şiddetli darbesiyle yere yuvarlandı. Aynı anda da acıyla bağırdı.

İlkönce Hans'ın neden bağırdığını anlayamadım. Fakat, elimi suya değdirince, bunun sebebini derhal anladım. Acıyla kıvranarak:

- Su kaynıyor! diye feryat ettim.

Dayım sükûnetle:

- Merak etme, soğur! dedi.

Tünelin karanlık derinliklerinden kaybolan ufak bir dere meydana geldiği sırada, içerisi buharla iyice dolmuştu, ilk şaşkınlık ânından sonra, bu sıcak sudan içtik. İçimizin ferahladığını hissettik. Tekrar canlanmış hayata dönmüştük. Sıcaklığına, tadına aldırış ettiğimiz yoktu.

Susuzluğumuz tamamıyla giderildikten birkaç dakika sonra suyun demir cevheri bakımından bir hayli zengin olduğunu fark ettim. Bu husus dayımın dikkatini çektiğim zaman, mide için çok iyi olduğunu söyledi ve bu suya «Hansbach» adının verilmesini teklif etti.

Böylece, suyu bulmuş olan kılavuzumuza minnettarlığımızı belirtmiş olduk.

Tünelin içinde Hansbach'ı takip etmek suretiyle yolumuzu asla kaybetmeyeceğimizi düşünerek, bir kat daha ferahladık. Karnımızı iyice doyurduktan ve susuzluğumuzu giderdikten sonra, derin bir uykuya daldık.

Toprağın İçinde Yolculuk

Ertesi sabah, bir gün önceki ıstıraplarımızı unutmuş durumdaydık. Artık susuzluk hissetmiyordum. Bunun sebebini araştırdım. Cevabını, ayağımızın dibinde tatlı bir mırıltıyla akan minik derede buldum.

Kahvaltı ettik. Demir cevheri bakımından zengin olan bu sudan kana kana içtik ve saat tam sekizde yola çıktık.

Bir gün önceki karanlık düşüncelerden sıyrılmış olduğumu hayretle fark ettim. Artık geriye dönmeyi düşünmüyordum. Bilâkis, yolculuğun başarıyla sonuçlanacağına inanıyordum. Düşüncelerimde bu anî değişikliğe bir hayli hayret ettim.

Granit duvarlı tünelde ilerlerken, sık sık keskin dönemeçlere rastlıyorduk. Bununla beraber, kat edilen yolu hesaplamak için mütemadiyen pusulaya bakıyordu. Tünelin meyli bir metrede üç santim kadardı. Bu da hemen hemen düz bir yolda ilerlediğimizi gösteriyordu. Hansbach ayaklarımızın dibinde sakın sakın akıyordu.

Artık eski neşem yerine gelmişti. Fakat, dikey inişlerin adamı olan dayım, tünelin yatay olarak devam edişine son derece öfkeleniyordu. Bununla beraber,

zaman zaman tünel birdenbire dikleşiveriyor, sonra tekrar dzeliyordu.

O gün ve ertesı gün, bir hayli yol aldık. Genel olarak yatay, pek az da dikey ilerledik.

10 Temmuz cuma akşamı, dayımın yaptığı hesaplara göre güney doğu yönünde, Reykjawik'ten 120 kilometre uzakta, on kilometre derinlikte bulunuyorduk.

Bu hesaplar yapıldığı sırada, dimdik ve korkunç bir kuyunun yanı başındaydık. Dayım, sevinçle ellerini cırparak:

- İşte bizi hedefimize ulaştıracak yol! diye bağırdı. Duvarlarındaki kocaman cıkıntılara tutunarak kolayca aşağıya inebiliriz!

Hans, daha önce tatbik ettiğimiz metoda uygun olarak ipleri hazırladı. Sür'atle inmeğe başladık. Artık böyle tehlikeli inişlere alışmış olduğum için, zorluk çekmiyordum.

Bu kuyu, granit, kitlenin içinde açılmış dar bir cıatlaktan başka bir şey değildi. Dünyanın soğuma devrinde meydana gelmiş olduğu muhakkaktı. Bununla beraber, duvarlarında lv izlerine rastlamayışımız dikkat cıkici bir husustu. Diğer yandan, Sneffels'in indifı sırasında lâvların bu cıatlaktan geçmemiş olmasını düşünmek imkânsızdı. Bunları dayımın da düşündüğüne emindim.

Bu kuyu, insanlar tarafından yapılmışçasına, bir vida gibi dne dne aşağıya doğru uzanıyordu.

Her on beş dakikada bir oturup, dinlenmek için durmak zorunda kalıyorduk. Böylece, gerilip, sertleşen kaslarımızı gevşetmek imkânını buluyorduk.

Hansbach'ın bizi bu kuyuda da yalnız bırakmadığını söylemek zorundayım. Aşağıya doğru, çağlaya çağlaya akıp gidiyordu. Böylece, dilediğimiz an susuzluğumuzu giderebiliyorduk.

6 ve 7 Temmuz günleri, kuyunun helezonlarını takip ederek inmeğe devam ettik. Böylece, toprağın altında sekiz kilometre daha derine inmiş olduk. Toplam olarak, deniz seviyesinden yirmi kilometre aşağıdaydık. Fakat 8 Temmuz günü kuyu dikliğini kaybetti. İnışe 45 derecelik bir meyille devam ettik. Yönümüz yine güney doğuydu. Böylece yolculuğumuzun daha kolaylaşmakla beraber, monotonlaştığını da söylemek zorundayım. Temmuz Perşembe günü deniz seviyesinden 28 kilometre derinlikte, Sneffels'ten 200 kilometre uzaktaydık. Biraz yorgun olmakla beraber, sıhhatimiz mükemmeldi. O ana kadar ecza çantasını açmak ihtiyacını hissetmemiştik.

Dayım, her saat başında pusulasına, kronometresine, manometresine ve termometresine bakarak, rakamları not ediyordu. Böylece, her an durumumuzu, yakından takip edebiliyorduk.

Dayım, son olarak defterini açtığı zaman, neşeli bir sesle:

- Sneffels'ten iki yüz kilometre uzaktayız, dedi.

Düşünceli bir tavırla:

- İmkânsız! diye itiraz ettim. Dayım, hayretle:

- Neden? diye sordu.

- Eğer hesaplarınız yanlış değilse, şu anda İzlanda'nın altında bulunmuyoruz demektir...

- Öyle mi zannediyorsun?

- Bunun doğruluğunu kontrol etmek çok kolay...Derhal haritamı açarak, pergelle ölçmeğe başladım.

En sonunda:

- Portlan burnunu çoktan geçmiş bulunuyoruz, diye sözlerime devam ettim. Şu anda Okyanusun altında bulunuyoruz.

Dayım, bu olayı son derece tabî buluyordu. Newcastle'da Okyanusun altına ilerleyen kömür ocakları yok muydu? Fakat ben, koskoca Okyanusun tepemizde bulunduğunu düşündükçe bir tuhaf oluyordum. Bununla beraber, iki kitleyi ayıran granit duvar sağlam oldukça, tepemizde bulunanın İzlanda veya Okyanus oluşu hiçbir şey ifade etmezdi. Nitekim zamanla bu düşünceye de alıştım.

Dört gün sonra, 18 Temmuz cumartesi akşamı büyük bir mağaraya ulaştık. Dayım, Hans'ın ücretini ödedikten sonra, yemeğimizi yedik ve derin bir uykuya daldık.

Okyanus Altında İlmî Bir Konuşma

19 Temmuz pazar gününü, bir dinlenme günü olarak kabul etmiştik. Yerin altında da olsa, bir tatil günü insanın gözüne çok hoş görünüyordu. Günlerden beri birer mağara adamı olmuştuk. Güneşi, yıldızları, mehtabı, ağaçları, evleri ve şehirleri düşünemez olmuştum. Tam bir fosil hayatı yaşıyorduk.

Mağara bir hayli genişti. Granit olan zemininde Hansbach sakın sakın akıyordu. Buraya gelinceye kadar suyu iyice soğuduğu için, artık zevkle içebiliyorduk.

Sabah kahvaltısından sonra dayım, almış olduğu notları düzene koyacağını söyledi. Defterini kısa bir süre gözden geçirdi ve:

- İlkönce bazı hesaplar yapmak istiyorum, dedi.

Durumumuzu kat'î olarak bilmeliyiz. Yeryüzüne döndüğümüz zaman, yolculuğumuzun kusursuz bir haritasını yapmak niyetindeydim.

Çok ilgi çekici bir şey bu... Fakat, böyle bir haritayı hakikate sadık kalarak çizebilecek misiniz?

- Evet... Bütün dönemeçleri ve meyilleri büyük bir hassasiyetle not ettim. Yanılmayacağıma eminim.

Meselâ şu anda nerede bulunduğumuzu araştıralım. Pusulayı eline al ve gösterdiği yönü bana söyle.

Âlete baktım. Dikkatli bir incelemeden sonra:

- Doğu - çeyrek - güney - doğu, dedim.

Dayım, söylemiş olduğum yönü defterine yazdıktan ve süratle bazı hesaplar yaptıktan sonra:

- Pekâlâ! dedi. Şu anda Sneffels'ten 340 kilometre uzakta olduğumuzu söyleyebilirim.

- Demek oluyor ki, artık tamamıyla Okyanusun altında seyahat ediyoruz.

- Evet.

- Kim bilir şu anda Okyanusta nasıl fırtınalar kopuyor, kaç gemi batıyordur...

- Belki de...

- Ya balinalar, kocaman kuyruklarıyla tepemizdeki kalın duvara vuracak olurlarsa...

Dayım gülerek:

- Korkma Axel! dedi. Hiçbir şey olmaz! Şimdi sen bu hayalî korkuları bırak da, hesaplarımızla meşgul olalım... Biraz önce Sneffels'ten 340 kilometre uzakta, güney - doğuda bulunduğumuzu söylüyorduk. Evvelki notlarıma göre altmış dört kilometre derinlikteyiz.

Hayretle:

- Altmış dört kilometre mi? diye bağırdım.

- Bundan hiç şüphen olmasın.
- Fakat bu, ilmin yer kabuğu için kabul ettiği azamî kalınlıktır...
- Evet.
- Bu rakama göre şu anda burada 1500° sıcaklık olması lâzım.
- Kitapların pek çoğu böyle yazıyorlar oğlum.
- Fakat, bu sıcaklık tünelin duvarlarını eritmez mi?
- Görüyorsun ki, ne böyle bir sıcaklık var, ne de duvarlar eriyorlar... Bu da, arzın merkezine yaklaştıkça sıcaklığın artacağını iddia eden teorilerin yanlış olduklarını gösterir.
- Hakikatle karşı karşıya kalınca, inanmak zorunda kalıyorum... Buna rağmen şaşkın bir halde olduğumu söyleyebilirim.
- Şu anda termometre kaç dereceyi gösteriyor?.
- Yirmi yedi derece, onda altı...
- Bilginlerin 1472,4° yanılmış olduklarını görüyorsun. Bu da Humphrey Davy'nin haklı olduğunu ispat eder. Ona inanmakta haklı olduğumu şimdi sen de kabul ediyorsun değil mi?
- Evet.

Dayımı tasdik etmiş olmama rağmen, teorilerini tamamıyla benimsemiş değildim. Çeşitli yönlerden itirazlarım vardı. Bir kere Davy'nin teorisine

inanmıyordum. O anda yüksek derecede bir sıcaklıkla karşı karşıya olmayışımız muhakkak ki, bilmediğimiz bir tabiat olayındandı. Fakat, dayımla sonu gelmeyecek münakaşalara dalmaktansa, her şeyi olduğu gibi kabul etmeyi tercih ediyordum. Buna rağmen, önemli bir konuya temas etmekten kendimi alamadım:

- İçinde bulunduğumuz durumdan faydalanarak bazı sonuçlara ulaşabiliriz. Bunları söylememe izin veriyor musunuz?

- Konuş yavrum. İsteddiğini söylemekte serbestsin.

- Bulunduğumuz arz dairesinde, yapılan hesaplara göre deniz seviyesinden arzın merkezine olan uzaklık takriben altı bin üç yüz otuz iki kilometredir.

Dayım, neşeli bir sesle:

- Altı bin üç yüz otuz üç kilometre, üç yüz otuz üç metredir, diye beni düzeltti,

- Yuvarlak hesap altı bin dört yüz kilometre olduğunu kabul edelim. Biz şu anda dört yüz kilometresini kat etmiş bulunuyoruz.

- Bu derinliği yirmi günde üç yüz kırk kilometre yürüyerek aştık.

- Bu doğru.

- Altmış dört kilometre, bu yarıçapın yüzde biridir. Bu şekilde yürümeğe devam edecek olursak, dünyanın merkezine iki bin günde, yani beş buçuk senede ulaşabiliriz.

Dayım cevap vermedi. Devam ettim:

- Altmış dört kilometre derinliğe inebilmek için üç yüz kırk kilometre yürümek zorunda kalındığına göre, altı bin dört yüz kilometre yürümemiz icap edecektir. Böylece, merkeze ulaşmadan, tekrar yeryüzünün herhangi bir noktasında gün ışığına çıkmamız mümkündür.

Dayım, öfkeyle:

- Hesaplarını, faraziyelerini de Allah kahretsin! diye bağırdı. Neye dayanarak bu rakamları sıralayabiliyorsun? Bu tünelin bizi hedefimize götürmeyeceğini kim iddia edebilir? Hiç kimse, değil mi!... Üstelik, aynı yolculuğu yapmış olan başka birisi de var... Hem de bu yolculuğu başarıyla sonuçlandıran birisi. Onun gibi ben de başaracağım...

- Ben de aynı şeyi temenni ediyorum. Fakat şunu da söylemek istiyorum ki...

- Hiçbir şey söyleme... Konuşmasan daha isabetli olacak... Saçmalamağa başlıyorsun...

Dayım, kendisine itiraz edilmesine asla razı olamıyordu. O anda karşımda yine eski inatçı profesör belirivermişti.

Kısa bir sessizlikten sonra, asabî bir sesle:

- Manometreye bak, dedi.

- Basınç muntazam...

- Görüyorsun ki, derinliklere doğru yavaş yavaş indikçe vücudumuz havanın yoğunluğuna alışıyor. Muazzam basınç bizi rahatsız etmiyor.

- Kulaklarımızda hafif bir sancı da olmasa...

- Bu, o kadar önemli değil...Dayımı tekrar öfkeliendirmemek için:

- Haklısınız, dedim. Hatta, bu yüksek basıncın, insana zevk verdiğini bile söyleyebiliriz... Hafif bir fısıltının bile ne kadar kuvvetli işitildiğine dikkat ettiniz mi?

- Bir sağır, bu ortamda mükemmel işitebilir...

- Acaba yoğunluk daha çoğalacak mı?

- Henüz ispat edilememiş olan bir tabiat kanununa göre, yoğunluğun çoğalması lâzım. Diğer taraftan, aşağıya indikçe, yerçekimi azalacaktır. Arzın merkezinde, cisimlerin hiçbir ağırlığı yoktur.

- Bunu biliyorum. Fakat, zihnimi kurcalayan bir husus daha var. Acaba, havanın yoğunluğu çoğala, çoğala, en sonunda suyun yoğunluğuyla eşit bir duruma gelmez mi?

- Gayet tabîî... Yedi yüz on atmosfer basınç altında havanın yoğunluğu, suyunkine eşit olur.

- Yedi yüz on atmosferi de geçerse yolumuza nasıl devam ederiz?

- Ceplerimize taş doldurup, ağırlığımızı çoğaltırız.

- Her suale bir cevap buluyorsunuz!

Konuyu daha genişletmek istemedim. Dayımı öfkeliendirmekten korkuyordum. Ona söylemediğim hususlardan birisi de, havanın basıncı binlerce atmosfere çıkınca, katılaşırmadaydı. Bu takdirde yolumuza devam etmemiz imkânsızlaşacaktı. Dayımın inatçılığı bile daha ileriye gitmemize bir çare bulamazdı. Fakat, bu hakikati ona söylemeğe cesaret edemedim. Zira, her zamanki gibi Saknussem'den bahsedeceğini biliyordum. Acaba Saknussem, kaç kilometre derine indiğini tespit edilmiş miydi? XV. asırda barometre ve manometre bilinmediğine göre, buna imkân bulamadığına emindim. Günün geri kalan kısmı, hesaplar yapıp, konuşarak geçti. Lüzumsuz bir münakaşayı önlemek için, daima dayımı tasdik etmeyi tercih ettim. Böyle anlarda Hans'ın yerinde olmayı özlüyordum. Hiç olmazsa, inanmadığı konularda dayıma dalkavukluk yapmak zorunda kalmıyordu.

Axel Yolunu Kaybediyor

Şimdiye kadar hiçbir zorlukla karşılaşmadığımızı itiraf etmek zorundayım. Hiçbir hususta şikâyet edemezdim. Fakat zorluklarla karşılaşmayınca da, elde edeceğimiz zaferin bahse değecek tarafı olur muydu? Tuhaf olmakla beraber, yol boyunca bunları düşünüyordum. Yoksa, yavaş yavaş dayıma mı benziyordum? Belki de bu düşüncelere, içinde bulunduğumuz garip ortam sebep oluyordu.

Birkaç gün, dik yokuşlardan süratle kayarak, derinliklere indik. Bazen bu yokuşlar, dimdik birer kuyu halini alıyorlardı. Böylece, kısa zamanda bir hayli derine inmiş olduk. Yolculuğun bu kısmında da Hans'ın bilgisi ve soğukkanlılığı bizi çeşitli tehlikelerden çekip, çıkardı.

Gün geçtikçe Hans'a benziyor, az konuşan bir insan oluyorduk. İlk defa olarak, dış manzaranın insan beyni üzerindeki tesirlerini anlıyordum. Dört duvar arasına hapsolan bir insanın zamanla düşünme ve konuşma kabiliyetini kaybedeceğine inanmağa başlıyordum. Uzun seneler tek başına bir hücrede hapsolan mahkûmlardan bazılarının aptallaştıklarını, hatta delirdiklerini kitaplarda okumamış mıydım?

Mağaradaki son konuşmanın üzerinden geçen iki hafta içinde kayda değer sadece bir olay geçmişti.

Bunu da unutmama asla imkân yoktur.

7 Ağustos günü yüz yirmi kilometre derinlikteydik, İzlanda'dan sekiz yüz kilometre uzak bulunuyorduk, O gün, tünel hafif bir meyille aşağıya iniyordu. En önde yürüyordum. Rumhmkorff fenerlerinden biri bende, diğeri dayımdaydı. Granit tabakalarını tetkik ediyordum. Kısa bir süre sonra geriye baktığım zaman, tünelde yalnız olduğumu gördüm, içimden: «Ya çok hızlı yürüdüm, yahut da dayımla Hans bir yerde durdular, diye geçirdim. Yanlarına gideyim. İyi ki yokuş değil. Dönüşte yorulmayacağım.»

Böyle düşünerek on beş dakika kadar geriye doğru yürüdüm. İleriye dikkatle baktığım halde, hiç kimseyi görmüyordum. En sonunda bağırdım. Cevap veren olmadı. Sesim, tünelin boşluğu içinde aksisedalar yaparak kayboldu. Endişelenmeğe başlamıştım. Ürperdiğimi hissediyordum. Yüksek sesle, kendi kendime. Sakin olmalıyım, diye söylendim. «Arkadaşlarımı bulacağımdan eminim. İki ayrı yol yok. Biraz daha geriye doğru yürümem lâzım galiba.»

Bir saat kadar geriye doğru yürüdüm. Bu sırada etrafı dikkatle dinliyordum. Bana seslenmiş olabilirlerdi. Havanın yoğunluğu çok olduğu için, mesafe ne kadar uzak olursa olsun, seslerini duyabilirdim. Fakat, tünelde korkunç bir sessizlik hüküm sürüyordu.

En sonunda durmak ihtiyacını hissettim. Bu olaya bir mana veremiyordum. Kaybolmuş olduğumu aklıma getirmiyordum. Zira, yol şaşırılınca tekrar bulunabilirdi. Mütemadiyen, kendi kendime konuşuyordum:

«Telâşlanmamalıyım! Bir tek yol olduğuna ve onlar da aynı yoldan yürüdüklerine göre, en sonunda bir noktada karşılaşacağız demektir. Belki onlar da beni göremeyince geriye dönmüşlerdir. Biraz daha geriye yürürsem, onlara yetişebilirim. Önden yürüdüğümü unutmuş olacaklar.»

Bu sözleri durmadan tekrarlıyordum. Kendi kendimi inandırmak ister gibiydim. Aradan bir hayli uzun bir zaman geçmiş olması beni endişelendiriyordu. İçimi korkunç bir şüphe kaplamıştı. Acaba önde mi yürüyordum? Uzun uzun düşündükten sonra bunun bir hakikat olduğuna karar verdim. Ortada Hans, en arkada dayım yürüyordu. Çok iyi hatırlıyordum. Eşyaları düzeltmek için çok kısa bir an duraklamışlardı. Ben, onlara aldırış etmeden yürüyüşe devam etmiştim.

Birdenbire aklıma geldi. Arkadaşlarımı bulmak için bu kadar telâşlanmama lüzum yoktu. Hansbach beni onların yanına götürüyordu. Yürüyüşe devam etmeden önce, yüzümü yıkamayı düşündüm. Başımı yere eğdim. Alnım, sert granite hızla çarptı. Artık ayaklarımın dibinde Hansbach akmıyordu.

Bütün benliğimi sonsuz bir ümitsizlik kapladı. Hislerimi kelimelerle anlatmama asla imkân yoktur. Tek düşüncem, diri diri bu granit duvarlar arasına gömülmüş olmamdı. Beni o andan itibaren açlık ve susuzluk bekliyordu. Bu, bir insan için korkunç bir ölüm şekliydi.

Gayri ihtiyarî ellerimi tünelin zemininde dolaştırdım. Kupkuruydu.

Anlamıyordum. Hansbach'tan nasıl ayrılmıştım? Artık korkunç sessizliğin sebebini anlıyordum. Farkında olmadan yanlış bir yola sapmıştım.

Arkadaşlarımı nasıl bulacaktım. Granit üstünde ayak izleri kalmıyordu. Bir çare bulmak için kafamı çalıştırıyordum. Fakat bu, boşuna bir gayretti. Durumumu bir tek kelime izah edebilirdi. Yeryüzünün kilometrelerce derinde karışık bir tünel sisteminin içinde kaybolmuştum. Yüz yirmi kilometrelik toprak ve granit tabakasının milyonlarca tonluk ağırlığını omuzlarımda hissederek gibiydim.

Yeryüzüne ait şeyleri düşünmeğe çalıştım. Fakat hepsi benden sözbirliği etmiş gibi kaçışıyorlardı. Hamburg, Königstrasse, Gaüben, yolculuğumuza ait hatıralar, süratle gözlerimin önünden geçtiler.

Durumum ümitsizdi. Yeryüzüne tekrar çıkmam imkânsızdı. Dayımın kapris ve inadı olmasaydı, bu felâket başımıza gelmeyecekti. Düşüncelerimin bu noktasında, haksızlık ettiğimi kabul etmek zorunda kaldım. Dayımın o anda ne kadar üzüldüğünü tahmin edebiliyordum. Onun da beni mütemadiyen aradığına emindim. İnsanların yardımından ümidim kesilince, Allaha yalvarmağa başladım. Bu dualar, biraz daha cesaret verdiler. Zekâm tekrar işlemeğe başladı. Durumumu bir daha gözden geçirdim.

Üç günlük yiyeceğim vardı. Mataram ise tamamıyla doluydu. Bununla beraber uzun müddet yalnız başıma kalamazdım. Acaba yukarı doğru mu yürümeliydim yoksa aşağı mı inmeliydim? Kuvvetli bir

önsezi, arkadaşlarımı yukarı taraflarda bulacağımı bana söylüyordu. Böylece belki de yolumu şaşırdığım noktaya ulaşabilirdim. Hansbach'a ulaşabilsem, geriye büyük bir zorluk kalmayacaktı.

Bunu da önce düşünemediğime bir hayli öfkelen dim. Böyle hareket etmekle, kurtuluş ümidim kuvvetlenmiş olacaktı. Artık benim için en mühim mesele Hansbach'ı bulmaktı.

Oturduğum yerden kalktım. Demirli bastonuma dayanarak tünelin yukarısına doğru yürümeğe başladım. Yol bir hayli yokuşt u. Buna rağmen, telâşlanmadan, ümitle ilerliyordum.

Yarım saat yürüdüğüm halde, hiçbir engelle karşılaşmadım. Geçtiğim yolu hatırlayabilmek için, etrafıma dikkatle bakıyordum. Fakat bütün uğraşmalarıma rağmen, buradan daha önce geçip geçmemiş olduğumu hatırlıyordum. Çok geçmeden, bu yolun beni başlangıç noktasına götüremeyeceğini anladım. Önümde dik bir duvar yükselivermişti. Bunu daha önce fark edemediğim için, şiddetle çarpıp, yere yuvarlandım.

Bu sonuncu olayın ümidimi nasıl kırdığını tahmin edebilirsiniz. Korkudan ve ümitsizlikten taşlaşmış gibiydim. Birbirine benzeyen karmakarışık tünellerin içinde kaybolmuş bir durumdaydım. Buradan nasıl kurtulacaktım? Artık beni en korkunç ölümler bekliyordu.

İşte bu ümitsizlik ânında, garip bir düşünceye kapıldım. Bir gün insanlar, yüz yirmi kilometre derinlikte

fosilleşmiş vücudumu bulacak olurlarsa, kim bilir aralarında nasıl ilmî münakaşalar yapacaklardı?

Kendi kendime yüksek sesle konuşmak istedim. Fakat, korkudan kuruyup çatlayan dudaklarımın arasında manasız heceler döküldü. Kendi sesimi tanıyamadım. Nefes nefeseydim.

Bu korkulu anda, ümitsizliğimi tamamıyla kuvvetlendiren yeni bir olayı fark ettim. Granit duvara çarpıp, yere yuvarlandığım sırada fenerim de bozulmuştu. Onu tamir etmem imkânsızdı. Saniyeler geçtikçe ışığı zayıflıyordu. Çok geçmeden söneceği belli oluyordu.

Fenere ümitsizlikle baktım. Zayıf ışıklı tünelin karanlığı içinde eriyip, gidiyordu. Granit duvarlarda kımıldayan garip ışık oyunları meydana geliyordu. Bu ışık kırıntılarını kaybetmemek için kirpiklerimi dahi kırpamıyordum. Tamamıyla söndüğü andan itibaren, koyu bir karanlık içinde kalacaktım.

Korktuğum en sonunda başıma geldi. Fenerin ışığı birkaç defa titredikten sonra, tamamıyla söndü. Aynı anda da dudaklarımın arasından, ümitsizliğimi ifade eden boğuk bir çığlık fırladı.

Yeryüzünde, hava ne kadar kararırssa kararsın, yine etrafı görmek mümkündür. Çeşitli ortamlardan sızan ölgün ışıkları, gözün retina tabakası zaptetmeğe muvaffak olur. Fakat, toprağın yüz yirmi kilometre altında, mutlak bir karanlık hâkimdi. Bir santim ilerisini bile görmek mümkün değildi. Artık kelimenin tam manasıyla kör gibiydim.

Oturduğum yerden kalktım. Kollarımı ileriye uzatarak, yürümeğe çalıştım. Ellerimle etrafı yoklamak istedikçe, can acısıyla inliyordum. Korkunç bir paniğe kapılmıştım. Bu karanlıktan, karmakarışık tünellerden kaçmak istiyordum. Fakat, her adım atışta ya granit duvara çarpıyor, yahut da tökezlenerek yere yuvarlanıyordum. Çeşitli yerlerimden yaralandığımı hissediyordum. Yüzümden akan kanlar, dudaklarıma kadar geliyordu. Buna rağmen ıstırapla bağırıp, inleyerek ilerlemeğe çalışıyordum. Nereye gidiyordum? Bunu asla bilmiyordum. En sonunda, ölü gibi yere yuvarlandım. Kendimi kaybettim.

Yeraltı Boşluğunda Karşılıklı Bir Konuşma

Tekrar kendime geldiğim zaman yüzüm gözyaşlarıyla ıslanmış bir haldeydi. Orada ne kadar baygın yattığımı bilemiyordum. Zaman mefhumunu tamamıyla kaybetmiştim. Hiç kimse o anda olduğum gibi yalnız kalmamış, terkedilmiş durumda kalmamıştır.

Yere yuvarlandığım zaman bir hayli kan kaybetmiş olmalıydım. Her tarafımı kanla ıslanmış olarak hissediyordum. Ölmüş olsaydım, ıstırap ve işkenceden kurtulmuş olacaktım. Ölmediğime hayıflandığımı söylersem yalan olmaz.

O anda hiçbir şey düşünmek istemiyordum. İstırapla yerde, duvarın dibinde yuvarlanıyordum. Tekrar bayılmak üzere olduğumu hissediyordum. Bu sırada kulağıma uzaktan bir gürültü geldi. Bu, ufuklardan akseden bir gök gürültüsüne benziyordu.

Acaba bu gürültü nereden geliyordu? Bu, herhalde, sebebini bilmediğim bir yeraltı olayının meydana getirdiği bir gürültüydü. Bir gazın patlaması veya büyük bir kayanın yuvarlanması olmalıydı.

Böyle düşünmekle beraber, dikkatle dinlemeğe devam ediyordum. Böylece aradan on beş dakika geçti. Tünelde tam bir sessizlik hüküm sürüyordu. Kalbimin atış seslerini bile duymuyordum.

Bu bekleyiş sırasında, tesadüfen granit duvara yapışmış olan kulağıma, uzaktan konuşma seslerine benzeyen hafif sesler geldi. Ümitle titredim. Acaba bunlar hayalimin yarattığı sesler miydi? Hayır, değildi. Dikkatle dinledikçe aynı mırıltıları tekrar duymuştum. Fakat bu mırıltıların manasını anlamama imkân yoktu. İyice kuvvetimi kaybetmiştim. Buna rağmen, bunların konuşma sesi olduklarından emindim.

Bir aralık, bunların kendi sesimin aksisedası olabileceklerini düşündüm. Karışık tünellerin içinden dolaşarak, tekrar kulaklarıma kadar gelmiş olabilirlerdi. Dudaklarımı sıkı sıkıya kapatarak kulağımı duvara yapıştırdım.

Çok geçmeden sevinçle titredim ve heyecanla: «Konuşuyorlar! Konuşuyorlar!» diye bağırdım.

Sesleri daha iyi işitebilmek için yer değiştirdim. Birkaç metre ilerde sesleri daha kuvvetle duydum. «Förlorad» kelimesi sık sık tekrarlanıyordu. Acaba bunun manası neydi? Bu kelimeyi kim söylüyordu? Ya dayım, yahut da Hans olmalıydı.

Aynı anda, parlak bir buluşla sonsuz Bir sevince kapıldım. Onların konuşmasını ben duyabildiğime göre, onlar da benimkini duyabilirdi. Bütün gücümle: «İmdat! İmdat!» diye bağırdım.

Dikkatle dinliyordum. Fakat hiçbir ses duymadım. Aradan birkaç dakika geçti. Kafam makine gibi çalışıyordu. Kuvvetimin azalmış olması sebebiyle, sesimin zayıf çıkmış olabileceğini düşünüyordum. Böyle olmasaydı, beni duymaları lâzım değil miydi?

Tekrar dikkatle dinlemeğe başladım. Bu arada, şeylerin en kuvvetli duyulduğu yeri bulmağa çalıştım. En sonunda, granit duvarın bir noktasında seslerin adamakıllı net olarak işitildiğini fark ettim. Aynı anda «förlorad» kelimesi tekrar kulağıma geldi. Kendi kendime, yüksek sesle: «İmdat! dedim. Bu sesleri duvarın arkasından işitmiş olamam! Duvar yekpare granitten yapılma! Hiçbir ses bu duvarı aşıp, bana kadar gelemmez! Bu ses, tünelin içinden aksediyor olmalı! Muhakkak garip bir akustik olayıyla karşı karşıyayım!»

Tekrar dinlemeğe başladım. Bu sefer, ismimin yüksek sesle söylendiğini açıkça işittim.

Acaba beni çağıran dayım mıydı? Evet. Dayım, Hans'la konuşuyordu. «Förlorad» da Danimarka lisanından bir kelimeydi.

Çok geçmeden bütün hakikati anladım. Sesimi duyurabilmek için, duvarın dibinde konuşmam lâzımdı. Granit duvar, demir telin elektriği naklettiği şekilde naklediyordu.

Kaybedecek zamanım yoktu. Dayımla Hans bulundukları yerden birkaç metre uzaklaşacak olurlarsa, bu garip akustik olayı imkânsızlaşabilirdi. Böyle düşünerek ağzımı duvara yaklaştırdım ve şu kelimeleri mümkün olduğu kadar açıkça telâffuz ettim:

«Dayıcığım! Dayıcığım! Beni kurtarın!»

Endişe ve heyecanla beklemeğe başladım. Sesin çok süratli olmadığını biliyordum. Hava tabakalarının

yoğunluğu bile bu sürati çoğaltamazdı. Sadece kuvvetini çoğaltabilirdi. Aradan birkaç saniye geçti ve bunlar bana birer asır gibi uzun göründüler. En sonunda şu kelimeleri açıkça duydum:

«Axel! Axel! Sen misin?»

«Evet!» Evet!» diye cevap verdim.

«Zavallı yavrum! Neredesin?»

Korkunç bir karanlığın içinde kaybolmuş durumdayım !»

«Fenerin ne oldu?»

«Bozulup, söndü.»

«Dere ne oldu?»

«Kaybettim.»

«Axel, yavrum! Cesaretini kaybetme!»

«Biraz bekleyin. Kuvvetim kalmadı. Cevap verecek halde değilim. Fakat, sizi dinleyebilirim.»

«Cesaret yavrum! Konuşma. Beni dinle. Yukarı ve aşağıya doğru yürüyerek seni aradık. Seni bulamadık. Bu yüzden öyle ağladım ki! Senin Hansbach'ı takip ederek yürüdüğünü tahmin ederek, kendimizi belli etmek için birkaç defa silâh attık. şu anda seslerimizi duyabilmemiz, bir akustik olayına bağlıdır. Ellerimiz birbirine değmezler! Fakat ümidini kaybetme! Seslerimizi duyabilme de çok mühim bir şeydir.»

Bu konuşma sırasında düşünmüştüm. Zayıf da olsa kalbim ümitle dolmuştu. Çok önemli bir şeyi öğrenmek istiyordum. Dudaklarımı duvara yaklaştırdım ve:

«Dayıcığım!» diye seslendim.

Birkaç saniye sonra dayım: «Axel, yavrum!» diye cevap verdi.

Her şeyden önce aramızdaki mesafeyi hesaplamamız lâzım!»

«Bu çok kolay bir şey!» Kronometre yanınızda mı?»

«Evet.»

«Kronometreyi elinize alın. İsmimi söyleyin ve aynı anda kronometreye bakın. Sesinizi duyunca hemen cevap vereceğim Sesimi duyunca tekrar kronometreye bakın. Arada geçen zamanı hesaplayın.»

«Anladım yavrum. Cevabınla sözlerim arasında geçen zamanın yarısı, sesimin oraya kadar gelmek için sarf ettiği zamanı gösterecektir.»

«Anladım, dayıcığım.»

«Hazır mısın?» «Evet.»

«Öyleyse, dikkat et. Denemeye başlıyoruz.»

Kulağımı duvara yapıştırdım. «Axel» kelimesini duyar, duymaz ben de «Axel» diye tekrarlardım ve beklemeğe başladım.

Dayım «İki cevap arasında kırk saniye geçti, dedi. Demek oluyor ki ses, buradan oraya yirmi saniyede gidiyor. Sesin saniyede sürati üç yüz otuz altı metre olduğuna göre, aramızda altı bin yedi yüz yirmi metrelik bir uzaklık var demektir.»

«Altı bin yedi yüz yirmi metre mi? »diye mırıldandım.

Dayım: «Korkulacak bir uzaklık değil bu, dedi. Bu kadarcık yol yürünebilir.»

«Fakat, aşağıya doğru mu, yoksa yukarıya doğru mu yürümeliyim?»

«Aşağıya doğru yürümen lâzım, Axel Sebebine gelince, şu anda çok geniş bir mağarada bulunuyoruz. Buraya sayısız tüneller açılıyor. İçinde bulunduğun tünelin de bu mağarayla birleşeceğine eminim. Oturduğun yerden kalk. Yürümeğe başla. İcap ederse sürüne sürüne ilerle. Dik yokuşlarda aşağıya doğru kayarsın. En sonunda kendini kollarımızın arasında bulacaksın yavrum! Haydi, yürümeğe başla Axel!»

Bu konuşma bana kuvvet ve cesaret vermişti. Dayıma son sözlerimi söyledim: «Allahaısmarladık dayıcığım! Yürümeğe başlıyorum. Burasını terk ettiğim andan itibaren seslerimizi işitemeyeceğiz! Şimdilik Allahaısmarladık!»

«Yolun açık olsun yavrum! Cesaretini kaybetme! »:

Hemen hemen yedi kilometre uzakta bulunan dayımla konuşmamız sona ermiş oluyordu. Allaha

şükrettim. Eğer beni buraya sevk etmemiş olsaydı, belki de dayımla asla konuşma imkânı bulamayacaktım. Bu akustik olayı, fizik kanunlarıyla mükemmelen izah olunabilirdi. Tünelin şekliyle, granit kayaların sesi naklediş kabiliyeti, bu hayret uyandırıcı olaya sebep olmuş bulunuyordu. Yani akustik olayına Londra'da Saint Paul kubbesinin iç galerisinde ve Sicilya'da, Siraküza yakınlarındaki taşocaklarında da rastlanmış olduğunu bir kitapta okuduğumu hatırlıyorum.

Bu şekilde düşünce kuvvet ve cesaretim çoğaldı. Dayımın sesi bana kadar ulaştığına göre, arada hiçbir engelin bulunmadığı belliydi. Mantıkî olarak, sesin takip ettiği yolu takip etmekle onların yanına gidebileceğime inanmıştım. Fakat, beni düşündüren en mühim nokta, kuvvetimin yetişip, yetişmeyeceğiydi.

Oturduğum yerden kalktım. Yürümekten çok, sürünerek ilerledim. Biraz sonra yol dikleşti. Aşağıya doğru süratle kaymağa başladım. Çok geçmeden süratim iyice çoğaldı. Artık bu kaymaktan çok, bir düşmeğe benziyordu. Bu inişi frenleyecek kuvvetim yoktu. Birdenbire ayağımın, yerden kesildiğini hissettim. Bir boşluktan aşağıya düşüyordum. Başım sert bir yere çarptı. Kendimi kaybettim.

Axel Kurtarıyor

Gözlerimi tekrar açtığım zaman kendimi alaca karanlık bir yerde, yatar vaziyette buldum. Dayım üzerime eğilmiş endişeyle bakıyordu. İlk geniş nefes alışımda, elimi ellerinin arasına aldı. Gözlerimi açtığım zaman da, sevinçle bağırdı:

- Yaşıyor! Yaşıyor! Çok zayıf bir sesle:
- Evet! diye fısıldadım.

Beni kucaklayıp, göğsünde sıkı dayım, heyecanla:

- Yavrum! Artık kurtuldun! dedi.

Dayımın bu şefkat ve heyecanı bana iyice tesir etmişti. Onu ilk defa bu kadar heyecanlı ve şefkatli görüyordum.

Bu sırada Hans da yanımıza yaklaştı. Dayımla el ele tutuştığımızı gördü. Gözlerinde bir memnuniyet ifadesi belirdi. Tatlı bir sesle:

- God dag! dedi.
 - Günaydın Hans! Günaydın! diye mırıldandım.
- Sonra dayıma hitaben:
- Neredeyiz? diye sordum. Dayım:

- Yarın yavrum, yarın! diye cevap verdi. Bugün çok kuvvetsizsin. Başına kompres koydum. Onları yerinden oynatmaman lâzım. Uyu yavrum. Yarın her şeyi öğrenirsin.

- Fakat, hiç olmazsa hangi gün, hangi saatte bulunduğumu öğreneyim.

- Bugün pazar. Saat gecenin on biri.

Hakikaten kendimi çok zayıf hissediyordum. Gözlerim gayrı ihtiyarî kapandılar. Bir gece daha istirahat etmek zorunda olduğumu düşündüm ve derhal uyudum. Dört gün süren endişe, korku ve yorgunluk beni bitkin hale getirmişti.

Ertesi gün uyandığım zaman etrafıma baktım. Battaniyelerden yapılmış olan yatağım, şirin görünümlü bir mağarada bulunuyordu. Yer yer istalâgmitler göze çarpıyordu. Zemin ince kumla kaplıydı. Etrafta meşale veya lâmba bulunmamasına rağmen, mağara oldukça aydınlıktı. Bu ışık, ilerdeki geniş bir aralıktan geliyordu. Aynı anda, uzak bir mırıltıyı andıran, dalga sesleri duyar gibi oldum.

Kendi kendime, hakikaten uyanıp, uyanmamış olduğumu sordum. Acaba hâlâ rüya mı görüyordum. Yahut da şiddetli düşmenin tesiriyle hayalî sesler mi duyuyordum. Fakat, gözlerimin ve kulaklarımın aldanmadıklarına da emindim.

En sonunda: «Bu ışık, şu geniş yarıktan sızan gün ışığıdır, diye düşündüm. Böylece dalga seslerinin sebebi de kendiliğinden izah edilmiş oluyor. Yüzüme

çarpan şu hafif rüzgâra, deniz kıyılarından başka yerde rastlamak da imkânsızdır. Acaba yeryüzüne mi döndük? Dayım seyahatten vaz geçmiş olabilir mi? Belki de yolculuğumuz *sona* ermiştir.»

İşte bu şekilde düşünürken, mağaradan içeriye dayım girdi. Uyandığımı görünce, neşeli bir sesle:

- Günaydın Axel! dedi. Artık tamamıyla iyileşmiş olduğun belli oluyor!

Yattığım yerde çevik bir hareketle doğrularak:

- Evet! dedim.

- Çok iyi uyudun yavrum. İyileşmemene şaşmamak lâzım. Hans'la ben, nöbetleşe başucunda bekledik. Böylece iyileşmeni adım adım takip edebildik.

- Hakikaten kendimi çok iyi hissediyordum. Vereceğiniz yemeğİ iştahla yediğimi görünce, buna daha kuvvetle inanacaksınız.

- Artık yemek yiyebileceğİne ben de inanıyorum. Ateşin düşmüş bulunuyor.. Hans, yaralarını bilmediğim ilâçlarla sardı. Bu ilâçların sırrını İzlandalılardan başkalarının bildiğini zannetmiyorum. Hans'ın yanımızda bulunuşu, bizim için büyük bir şans oldu.

Dayım hem konuşuyor, hem de yemek hazırlıyordu. Bunları sonsuz bir iştahla yedim. Aynı anda da ona çeşitli sualler soruyordum. Bu konuşmanın sonunda, ne kadar büyük bir tehlike atlatmış olduğumu öğrendim. Tünelin sonuna geldiğim zaman, önümde dimdik bir kuyu açılmış. Bunu

karanlıkta görmediğim için süratle kuyudan aşağıya uçmuşum. Fakat, Allah'ın bir lütfuyla, benimle birlikte kuyunun bir kısmı da çöktüğü için, aşağıya bunların üstüne oturmuş bir halde düşmüşüm. Dayım beni kucağına aldığı zaman, her tarafım kan ve yara içindeymiş.

Dayım bunları anlattıktan sonra:

- Ölmemiş olman şaşılacak bir şey! diye sözlerine devam etti. Allah'ın lütfuyla tekrar kavuşabildik. Bundan sonra asla ayrılmayalım. Bir daha sefere belki birbirimizi tekrar bulamayız.

Heyecanla:

- Bir daha birbirimizden ayrılmayalım, diye tekrarladım.

Bunu söyledikten sonra, gözlerimi iri iri açtım. Demek ki yolculuğumuz henüz sona ermemişti. Dayım bu halimi görünce, merakla

- Neyin var Axel? diye sordu.
- Size bir sual sormak istiyorum. Söylediğinize göre tamamıyla iyileşmiş durumdayım.
- Tamamıyla iyileştin yavrum.
- Herhangi bir organımda bir arıza yok değil mi?
- Tabîî yok yavrum..
- Başımda da bir arıza yok değil mi?
- Başında bir iki yara izinden başka hiçbir şey yok.

- Öyle zannediyorum ki, düşme neticesinde beynimde bir arıza meydana geldi..

- Niçin böyle düşünüyorsun?

- Biz yeryüzüne çıkmadık mı?

- Hayır.

- O halde delirmeğe başlıyorum demektir. Zira, gün ışığı görünüyor, dalga sesleri işitiyordum.

- Seni böyle düşündüren şeyler bunlar mı?

- Evet... Bunların sebebini bana izah edebilir misiniz?

- Bunların sebebini izah etmek imkânsızdır yavrum. Fakat, sen de görüp anlayacaksın ki, jeoloji ilmi henüz son sözünü söylemiş değildir.

Birdenbire ayağa kalkarak:

- Mağaradan dışarı çıkalım! dedim.

- Hayır Axel, olmaz! Açık hava seni rahatsız edebilir!

- Açık hava mı dediniz?.

- Evet. Rüzgâr bir hayli kuvvetli esiyor. Üşüyebilirsin.

- Fakat, kendimi çok iyi hissediyorum.

- Biraz sabırlı olman lâzım yavrum. Bu vaziyetteyken kendini üşütmen tehlikeli olabilir. Zaman

kaybetmemiz doğru olmaz. Daha önümüzde uzun bir yolculuk var.

- Uzun bir yolculuk mu?

- Evet. Bugün de istirahat et.. Yarın sahilden ayrılırız.

Sahilden mi ayrılırız?..

Bu sonuncu sözler beni olduğum yerde sıçratmağa kâfi gelmişti. Sahilden ayrılırız sözüyle dayım neyi kastetmek istemişti? Acaba yeraltındaki bir nehir, bir göl veya bir denizin kıyısında mıydık? Bir gemi, bir limanda demirli mi bulunuyordu?

Sonsuz bir merak içindeydim. Dayım beni zorlukla zaptedebiliyordu. En nihayet beni önleyemeyeceğini anlayarak, arzularıma boyun eğmek zorunda kaldı.

Süratle giyindim. Bir ihtiyat tedbiri olarak battaniyelerden birine sarındıktan sonra, mağaradan dışarı çıktım.

Updenbrock Denizi

İlkönce hiçbir şey göremedim. Gözlerim kuvvetli ışığa alışık olmadığı için, birdenbire kapandılar. Tekrar açtığım zaman, hayret ve hayranlık içinde kaldım ve:

- Deniz! diye bağırdım. Dayım:

- Evet, dedi. Lidenbrock denizi. Bunu ilk olarak keşfetmiş olmakla övünebilirim.

Geniş bir su yığını göz alabildiğine uzanıyordu. Bu bir göl veya deniz olabilirdi. Büyük bir körfezin dibinde bulunuyorduk. Sahil, ince bir kumla kaplıydı. Dalgalar, rengârenk deniz kabuklarıyla bezenmiş kumsala çarpıp, eriyordu. Havaya sıçrayan su zerrelere, hafif bir rüzgârın tesiriyle etrafa savruluyordu. Bunlardan bazılarının ıslak temasım yüzümde bile hissettim.. Yarım kilometre uzakta sıralanan muazzam kayalar, tabîî bir mendirek meydana getiriyorlardı. Bu kayalardan bazıları yan yana gelerek, denizin ortasına doğru ufak bir yarımada gibi uzanıyorlardı. Vahşî görünüşlü, ıssız bir sahilde bulunuyorduk, önümüzde uzanan su kitlesi ise, hakikî bir okyanustu.

Mahiyetini izah edemeyeceğim bir ışık sayesinde etrafımı ve denizin en uzak noktalarını dahi mükemmelen görebiliyordum. Bu aydınlık ve güneşin hayat verici ışıklarına, ne de kutbun aylarca devam

eden alaca karanlık gündüzlerine benziyordu. Bu, sıcaklığı olmayan, sert ve parlak bir ışıktı. Herhalde bunun menşei, izah edemeyeceğimiz bir elektrik olayına dayanıyordu. Bir okyanusu içine alabilecek kadar kocaman olan bir mağarada bir kozmik olay meydana geliyordu.

Gök, yani bu muazzam mağaranın kubbesi, bulutlardan yapılmış gibi görünüyordu. Aslında bunlar, mütemadiyen hareket halinde olan bu buharıydı. Bu bulutlar da su zerreciklerinin çoğalıp, ağırlaşmasıyla bazı günlerde afet şeklinde yağmur yağması gayet tabiidir. Bildiğim fizik kanunlarına göre, bu kadar büyük basınç altında suyun buharlaşmaması lâzımdı. Fakat, burada anlayamadığım bazı tabiat olaylarının olduğu da muhakkaktı.

Manzara eşsiz güzellikteydi. En üstteki bulutların arasında meydana gelen elektrik olayları, çeşitli ışık oyunlarına sebep oluyordu. Altta kalan parlak gölgeler düşüyordu. Bazen iki bulut tabakası arasında çakan şimşeklerin göz kamaştırıcı ışıkları, bulunduğumuz yere kadar uzanıyordu.

Her tarafa kuvvetli bir aydınlık hâkim olmakla beraber, bu ışık güneş ışığı olmadığı için ısıtıcı değildi. Neticede, çok güzel manzara, bunun tesiriyle hüznü verici bir hal alıyordu. Granit kubbenin ağırlığıyla vücudumun ezildiğini hissederek gibi oluyordum. Bu kubbe ne kadar muazzam olursa olsun, herhangi bir yıldızın dolaşmasına müsait değildi.

Mağara kelimesinin, bu çok geniş boşluğu anlatmağa yetecek manada olmadığını biliyordum. Fakat, arzın kilometrelerce derinliğinde meydana gelen bu muazzam boşluğa uygun bir kelime bulmak da imkânsızdı. En önemlisi, boşluğun nasıl jeolojik bir olayın sonunda meydana gelmiş olduğunu anlayamamış olmamdı. Acaba dünyanın soğuması buna sebep olabilir miydi? Bazı jeologların hatıralarında çok büyük yeraltı mağaralarından bahsettiklerini hatırlıyordum. Fakat, hiçbirisinin bu kadar büyük olduklarını zannetmiyordum.

Bütün bu güzelliği sessizce seyrediyordum. Hislerimi anlatmak için kelime bulamıyordum. Kendimi uzak yıldızlardan birinde zannediyordum. Böyle yeni hisleri ifade etmek için yeni kelimelere ihtiyaç vardı. Fakat hayalim yeni kelimeler bulmaktan âcizdi. Sadece seyrediyor, düşünüyor ve hayranlık duyuyordum. Kırk yedi gün daracık bir tünelde bir çeşit hapis hayatı yaşadıktan sonra, böyle bir manzarayla karşılaşmanın ne kadar ferahlık verici bir şey olduğu kolaylıkla anlaşılabilir.

Dayım, aynı şeyleri daha önceki günlerde hissetmiş olduğu için, yanımda sessizce duruyordu. Bütün bu güzelliği kanıksamış gibiydi.

En sonunda, okşayıcı bir sesle:

- Gezinecek kadar kendini kuvvetli hissediyor musun? diye sordu.

Heyecanla:

- Evet, dedim. Bundan daha güzel bir teklif olabileceğini de zannetmiyorum.

- O halde koluna gir de, sahilde kısa bir gezinti yapalım.

Dayımın koluna girdim ve sahilde ağır ağır yürümeğe başladık.

Sol tarafta, birbirinin üzerine yığılmış gibi görünen sarp kayalar vardı. Bunların arasından çağlayarak akan incecik dereler, kumların arasından geçerek denizde kayboluyordu. Bazı yerlerde havaya yükselen beyaz buharlar, sıcak su kaynaklarının bulundukları noktayı belli ediyordu. Bunların arasında, Hansbach'ı bulmakta güçlük çekmedim. Sevimli deremiz, asırlardan beri kayaların arasından akarak, denize karışıyordu. Dayıma:

- Yazık! dedim. Bundan sonraki yolculuğumuzda Hansbach'tan uzakta kalacağız!

- Biz de başka bir derenin suyunu içeriz..

Bu cevabı biraz nankörce bulmakla beraber, sesimi çıkartmadım. Aynı anda gözlerime, hayalimden dahi geçirmedğim bir şey çarptı. Beş yüz adım ilerde, sahilin keskin bir dönemecinde, çok yüksek ve sık bir orman vardı. Ağaçları normal büyüklükte, geometrik kenarlı muntazam birer şemsiyeye benziyorlardı. Bir hayli sertçe esen rüzgâr, bu ağaçların dallarını kıpırdatmıyordu. Taşlaşmış birer selvi gibiydiler.

Adımlarımı sıklaştırdım. Bu ağaçları yakından görmek istiyordum. Şimdiye kadar kitaplarda

rastladığım ağaç cinslerinden hiçbirisine benzemiyorlardı. Yanlarına yaklaştığımız zaman, hayretim hayranlıkla yer değiştirdi. Yeryüzü ürünlerinden biriyle karşı karşıyaydım. Dev yapılı bir yeryüzü ürünü..

Dayım, hislerimi anlamış gibi:

- Bir mantar ormanı, dedi.

Fakat, bu ormanın ağaçları mantardan ibaret değildi. Biraz ilerde, devleşmiş, fujerler, lepidodandronlar göze çarpıyordu.

Dayım:

- Hayret verici, fevkalâde harikulade! diye bağıırıyordu. İşte dünyanın ikinci devrine, değişme devrine ait bütün bitkiler! Zamanımızda, bahçelerimizde cüceleşmiş gördüğümüz ağaçlar! Bak Axel! Sen de hayran olmuyor musun? Hangi tabiye âlimi böyle mükemmel bir göz ziyafetine davet edilmiştir?

- Haklısınız dayıcığım! Allah, dünyanın kuruluş günlerine ait bitkileri bizim görmemiz için burada saklamış gibi değil mi?

- Pekâlâ şu koleksiyona ne dersin Axel?

- Hayretle sordum:

- Ne koleksiyonu dayıcığım?

Dayım, ayağının ucuyla her tarafa dağılmış olan kemik parçalarını göstererek:

- Havaya bakmaktan bunları göremiyorsun!., dedi.

Merakla bu kemiklere baktım ve heyecanla:

- Tufandan evvelki devirlere ait hayvan kemikleri! diye bağırdım. İşte bu mastadontun alt çene kemiği. Buda bir dinoteriumun azı dişleri. Bakın! Bir megateriumunarka ayak kemiği!.. Haklısın dayıcığım! Burada hakiki ve paha biçilmez bir koleksiyon var! Bu kemiklerin buraya tufanla sürüklenmiş olmaları imkânsız! Bu hayvanlar bu denizin kenarında yaşamış ve ölmüş olmalılar! Bakın!.. Biraz ilerde hiç bozulmamış iskeletler de var!

Dayım itiraz etmek istedi:

- Bununla beraber...

- Evet... Ben de bu dört ayaklı hayvanların bulunuşlarının sebebini anlayamıyorum..

- Çünkü, ilk hayvanlar ikinci devrede yaşamışlardır.. Bu devrede alüvyonlarla arazinin tortu tabakaları meydana gelmiş olup, erime halindeki kayaların yerini tutmuştur.

- Bunun bir tek cevabı vardır Axel i Bu gördüğün arazi, bahsetmiş olduğun tortu, tabakalarından meydana gelmiştir".

- Böyle bir şeyi kabul etmek imkânsızdır dayıcığım.. Bu kadar derinlikte tortu tabakalarına rastlanabilir mi?,

- Buna inanmak zorundasın yavrum. Bu olayı jeoloji ilmi mükemmelen izah edebilir. Bir zamanlar

dünyanın yüzü elastiki bir kabukla kaplıydı. Anî bir çöküntüyle, bu gördüğün tortu tabakası, başka bir tabakayla yer değiştirmiş olabilir.

- Haklı olabilirsiniz. Fakat, bu faraziyeniz doğruysa, kemiklerini gördüğümüz dev hayvanlardan birkaçının bu civarda yaşamakta olmadığını kim iddia edebilir?.

Bu sözlerden sonra korkuyla etrafıma baktım. Fakat, tâ ufka kadar hiçbir canlı yaratık göze çarpmıyordu.

Bir hayli yorulmuştum. Yüksekçe bir kayanın üstüne oturarak, manzarayı seyretmeğe başladım. Bu sırada tatlı bir meltem yüzümü okşuyordu.

Gözlemimi ufkun çeşitli noktalarında gezdirirken, çeşitli düşüncelere saplanmış bulunuyordum. Acaba bu deniz nerede son buluyordu? Bunun üzerinde yapacağımız bir seyahat bizi nereye kadar götürecekti? Karşı sahilleri görebilecek miydik?

Dayım bu suallerle meşgul olmuyor gibi görünüyordu.

Başarıya ulaşacağından emin bir hali vardı. Ben ise hem merak ediyor, hem de endişe duyuyordum.

Kayanın üstünde bir saat kadar dinlendikten sonra, geriye döndük. O geceyi garip his ve düşüncelerin altında kalarak, derin "bir uykuyla geçirdim.

Hans Bir Sal Yapıyor

Ertesi sabah, tamamıyla iyileşmiş bir halde uyandım. Yapacağım bir banyonun sıhhatime çok iyi geleceğini düşünerek, birkaç dakika denize girdim.

Döndüğüm zaman yemeğimi daha iştahla yedim. Hans'ın taze su kullanıp da hazırladığı yemeğimiz her zamankinden daha değişik ve iştah açıcı oldu. Yemeğin üstüne içtiğimiz bir bardak sıcak kahve, hepimizin maneviyatını yükseltip, neşelenmesine sebep oldu.

Karnımız iyice doyduktan sonra, dayım:

- Med ve cezir vakti geldi, dedi. Bu olayı kaçırmayalım.

Hayretle:

- Med ve cezir mi? diye bağırdım.

- Gayet tabii!..

- Ayın ve güneşin tesiri buraya kadar uzanabiliyor mu?

- Neden olmasın? Cisimler, bütünleriyle kâinata hâkim olan kanunlara tabi değildir midir? Şu gördüğün su kitlesi de aynı tabiat kanundan dışına çıkabileceğini mi zannediyorsun? Sathına tesir eden muazzam hava

basıncına rağmen, suların yükseldiğini göreceksin. Gel bu fırsatı kaçırmayalım. Gidip, bakalım.

Dayımın teklifine uyarak dışarı çıktık. Ayaklarımız ince kumlara gömülerek sahile kadar indik. Sular, yavaş yavaş kumsala ilerliyordu. Heyecanla:

- Bakın diye bağırdım. Deniz yükselmeğe başlıyor!.

- Evet Axel! Köpükler aralandığı zaman dikkat et. Suların nasıl süratle yükseldiğini daha iyi görürsün. Sular, üç metre kadar yükselecektir.

- Acaba bu denizde hayat var mı?

- Şimdilik bu sualine kati bir cevap veremeyeceğim yavrum.

- Bunu anlamak o kadar güç olmasa gerek.. Bir olta yapar, denize atarız. Balık varsa yakalarız.

- Merak etme Axel. Bunu da deneyeceğiz. Bu âlemin bütün sırlarını ben de öğrenmek istiyorum..

- Şimdiye kadar sormayı unuttuğum bir سوال var dayıcığım. Şu anda nerede bulunuyoruz?

- Yatay olarak İzlanda'dan bin dört yüz kilometre uzaktayız.

- Hesaplarınızda yanılmış olmayasınız..

- Yanılma payım bir veya iki kilometreden daha çok değildir.

- Pusula yine güney - doğuyu mu gösteriyor?

- Evet.. Fakat, on dokuz derece kırk iki saniye batıya meyletmek şartıyla.. Yalnız, garip bir olay dikkatimi çekti. Pusulanın ibresi yatay olarak durmuyor. Hafifçe yukarıya doğru kalkıyor.

- Demek oluyor ki, manyetik alan, yer kabuğuyla bulunduğumuz yer arasında kalıyor...

- Ben de öyle düşünüyorum.. Bana göre, tam kuzey kutbuna girmiş olsaydık, pusulanın ibresi aşağıya doğru meyledecekti..

Heyecanla:

- İşte böylece ilmî gerçeklerden birisini daha yerinde tetkik etmiş olduk, dedim.

Dayım sakın bir sesle:

- İlim ekseriya yanlışlarla doludur, diye cevap verdi. Fakat, bu yanılmalar insanları adım adım gerçeklere doğru götürür.

- Ne kadar derindeyiz?

- Yüz kırk kilometre..

- Şu anda İskoçya'nın dağlık bölgesinin altında bulunuyoruz, demektir.

- Evet, yavrum.

- Yeni projeleriniz nedir dayıcığım? Yeryüzüne dönecek miyiz?

- Geriye dönmek mi? Asla! Yolculuğumuza devam edeceğiz! Şu ana kadar düşündüklerimizin tersiyle

karşılaşmadık. İyi yol takip ettiğimiz belli.

- Denize mi dalacağız?

- Hayır. Karşı kıyıya geçeceğiz. Orada, deliğe inebilecek başka bir yol bulacağımıza eminim.

- Deniz yolculuğunun ne kadar süreceğini tahmin ediyorsunuz?

- Karşı sahilin buradan seksen veya yüz milden daha uzak olabileceğini zannetmiyorum.

- Hiçbir bilgiye dayanmadığına göre bu tahmininizde yanılmış olamaz mısınız?

- Ben de senin gibi düşünüyorum Axel. Bunun için de vakit kaybetmeden denize açılmak istiyorum.

Gayri ihtiyarî gözlerimle etrafta bir gemi aradım. Göremeyince

- Bizi götürecek gemi nerede? diye sordum.

- Gemiyle gitmeyeceğiz. Sağlam ve mükemmel bir salla gideceğiz.

Hayretle:

- Bir salla mı? diye bağırdım. Bu imkânsızlık içinde bir sal yapmak da gemi yapmak kadar zordur. Buna rağmen etrafta böyle bir şey göremiyorum.

- Görmeğe çalışacağına, işitmeğe çalışsan daha iyi olacak..

- Çekiç sesleri duymuyor musun? Eğer duymuş olsaydın Hans'ın şu anda çalıştığını anlardın.

- Hans sal mı yapıyor?

- Evet.

- Ağaçları baltayla mı kesip devirdi?.

- Böyle bir şeye ihtiyaç hissetmedi bile.. Ağaçlar hazır durumdaydılar.. İstersen gidip bakalım..

Dayımın peşine takılarak yürümeğe başladım. On beş dakika sonra, sarp bir kayalığı dönünce, Hans'la buran buruna geldik. Kumsalda yarı yarıya bitmiş bir sal duruyordu. Biraz ilerisinde ise koskoca bir gemiye yetecek kadar dalları yontulmuş ağacın gövdesi vardı. Merakla sordum:

- Bu ağacın cinsi nedir?

- Bunların arasında kuzey ülkelerinde rastlanan büyük çam cinslerinden var.. Fakat hepsi de deniz suyunun tesiriyle maden-leşmiş bir halde...

- İnanılacak gibi değil!..

- Bunlara sürtanbrandür denir.. Yani bir çeşit fosilleşmiş ağaçlardır.

- O halde bunlar linyit gibi sertleşmiş oldukları için suyun üstünde yüzemezler.

- Fosilleşme tamamlanmış olsaydı, bu söylediklerin doğru olabilirdi. Fakat bunlar henüz fosilleşmenin başlangıcındalar.

Bunları söyleyen dayım, bu odunların birini alarak, denize fırlattı. Düşmenin tesiriyle suya batan odun

parçası, çok kısa bir süre sonra dalgaların arasında yüzmeğe başladı. Dayım:

- Şimdi inandın mı? diye sordu.
- Evet, inandım..

Ertesi akşam Hans'ın becerikliliği sayesinde sal bitmişti. Üç buçuk metre boyu, iki metre genişliği vardı. Sürtanbrandür kalaslar, sağlam iplerle mükemmel surette birbirlerine bağlanmışlardı. Mandalının ustalığı burada da kendini belli etmişti. Salın üstü dümdüzdü. Denize atınca mükemmel surette yüzmeğe başladı.

Yeraltı Denizinde Yolculuk

13 Ağustos sabahı erkenden uyandık. Yolculuğumuza daha süratli ve daha az yorucu bir vasıtaıyla devam edecektik.

Hans, bastonları birleştirek salın ortasına bir yelken direği dikmiş. Buna, battaniyelerden birini gererek, mükemmel bir yelken yapmıştı. İpler de çok sağlam oldukları için, korkmadan yolculuğumuza devam edebilirdik.

Saat tam altıda dayım hareket işaretini verdi. Yiyecekler, eşyalar, aletler, silâhlar ve yetecek kadar su sala yüklenmişti.

Hans salın arkasına yerleştirdiği bir dümenle bu iptidaî nakil vasıtasına istediği manevrayı yaptırabiliyordu.

Hans dümene geçti. Salı sahile bağlayan ipi kestim. Yelken ayarlandı. Süratle kıyıdan uzaklaştık.

Körfezden dışarı çıkacağımız sırada dayım buraya isim vermek istedi. İlerde yapacağı haritanın kusursuz olması için bu konuya önem veriyordu. Bu arada ismimi körfeze vermek için ısrar etti. Ben de:

- Graüben ismi daha uygun olur, diye ısrar ettim.

Dayım bu teklifimi memnuniyetle kabul etti. O andan itibaren terk etmiş olduğumuz körfezin ismi Graüben olarak not defterine geçmeğe başladı. Böylece ben de nişanlıma karşı olan vazifemi yapmış oldum.

Rüzgâr, kuzeyden doğuya doğru esiyordu. Rüzgârı arkamıza alarak, süratle ilerliyorduk. Havanın yoğunluğu çok olduğu için, yelkene çarpan rüzgârın tesiri de o kadar kuvvetli oluyordu.

Bir saat sonra dayım süratimiz hakkında düşüncelerini açıkladı:

- Bu süratle ilerlemeğe devam edecek olursak, yirmi dört saatte seksen mil yol kat edebiliriz. Böylece yarın sabah sahile ulaşacağımızı zannediyorum.

Dayımın bu sözlerine cevap vermedim. Salın burnuna yerleştim. Graüben körfezinden her an biraz daha uzaklaşıyorduk, önümüzde bütün genişliğiyle deniz göz alabildiğine uzanıyordu. Tepemizde süratle dolaşan bulutlar, denizin sathını zaman zaman gölgeliyorlardı. Böylece etrafımızda çeşitli ışık oyunları meydana geliyordu.

Çok geçmeden hiçbir tarafta kara parçası görünmez oldu. Herhangi bir nirengi noktası olmadığı için salın arkasında beyaz köpüklü iz olmasa, olduğumuz yerde durduğumuzu zannedebilirdik.

Öğleye doğru sal, denizin üstünü kaplayan dev yosunların arasına girdi. Okyanuslarda, kökleri birkaç kilometre derinde olan dev yosunların bulunduklarını

duymuştım. Bu yosunlar, gemilerin ilerlemesine engel olurlarmış. Fakat, yeryüzündeki yosunlardan hiçbirisinin bu kadar büyük olabileceklerini zannetmiyorum.

Salımız doksan veya yüz metre uzunluğunda yosunların arasında yol almağa başlamıştı. Bu yeşil kurdeleleri seyretmekle oyalanıyordum. Saatlerce yol aldığımız halde, bu yosunlardan kurtulamadık.

Bunları seyrederken, dünyanın dev bitkilerle bezenmiş ilk devrelerini düşündüm.

En sonunda gece oldu. Fakat, ışık durumunda hiçbir değişiklik olmadı. Böylece, bu aydınlık hakkındaki faraziyelerimin doğruluğu bir kere daha ispatlanmış oluyordu.

Yemekten sonra, yelken direğinin dibine uzandım. Çok geçmeden, renkli ve hareketli rüyalar görerek, derin derin uyumağa başladım.

Hans, dümende heykel gibi oturuyor, salı idare ediyordu. İşin aslına bakılacak olursa, salın idare edilmeğe ihtiyacı yoktu. Devamlı olarak aynı yönden esen rüzgâr, salı aynı istikamete doğru sürüklüyordu.

Graüben körfezinden ayrıldığımız andan itibaren dayım not tutma işini bana yüklemişti. Bu arada, enteresan olarak gördüğüm olayları rüzgârın yönünü, süratini, kat edilen yolun uzunluğunu dikkatle kaydediyordum.

Deniz yolculuğumuz hakkında bilgi vermek için tutmuş olduğum notları yazacağım.

14 Ağustos Cuma - Rüzgâr, kuzey batıdan değişmeden esiyor. Sal, düz bir çizgi üzerinde, süratle ilerliyor. Kara, rüzgâr altında, seksen mil uzakta kaldı. Ufukta hiçbir şey görünmüyor. Işığın durumunda hiçbir değişiklik olmadı. Hava güzel. Yani bulutlar çok yüksek dolaşıyorlar. Isı + 32° santigrat.

Öğleyin Hans, bir ipin ucuna iğne takarak, denize sallandırdı. İğnenin ucuna yem olarak ufak bir et parçası koydu. İki saat süreyle denizden hiçbir şey alamadı. İçimizde bir inanç belirmişti. Bu sularda hayat yoktu. Fakat bir süre geçtikten sonra olta şiddetle sarsıldı. Hans, oltayı yukarıya çekti. Ucunda bir balık çırpınıyordu.

Dayım heyecanla:

- Bir balık! diye bağırdı.

Ben de:

- Ufak bir Mersin balığı! diye dayımın sözlerini tamamladım.

Dayım balığı eline alıp, dikkatle tetkik etti ve benimle aynı fikirde olmadığını söyledi. Bu balığın başı yassı, gövdesinin alt kısmı yuvarlaktı. Ön tarafında ise kemik gibi sert pullar vardı. Ağzında dişleri yoktu. Göğüs yüzgeçleri inkişaf etmiş olup, kuyruğu yoktu. Bu balık Mersin balığı sınıfından olmakla beraber, ondan ayrılan birçok özelliğe sahipti.

Dayım uzun bir incelemeden sonra:

- Bu kazılarda fosillerine rastlanan, nesli tükenmiş balık cinsidir, dedi.

Dayımın bu alandaki bilgisine inandığım için, yanılmadığına eminim. Buna rağmen hayretimi gizleyemeyerek:

- Nasıl! diye bağırdım. Yakaladığımız bu balık dünyanın ilk devrelerindeki denizlerde yaşayan bir balık cinsi mi?

- Evet Axel! İlim alanında önemli bir buluş yapmış bulunuyoruz! Kendi kendimizi tebrik edebiliriz!

- Tam olarak cinsini söyleyebilir misiniz?

- Evet Axel... Bu Ganoid sınıfının, sefalaspid ailesinden, pte-riktis cinsi bir balıktır. Fakat, bunun önemli bir özelliği var.

Merakla sordum:

- Nasıl bir özelliği var dayıciğim?

- Gözleri görmüyor Axel..

- Kör mü?

- Sadece kör değil, görme organından tamamıyla mahrum bulunuyor..

Balığa ben de dikkatle baktım. Dayımın haklı olduğunu kabul etmek zorunda kaldım. Fakat içimde de bir şüphe vardı. Bu körlük, yakaladığımız balığın şahsına has bir özellik olabilirdi. Diğer bir deyimle, aynı cinsten başka balıklar kör olmayabilirlerdi. Mamafih, bu düşüncemi dayıma açıklamadım.

Oltaya yem taktıktan sonra, denize sallandırdık. Bu deniz herhalde balık yatağıydı. İki saat içinde pek çok sayıda pteriktis ve yine nesli tükenmiş bir balık cinsi olan diptorid yakaladık. Hepsi de görme organından mahrumdu.

Bu av, yiyecek stoku bakımından bir hayli işimize yaradı.

Sonuç olarak bu denizin cinsi tükenmiş yaratıklarla dolu olduğunu anlamış bulunuyorduk.

Bu sırada içime garip bir şüphe düştü. Acaba dünyanın kuruluş devresine ait deniz canavarlarından bazıları bu sulara yaşamıyorlar mıydı? Bu şüpheyile harekete geçerek dürbünümü denizin sathında dolaştırmağa başladım. Fakat hiçbir canlı yaratığa rastlayamadım. Belki de karalara çok yakın olduğumuz için bu canavarlara rastlamamıştık.

Daha sonra gözlerimi yukarıya kaldırdım. Belki de dünyanın ilk devirlerine ait uçan dev yaratıklardan bazıları bulutların arasında dolaşıyordu. Bu deniz, onların beslenmeleri için her şeye sahipti. Fakat bu şüphem de boşa çıktı. Gözlerim hiçbir canlı yaratığa rastlayamadı. Bununla beraber hayalim, paleontoloji ilminin faraziyelerine dalarak, makine gibi çalışmağa başladı. Gözlerim açık olmasına rağmen, rüya görüyordum. Dalgaların arasında tufandan önceki devirlerde idim. Bu halin ne kadar devam ettiğini hatırlayamıyorum. Dayımın sesiyle ayıldım:

- Neyin var Axel?.

İri iri açılmış olan gözlerim, dayımın gözlerine dikildi. Fakat, dayımı göremiyordum. Dayım:

- Dikkat et Axel, denize düşeceksin! dedi.

Aynı anda da Hans'ın kuvvetli elini omuzumda hissettim. O olmasaydı rüyanın tesiriyle muhakkak denize yuvarlanabilirdim.

Tufandan Önceki Devirlere Ait Canavarlar

15 Ağustos, Cumartesi - Deniz monoton manzarasını muhafaza ediyor. Henüz hiçbir kara parçası görünmedi. Ufak, sonsuzluklara doğru uzanıyor gibi.

Kafamın içi bir gün önceki rüyanın izleriyle dopdolu.

Dayım, benim gibi rüya görmedi ama, neşesi kaçmış durumda. Dürbünüyle ufku mütemadiyen tarıyor. Kollarını göğsünde çaprazlıyor. Kaşları çatık. Dayımın eski haline döndüğünü fark ediyorum. Yine eskisi gibi sabırsız ve öfkeli. Her olay gibi bunu da not defterine kaydediyorum. Onu bu katı halinden kurtarmak için başımdan büyük bir kazanın geçmesi icap etti. Fakat, iyileştikten sonra eski haline döndü. Acaba neden öfkeleniyor? Yolculuk çok iyi şartlar içinde geçmiyor mu? Sal, şikâyet edilmeyecek bir süratle ilerlemiyor mu?

Dayanamadım, sordum:

- Neyiniz var Dayıcığım? Endişeli görünüyorsunuz?

- Endişeli mi? Asla..

- O halde sabırsızsınız..

- Sabırsız olmamak mümkün mü?.

- Fakat, salın sürati mükemmel değil mi?

- Bunun hiçbir önemi yok. Salın süratinden şikâyetçi değilim.. Denizin büyüklüğünden şikâyetçiyim.

O anda dayımın bir konuşmasını hatırladım. Karşı sahilin seksen veya yüz mil uzunluğunda olduğunu tahmin etmişti. Hâlbuki bu tahminin üç misli uzunluğunda yol kat etmiştik. Hâlâ güney sahilleri görünmemiştir.

Kısa bir sessizlikten sonra:

- Gayemizden ayrılmış bulunuyoruz, diye fikrini açıkladı.

Bu seyahati, arzın merkezine ulaşmak için tertip ettik. Derinlere inmeliyiz. Düz yolculuk beni tatmin etmiyor. O kadar uzaktan bir yeraltı gölünde gezinmek için gelmedim. Boşuna vakit kaybediyoruz.

Dayım bu yolculuğa bir eğlence gezisi nazarıyla bakıyordu. Dilimin ucuna gelen sözlere engel olamadım:

- Saknussem'in takip etmiş olduğu yoldan ayrılmış değiliz ki!..

İşte bütün mesele burada ya.. Acaba Saknussem'in takip etmiş olduğu yolu mu takip ediyoruz? Saknussem de bu deniz yolculuğunu yaptı mı? Hansbach'ı kendimize kılavuz seçmekle büyük bir hataya düşmedim ki?

- Fakat buraya kadar gelmekle zararlı sayılmayız ki.. Yeryüzünde hiçbir bilginin görmediğini görmüş bulunuyoruz.

- Bunların hiçbirisi önemli değil Axel.. Bu yolculuğa, bir gayeye ulaşmak için çıktım. Hedefime ulaşmadıkça içim rahat etmeyecektir..

Dayımı öfkeliendirmemek için susmayı tercih ettim. Ne yaparsam yapayım, sabırsızlığını önleyemeyeceğimi biliyordum. Saat altıda Hans ücretini istedi. Dayım, anlaşmaya uyarak İzlandalıya bir haftalık ücretini ödedi.

16 Ağustos, Pazar - Kayda değer yeni bir şey yok. Rüzgâr hafifçe sertleşti. Uyandığım zaman ilk işim ışığı kontrol etmek oldu. Elektrik olayının birdenbire ters bir şekil alıp, her tarafın koyu bir karanlığa gömülmesinden korkuyordum. Fakat endişem yersiz. Işık, bir gün önceki parlaklığını muhafaza ediyor. Salın gölgesi sularda menevişleniyor.

Bu denizin sonsuzluğuna ben de inanmağa başlıyorum. Atlas Okyanusundan daha büyük olabilir. Şu anda aksini iddia edemeyiz ki!..

Dayım sık sık iskandil sallandırıyor, iki yüz kulaçlık sağlam bir ipin ucuna en ağır kazmalardan birini bağlayarak, basit bir iskandil yaptı. Bütün uğraşmalarına rağmen dibini bulamadı. İskandili yukarı çekmek çok zor oluyordu.

Son olarak iskandili yukarı çektiğimizde Hans bana kazmanın üzerinde bazı derin izler gösterdi.

Kazmanın demir kısmı iki sert cisim arasında kalıp, ezilmiş gibi görünüyor.

Kılavuzun yüzüne sual dolu nazarlarla bakıyorum.
Bana:

- Tander! diye cevap veriyor.

Ne dediğini anlamıyorum. Dayıma dönüyorum. O kadar dalgın ki.. Onu uyandırmamayı tercih ediyorum. Tekrar İzlandalının yanına dönüyorum. Hans, parmağını dişlerinin arasına götürüp ısırıyor. Şaşkın tavırla:

- Diş izleri diye mırıldanıyorum ve bir kere daha kazmayı dikkatle tetkik ediyorum. Evet! Bu izler, diş izlerinden başka bir şey olamazlar. Fakat, demirin üzerinde iz bırakabilecek sertlikte dişleri düşünmek bile bana korku veriyor. Acaba, bir gün önce gözü açık olarak gördüğüm rüyadaki canavarlardan biri mi ısırdı bu kazmayı?..

O andan itibaren gözlerimi denizin yüzünden ayıramaz oluyorum. Bütün gün aynı endişeli düşüncelerin tesirinden kurtulamıyorum. Ancak birkaç saatlik bir uykuda sükûnete kavuşabiliyorum.

7 Ağustos, Pazartesi - Senelerce önce okumuş olduğum kitaplardaki bu canavarlara ait bilgileri hatırlamağa çalışıyordum. Bu hayvanlar dünyanın ikinci jeolojik devrinde yaşamışlardı. Tabiat onlara kusursuz organlar vermişti. Buna ilâve olarak, dev yapılıydılar. Sonsuz denecek derecede kuvvetliydi. Zamanımızdaki timsahlar o devrin aynı sınıfa dâhil

hayvanları yanında birer yavru bile sayılmazlar. Bu mukayese, korkuyla ürpermeme sebep oldu. Şimdiye kadar hiçbir insan onları canlı olarak görmedi. İnsanların dünyaya gelişlerinden on asır önce yaşamışlardı. Ancak fosillerini tanıyabiliyoruz.

Hamburg'daki müzede bu hayvanlardan birinin iskeletini görmüş olduğumu hatırlıyorum. Yoksa şimdi aynı hayvanın canlısını mı göreceğim? İmkânsız bir şey bu! bununla beraber, kazmanın demiri üzerindeki izleri başka nasıl izah edebiliriz? Bu izler derin ve koniktiler.

Korkuyla denizin sathına bakıyorum. Bu canavarlardan birinin sala saldırmasından endişe ediyorum.

Dayım da kazmayı tetkik etti. Yüzünün ifadesinden düşüncelerimi paylaştığını anlıyorum. O da gözleriyle denizin yüzünü dikkatle tarıyor.

Öfkeyle içimden «sersem adam» diye geçiriyorum. Denize iskandil sarkıtmasa olmuyor muydu sanki? Derinlerde dolaşan bir canavarın rahatını kaçırıp, dikkatini çekmiş oldu. Üzerimize saldırmazsa çok iyi!»

Endişeyle silâhları gözden geçiriyorum. Hepsinin de mükemmel vaziyette olduğunu görerek, biraz ferahlıyorum. Dayım bu hareketimi görüyor ve aynı fikirde olduğunu belli ediyor.

İşte denizin yüzünde kuvvetli bir dalgalanma oldu. Tehlike çok yakınımızda. Dikkatli olmak lâzım.

18 Ağustos, Sah - Akşam oldu. Daha doğrusu uykudan gözlerimiz kapanmağa başladı. Bu devamlı aydınlıkta akşamın olduğunu ancak kronometremizle, gözkapaklarımızın ağırlaşması belli ediyor. Hans yine dümende. O nöbetteyken uyuyorum.

İki saat sonra, şiddetli bir sarsıntıyla uyanıyorum. Sal, büyük bir dalgayla havalanarak, kırk elli metre uzağa savruluyor. Dayım heyecanla bağılıyor:

- Ne oldu? Karaya mı oturduk?

Hans, dört yüz veya beş yüz metre uzakta, zaman zaman dalıp çıkan bir karaltıyı parmağıyla işaret ediyor. Ben de bakıyor ve korkuyla bağıırıyordum:

- Dev bir domuz balığı!...

Dayım:

- Evet! Diyor. Yanında da korkunç büyüklükte birdeniz kertenkelesi!..

Dehşete kapılarak tekrar haykırıyorum:

- Biraz ilerde de dev bir timsah!.. Kocaman ağzını görüyor musunuz?. Dişleri kazmadan çok daha büyük!... Bakın!... Bakın!... Şimdi denize dalıyor!...

Dayım heyecanla:

- Şurada da bir balina var!.. Muazzam yüzgeçlerini görüyor musunuz?.. Havaya fışkırttığı sulara bak!.

Hakikaten sular, iki sütun halinde çok yükseklerle kadar çıkıp, tekrar denize dökülüyordu. Bu deniz canavarlarının karşısında heyecan, şaşkınlık ve

korkuyla taşlaşmış durumdayız. Hepsi de hayalimizden dahi geçirmeğe cesaret edemeyeceğimiz büyüklükte.. Bunlardan birisi, tek bir dış darbesiyle salı paramparça edebilir.. Hans, dümeni rüzgâra karşı çevirmeğe çalışıyor. Tehlikeli bölgeden süratle uzaklaşmak istiyor. Fakat, kaçmağa çalıştığımız tarafta başka canavarlar beliriyor. Dev bir deniz kaplumbağasıyla, korkunç büyüklükte bir deniz yılanı.. Her birinin boyu en aşağı on metre var.. Kaçmak imkânsız.. Bu sonuncular süratle birbirlerine sokuluyorlar. Birbirlerinin etrafında hızla dönüyorlar.. Tüfeklerden birini elime alıyorum.. Acaba kurşun onların derisine tesir eder mi? İkisinin de vücudu kemikten daha sert kabuklarla kaplı..

Korkuyla uçümüzün dilleri tutulmuş vaziyette.. Bütün canavarlar denize daldılar.. Ortada timsahla deniz yılanı kaldı.. İşte birbirlerine yaklaşıyorlar.. Ateş etmek istiyorum. Hans bana engel oluyor. İki canavar, salın iki yüz metre uzağından süratle geçiyor ve birbirlerine saldırıyor. Bizi görececek halde değiller.

İşte mücadele başladı. Saldan altı yüz metre uzaktalar. Boğuşmayı bütün teferruatıyla takip edebiliyoruz.

İki canavarı seyrederken, diğerlerinin de bu boğuşmaya katılacaklarından korkmaya başlıyorum. Nitekim arada sırada bunlardan birkaçının başı suyun üstünde görünüp, kayboluyor. Bunları Hans'a gösteriyorum. Başını menfi manada sallayarak:

- Tva! diyor. Dayım tercüme ediyor:

- Yalnız ikisinin mücadele edeceğini söylüyor. Dayım mücadeleyi dürbünle takip ediyor ve heyecanla bağırıyor:

- Hakkı var Hans'ın..

-. Canavarlardan birinin burnu deniz domuzunun burnu, başı deniz kertenkelesinin başı, dişleri timsah dişleri.. Bu görünüşü bizi yanılttı.. Bu, tufandan önceki devre ait en korkunç hayvanlardan biri.. Bu iki iktiozorüs'ten başka bir şey değil!..

- Pekâlâ, öteki ne?

- İkincisi de, kaplumbağa kabuğu içinde bir denizyılanı!.. Bir pleziozorüs!..

Hans'ın haklı olduğunu ben de kabul ediyorum. Denizin sathını sadece iki hayvan dalgalandırıyor. Bunların birbirleriyle ezelî iki düşman oldukları belli. İkisi de birbirinden korkunç.. Bulunduğum yerden iktozorüs'ün kanlı gözlerini görebiliyorum. Bu gözlerin her biri insan başı büyüklüğünde.. Çok süratle hareket edebiliyor. Boyu en aşağı otuz metre.. Ağızı korkunç büyüklükte.. Tabiiye bilginlerine göre en az yüz seksen dişi olması lâzım.. Diğeri de korkunçluk bakımından ondan geri kalır görünüşte değil.. Birbirlerine öfkeyle

saldırıyorlar. Meydana gelen dalgalar sala kadar geliyor. En az yirmi defa devrilme tehlikesi atlatıyoruz. Bu sırada korkunç sesler duyuluyor. Bazen gövdeler birbirine karışıyorlar. Birini diğerinden ayırt etmek imkânsız.. Galip gelecek olanın çılgınca hareketlerinden de endişe duyuyorum.

Aradan bir, iki saat geçiyor. Mücadele bütün hızıyla devam ediyor. Canavarlar zaman zaman sala yaklaşıp, uzaklaşıyorlar. Parmaklarımız silâhların tetiklerinde, ateş etmeğe hazır; vaziyette bekliyoruz.

Birdenbire canavar da suya dalıyor, görünmez oluyor. Bu sırada denizin ortasında bir girdap meydana geliyor. Acaba kavga denizin derinliklerinde mi devam edecek?

İşte pleziozorüs denizin üstüne fırlıyor. Canavarın ölüm derecesinde yaralı olduğu belli. Sırtındaki kaplumbağa kabuğunu göremiyorum. Uzun ve kanlı boynu suyun üstünde çırpıyor. Hepimiz ıslanıyoruz. Bu çırpınma uzunca devam ediyor. En sonunda canavarın hareketleri yavaşlıyor ve duruyor. Denizin sathında kımıldamadan yatışından öldüğünü anlıyoruz.

Acaba öteki canavar nereye gitti?. Tekrar görünecek mi? Belki denizin altındaki yuvasına dönmüştür. Suyun üstüne bir daha çıkmadı.

Axel Adası

19 Ağustos, Çarşamba - Kuvvetle esen rüzgâr bizi süratle döğüş alanından uzaklaştırdı. Hans, her zamanki gibi dümende. Canavarların boğuşmasıyla devamlı düşüncelerinden kısa bir süre ayrılmış olan dayım, eski sabırsız ve dalgın görünüşüne büründü. Gözlerini ufuk çizgisinden ayıramıyor. Yolculuk eski monotonluğuna tekrar kavuştu. Enteresan bir olay olmadığı için, hiçbir şey yazamıyorum.

20 Ağustos, Perşembe - Rüzgâr bugün değişik yönlerden esiyor. Saatte sekiz mil süratle ilerliyoruz.

Öğleye doğru, çok uzaklardan bir gürültü duyuldu. Bu olayın sebebini izah edemedim olduğu gibi kaydediyorum. Bu gürültü, devamlı bir uğultu halinde kulaklarımıza aksediyor.

Dayım:

- Uzakta bir kayalık veya adacık var galiba, diyor. Bu gürültü, dalgaların çarpıp, kırılmasından meydana geliyor olmalı..

Hans, direğin tepesine tırmandı. Fakat hiçbir şey göremedi. Ufukta en ufak bir leke bile yok.

Gürültüyü duyduğumuz andan itibaren aradan üç saat geçti. Bu gürültü, bir şelâlenin çıkardığı uğultuya

benziyor. Ben benzetişi dayıma tekrarladım. Kabul etmedi. Fakat aldanmadığıma eminim. Acaba, bütün ufuk çizgisini kaplayan genişlikte bir şelâleye doğru süratle ilerliyor muyuz? Eğer hakikat düşündüğüm gibiyse, kurtuluş ihtimalimiz yok demektir.

Aradan zaman geçtikçe uğultu daha kuvvetle işitiliyor. Fakat, görünürlerde hiçbir kimse yok. Acaba bu uğultu denizden mi, yoksa bulutlardan mı geliyor.

Gözlerimi yukarıya kaldırıp bulutların arasını araştırıyorum.

Gök tamamıyla sakin görünüyor. Bulutlar hareket etmiyorlar. Bu takdirde uğultunun sebebini başka yerde aramak lâzım.

Ufuk çizgisine dikkatle bakıyorum. Denizin sathında en hafif bir buharlaşma dahi yok. Eğer deniz, başka bir çukura dökülüyorsa akıntının sürati çoğaltması icap eder. Bu da bize gerçeğı önceden haber verir. Salın civarına bakıyorum. Hissedilmeyecek kadar az bir akıntı var. Denize attığım şişe yerinden kımıldamıyor bile.

Saat dörde doğru Hans tekrar direğe tırmandı. Oradan ufka dikkatle bakıyor ve gözleri bir noktaya takılıyor.

Dayım:

- Hans bir şey gördü, diyor.

Ben de dayımla aynı fikirdeyim. Bu sırada Hans'ın sesi duyuluyor:

- Der nere!..

Dayım tercüme ediyor:

- Orada!..

Sonra dürbünüyle Hans'ın işaret ettiği tarafa bakıyor ve:

- Evet! evet diye bağılıyor.

- Ne görüyorsunuz?

- Dalgaların arasında geniş bir yeşillik görünüyor.

- Acaba yeni bir deniz canavarı mı?

- Belki de..

- Öyleyse, dümeni batıya çevirelim. Bu canavarların ne kadar tehlikeli olduğunu Öğrendik.

Dayım sükûnetle:

- Yolumuzu değiştirmeyelim, diye cevap veriyor.

Hans'a bakıyorum. Dümeni demir gibi pençesiyle sıkı sıkıya tutmuş. Rotamızdan bir milimetre dahi ayrılmamıza müsaade etmiyor.

Ne olduğunu anlayamadığımız karaltı bizden şimdilik otuz mil uzakta. Bununla beraber, havaya fışkıran suları bulunduğumuz yerden mükemmelen görebiliyoruz. Bu eğer bir canavarsa şimdiden kaçmak yerinde bir tedbir olur. Fakat buraya basit tedbir kaidelerine riayet etmek için gelmedik ki..

Dayımın bu düşünce tarzına uyarak, tehlikeye doğru süratle ilerliyoruz. Yaklaştıkça yeşillik gözlerimizin önünde daha genişliyor. Bir canlı yaratığın bu kadar çok suyu devamlı olarak havaya fışkırtabilmesi inanılacak gibi değil.

Saat sekiz. Canavardan beş mil uzaktayız. Siyaha yakın koyuluktaki gövdesi denizin ortasında bir ada gibi görünüyor. Acaba hayal mi görüyoruz? Boyunu gözümle tahmini olarak ölçmeye çalışıyorum. İki kilometreye yakın. Hiçbir jeologun bahsetmediği bu canavarın cinsi nedir acaba? Denizin ortasında hareketsiz duruyor. Uyur gibi bir hali var. Dalgalar gövdesine çarptıkça köpürüyor. Bir buçuk kilometre yukarıya fışkırttığı sular, tekrar düşerken korkunç bir uğultu meydana getiriyor. Bu canavara her gün yüz balina bile az gelir. Böyle müthiş bir canavara doğru süratle ilerliyoruz. Bu delilikten başka bir şey değil.

Sonsuz bir korku içindeyim. Daha ileriye gitmek istemiyorum, icap ederse, yelkenin ipini keserek, salın süratini azaltmağa katiyetle karar vermiş bulunuyorum. Bana cevap vermeyen dayıma karşı isyankâr hislerle dolup taşıyorum,

İşte Hans ayağa kalktı. Parmağıyla göstererek:

- Holme! diyor.

Dayım:

- Bir ada! diye bağırıyor.

Buna inanıyorum. Dayım kahkahalarla gülerek:

- Bunun bir ada olduğunu daha önceden düşünmeliydik, diyor.

İtiraz ediyorum:

- Fakat havaya fışkıran sulara ne diyeceksiniz?

Hans:

- Geyser! diyor.

Dayım:

İzlanda'dakilere benzeyen bir sıcak su membaı! diye tamamlıyor.

İlkönce buna inanmış görünmek istemiyordum. Bu kadar budalaca aldanmış olmayı kabul etmek çok zor. Bir adayı canavara benzetmek çok gülünç bir şey. Fakat gerçeğe karşı karşıyayız. Beni o kadar korkutan şey, basit bir tabiat olayından başka bir şey değil. Bunu kabul etmem lâzım.

Yaklaştıkça fışkıran suyu daha iyi görebiliyoruz. Ada hakikaten bir balina biçiminde. Aldanmakta tamamıyla haklıyım. İzlandalıların «geysir» tarzında telâffuz ettikleri, «gazap» anlamını taşıyan bu sıcak su membaı, adanın burnunda bulunuyor. Bu sebeple onu uzaktan bir canavara benzetmekte haksız sayılmam.

Yakınlaştıkça uğultu korkunç bir hal alıyor. Suyla beraber havaya kaim bir buhar sütunu da yükseliyor. Ada, kökünden sarsılıyor gibi. Havaya fışkıran su zerreleri birer prizmaya benziyor. Elektrik ışınları bu milyonlarca prizmaya çarptıkça kırılıp, yeryüzünün bütün renkleri gökyüzüne dağılıyor.

Dayım: Yanaşalım, dedi.

Yanaşırken çok dikkatli manevra yapmamız lâzım. Gökyüzünden aşağıya dökülen sular, salımızı bir anda batırabilir. Hans da bu tehlikeyi hissetmiş olacak ki, salı, adanın öteki ucuna yanaştırdı.

Kayaların üzerine sıçradım. Dayım da beni takip etti. Fakat Hans, yerinden kıpırdamadı. Bu olay onu hiç ilgilendirmiyor gibiydi. Bu adamda hayret hissinin körleşmiş olduğuna inanmak istemiyordum.

Granitin arasına karışmış mesamatlı bir taşla döşeli arazide yürüdük. Ayağımızın altındaki kayalar kaynamakta olan bir tencere gibi fıkırdıyordu. Taşların sıcak olduğunu hissediyorduk

Sıcak suyun fışkırdığı havuz gibi bir yere yaklaştık. Biraz ilerimizde akan suya termometreyi soktum. Cıva 163 dereceyi gösterdi. Suyun çok sıcak bir yerden geldiği muhakkaktı. Böylece dayımın faraziyeleri altüst oluyordu. Bu hususa dikkatini çektim.

Dayım, aksi bir sesle:

- Bu sıcak su membaı nazariyelerimi çürütür mü zannediyorsun? dedi.

Susmayı tercih ettim. Bu kadar inatçı bir adamla fikir münakaşası yapmak imkânsızdı.

O ana kadar anlayamadığım sebeplerle yolculuğumuzun mükemmel geçtiğini itiraf etmek zorundayım. Sıcaklık da izah edemediğim sebeplerle normalden yukarı çıkmamıştı. Fakat, günün birinde

aksiliklerle karşılaşacağımıza emindim. Termometreyi atlatacak derecede sıcaklıkla karşılaştığımız anda dayımın yüzünün alacağı ifadeyi seyretmeyi öyle arzuluyordum ki!

İstikbalin bize neler hazırladığını bilmiyoruz. İnşallah korktuklarımız başımıza gelmez.

Ayrılmadan önce dayım adaya bir isim vermek istedi. İsmimin bu adaya verilmesine itiraz etmedim.

Sala dönünce ilk iş olarak gördüklerimizi kaydettim. Daha sonra, kat etmiş olduğumuz yolu hesapladım. Graüben körfezinden beri beş yüz mil kat etmiştik. İzlanda'dan ise bin yüz kırk sekiz mil uzaktaydık.

Lidenbrock Denzinde Fırtına

21 Ağustos, Cuma - Dev sıcak su fıskiyesi tamamıyla gözden kayboldu. Rüzgâr sertleşti. Axel adasından süratle uzaklaşıyoruz. Artık uğultular duyulmuyor.

Hava bozacağa benziyor. Denizin yüzünde anormal bir buharlaşma var. Bu buharlar süratle yukarı çıkıp, bulutlarla birleşiyorlar. Bulutlardaki su miktarı çoğaldığı için ağırlaşp, hissedilir derecede alçalıyorlar. Gökyüzü koyu yeşil bir renk aldı. Etraf yavaş yavaş kararıyor. Fırtına patlamak üzere.

Son derece heyecanlıyım. Güney tarafımız adamakıllı karardı. Hava ağır, deniz sakin. Uzaklardaki bulutlar, kocaman pamuk balyalarına benziyorlar. Zamanla onların da renkleri koyulaşıyor. Ağırlaşarak aşağıya doğru çöküyorlar. Onların yerlerini başka bulutlar alıyorlar. Bu olay, devamlı olarak tekrarlanıyor.

Havanın rutubeti iyice çoğaldı. Vücutlarımız sıırıslıklam. Çok yüksek basınç altındaki tuzlu ve rutubetli hava elektrik dolu. Bunu kuvvetle hissediyoruz. Birbirimize dokunacak olursak belki de arada büyük bir kıvılcımın sektiğini görebileceğiz.

Saat on. Fırtınayı haber veren işaretler çoğaldı.

Rüzgâr iyice hafifledi. Hatta esmiyor diyebilirim. Hız almak için kuvvet topluyor gibi. Gayri ihtiyarî:

- Fırtına patlayacak galiba, dedim.

Dayım cevap vermiyor. Yolculuğun uzamış olmasından başka bir şey düşünmüyor gibi. Asabî ve neşesiz. Sözlerime cevap olarak sadece omuzlarını silkiyor.

Kısa bir süre sonra tekrar dayanamıyor ve konuşuyorum:

- Fırtına kopacak galiba... Bulutlar alçalıyor. Benden başka konuşan yok. Her tarafa umumî bir sessizlik hâkim. Rüzgârlar artık esmiyor. Tabiat bir ölüye benziyor. Adeta nefes almıyor. Boşalan yelken, zavallı bir tavırla sarkıyor. Sal olduğu yerde duruyor. Denizin sathında en ufak bir kırıışık bile yok. İşimize yaramadığına göre yelkeni çözmemiz lâzım. Fırtına patlayınca buna. imkân bulamayacağımıza eminim. O takdirde, yelkenin gerili olması sal için çok büyük bir tehlike olacak. Dayıma:

- Yelkeni indirelim, diyorum. Tedbirli hareket etmek zorundayız.

Dayım, bir barut fıçısı gibi patlıyor ve bağıırıyor:

- Hayır! Hayır yüz defa hayır! bin defa hayır! Yelken yerinde duracak! Fırtına patlasın! Bizi oradan oraya sürüklesin! Sal altüst olsun! Fakat, en sonunda bir kara parçası görünsün artık!

Dayım sözlerine devam edemiyor. Güney ufkunun görünüşü birdenbire değişiyor. Sağanak halinde yağmur yağmağa başlıyor ve fırtına patlıyor. Hava daha çok kararıyor. Bu satırları zorlukla yazabiliyorum. Sal, kocaman dalgaların sırtında yükseliyor. Sonra ileriye savruluyor. Dayım yere yuvarlandı. Yanma kadar sokulmağa muvaffak oluyorum. İplerden birine bütün gücüyle yapışmış, fırtınayı âdeta zevkle seyrediyor.

Hans yerinden kıpırdamıyor. Rüzgârla karmakarışık bir hal alan saçları, yüzüne dökülmüş. İzlandalının şu anda korkunç bir görünüşü var. Saçlarının her teli elektrikle yüklü. Mavi bir ışıkla parılıyor. Bizimkilerin de öyle olduklarına eminim. Tufandan önceki insanlara benzediğimiz muhakkak.

Direkler, fırtınaya mukavemet ediyorlar. Yelken, patlayacakmış gibi gerilmiş. Salın süratini tahmin etmemize imkân yok artık. Yelkeni işaret ederek, heyecanla bağıriyorum:

- Yelkeni!... Yelkeni!... indirelim onu!...Dayım inatla:

- Hayır, diyor.

Hans da, aksiseda gibi tekrarlıyor:

- Nej!..

Yağmur şiddetini arttırdı. Bir göl bütün suyunu başımızdan aşağıya bir anda boşaltıyor gibi. Tehdit dolu ufka doğru korkunç bir hızla uçuyoruz. Üstte şimşekler çakıyor. Civarımızda yıldırımlar düşüyor.

Havanın her zerresi elektrikle dolu. Gök gürültülerinden kulaklarımız sağır olacak. Yağmur taneleri bile elektrik yüklü. Madenî eşyalara çarptıkça mavi ışıktan gözlerim yoruldu. Kirpiklerimin acıdığını hissediyorum. Fırtınayla sürüklenmemek için direğe yapışıyorum.

23 Ağustos, Pazar - Neredeyiz? Korkunç süratle nerelere sürüklendik?

Gece korkunçtu. Fırtına dinmedi. Kulakları sağır eden bir gürültü içinde yaşıyoruz artık. Her saniye yeni bir şimşek ve yıldırım parlayışı işitiliyor. Konuşamıyoruz. Seslerimizi işittirebilmemiz imkânsız. Şimşeklerin granit kubbeye çarptıklarını görüyoruz. Bazen yıldırımlar birçok dallı zikzaklar çizmiyorlar. Yusuvarlak bir alev kitlesi halinde havada geziniyorlar. Sonra, binlerce tonluk bir barut deposu gibi parlıyorlar. Artık gürültünün çoğalıp azaldığını fark edecek halde değiliz. İnsan kulağı bu farkı anlayacak kudrette değil. Yeryüzünün bütün barut depoları infilâk etse dahi duyamayacağımıza eminim.

Nereye gidiyoruz? Dayım, salın arkasında yüzükoyun uzanmış yatıyor. Sıcaklık gittikçe çoğalıyor. Termometreye bakıyorum. Üstündeki yazılar silinmiş olduğu için, hiçbir şey anlayamıyorum.

24 Ağustos, Pazartesi - Bu fırtına ve yağmur hiç dinmeyecek galiba. Yorgunluktan bitkin bir haldeyiz. Hans da yine hiçbir değişiklik yok. Sal, güney doğuya doğru artan bir süratle gidiyor. Axel adasından beri en aşağı dört yüz mil yol kat ettik.

Saat on iki. Fırtına daha şiddetlendi. Saldaki bütün eşyaları direğe sağlam olarak bağlamak lâzım. Biz de kendimizi sala bağlıyoruz. Dalgalar üzerimizden aşıyorlar.

Üç günden beri birbirimize bir kelime bile söyleyemedik. Ağzımızı açıp, dudaklarımızı kıpırdatıyoruz. Fakat hiçbir ses çıkmıyor. Birbirimizin kulağına bile bağırsak, sesimizi duyuramıyoruz.

İşte dayım bana yaklaşıyor. Birkaç kelime söyledi. Duymuyorum. Zannederim: «Mahvolduk!» dedi. Fakat pek emin değilim.

Yanılmış olabilirim.

Bir kâğıdın üstüne şu cümleyi yazıp gösteriyorum. «Yelken indirelim!»

Başıyla işaret edip kabul ettiğini belirtiyor.

Aynı anda salın yanında kocaman bir alev yuvarlağı belirdi. Bu alev yuvarlağıyla birlikte yelkenle direkler havaya uçtular. Hepsinin gökyüzünde uçtuklarını görüyorum.

Korkudan taşlaşmış bir haldeyiz. Bu alev yuvarlağının çapının yarım metreye yakın olduğunu tahmin ediyorum. Hâlâ bulutların arasında dolaşıyor. Korkunç bir sürati var. Zaman zaman denizin yüzüne kadar iniyor. Yakınımıza kadar geliyor. Tekrar uzaklaşıyor. Havada geniş daireler çiziyor. Bir keresinde salın ortasındaki barut sandığına iyice yaklaştı. Dehşetle irkiliyoruz. Hepimizin paramparça

olup, havaya uçmamız işten bile değil. Neyse süratle uzaklaşıyor. Geniş bir nefes alıyoruz.

İşte yine geliyor Hans'a yaklaşıyor. Vazgeçti... Dayıma döndü... Ona sürtünerek geçiyor... Şimdi de benim yanımda... Korunmağa çalışıyorum. Sala çivilenmiş gibiyim... Havaya keskin bir azot kokusu hâkim oldu. Boğazımız ve ciğerlerimiz bu kokuyla doldu. Zorlukla nefes alıyoruz. Boğulacak gibiyiz.

Acaba ayağımı neden kımıldatamıyorum? Sala yapışmış gibi. Birdenbire sebebini anlıyorum. Elektrik yuvarlağı bütün madeni eşyayı mıknatısladı. Kunduralarımın altında kocaman demir çiviler, salın demirine yapışmış vaziyette. Bu arada bütün madenî eşyaların ve âletlerin de mıknatıslandığı muhakkak. Nitekim, madenî eşyalar, süratle gidip birbirlerine çarpıyorlar.

İnsanüstü bir gayret sarf ederek ayağımı kurtarıyorum. Bir saniye geç kalmış olsam, geriye dönen elektrik yuvarlağı beni de kendisiyle birlikte gökyüzüne sürükleyecekti.

İşte yine uzaklaşıyor ve çok yakınımızda infilâk ediyor. Etrafa, gözleri kör edecek bir ışık hâkim oluyor. Kıvılcım ve alevler bize kadar uzanıyor.

Sonra... Yuvarlak da, göz kamaştıran aydınlık da kayboluyor.

Dayıma bakıyorum. Salın ortasına uzanmış, yatıyor. Hans yine dümende. Kımıldamadan duruyor. Vücudundan ışık neşrediyor. Dayım da aynı vaziyette.

Vücudundaki elektrik yükünü boşaltmakla meşgul benim de onlar gibi olduğum muhakkak.

Ya rabbim!.. bu korkunç süratle nereye gidiyoruz?

25 Ağustos, Salı - Uzun süren bir baygınlıktan ayılıyorum. Fırtına devam ediyor. Şimşekler yine müthiş patlamalarla kulaklarımızı sağır ediyor.

Hâlâ denizde miyiz? Etrafıma bakıyorum. Denizin üstünde olduğumuzu anlıyorum. Aynı korkunç süratle meçhul bir istikamete doğru ilerliyoruz. Şu anda hangi ülkenin altında bulunduğumuzu tahmin edemiyorum.

Yeni bir gürültü duyuyoruz. Bu dalgaların kayalara çarpıp parçalanmasından meydana gelen gürültüye benziyor. Fakat!..

Kazazedeler Karaya Çıkıyor

Deniz yolculuğuyla ilgili notlarım burada son buluyor. Ölümden nasıl kurtulduğumuza hâlâ hayret ediyorum.

Akseden seslerden karaya yaklaştığımızı anlamıştık. Fakat, sala hâkim olamıyorduk. Kayalara şiddetle çarptığımızı ve havaya fırladığımızı gayet bulanık bir şekilde hatırlıyorum. Birkaç saniye sonra da kendimi suyun içinde buldum. Sivri ve keskin kenarlı kocaman kayalara çarpıp, parçalanmayışını büyük bir talih eseri sayılmalı. Dalgalarla sürükleniyordum. Yorgun ve kuvvetsizdim. Dalgalarla mücadele edemiyordum. Birdenbire kuvvetli bir kolun beni yakaladığım hissettim. Sonra yavaş yavaş tehlikeli bölgeden uzaklaştırıldım. Hayatımı kurtaran Hans'dı.

Cesur İzlandalı beni sahilde, kayalardan uzak bir yere taşıdı. Kızgın kumların üstüne, dayımın yanma bıraktı. Sonra dalgalarla sağa sola sürüklenen eşyaları kurtarmağa çalıştı.

Konuşacak halde değildim. Heyecan ve yorgunluktan bitkindim. Tekrar kendime gelebilmem için aradan bir saatin geçmesi icap etti. Yağmur hâlâ devam ediyordu. Fakat, şiddetini kaybetmişti. Kayaların arasındaki bir boşluk bizi hem rüzgârdan, hem de yağmurdan muhafaza ediyordu.

Hans, kurtarabildiği yiyeceklerle basit bir yemek hazırladı. Bir lokma bile yiyemedim. Bitkin bir halde olduğumuz için derhal yattık ve derin bir uykuya daldık.

Ertesi sabah uyandığımız zaman hava fevkalâdeydi. Rüzgâr ve yağmur dinmişti. Ortada fırtınayı hatırlatacak hiçbir iz kalmamıştı. Dayımın neşeli sesiyle uyandım.

- İyi uyudun mu yavrum?
- Fevkalâde... Fakat, hâlâ yorgunum...
- Bunun önemi yok... Çabuk geçer...
- Çok neşeli görünüyorsun dayıcığım.
- Sebepsiz değil, yavrum. En sonunda hedefimize ulaştık.
- Yolculuğumuz burada bitiyor mu?
- Hayır Axel. Denizin son bulmasıyla karadaki yolculuğumuza devam edebiliriz. Toprağın derinliklerine tekrar inebileceğiz.
- Bir سوال sormama izin verir misiniz?
- Sor, bakalım...
- Dönüşü hiç düşündünüz mü?
- Dönüşü mü? Hedefe ulaşmadan dönüş düşünülür mü?
- Sözlerimi yanlış anladınız. Nasıl geriye döneceğimizi öğrenmek istemiştim.

- Bundan daha basit bir şey olabilir mi? Dünyanın merkezine ulaştıktan sonra, elbet dönüş için bir yol bulunur. Geldiğimiz yoldan geri döneriz. Tabîî geçtiğimiz yollar, biz ilerledikçe arkamızdan kendi kendine kapanmazsa.

- O halde salı tamir etmemiz lâzım...

- Ben de aynı şeyi düşündüm.

- Bu uzun yolculuğu tamamlamak için kâfi miktarda yiyeceğimiz var mı?

- Tabîî var... Hans becerikli bir adam... Her şeyi kurtarmış olduğuna eminim... En iyisi gidip, soralım...

Minik mağaradan ayrıldık. Zayıf da olsa bir ümidim vardı. Saldaki yiyecek ve eşyalardan pek çoğunun denizde kaybolduğunu tahmin ediyordum.

Sahile ulaştığımız zaman, büyük bir hayal kırıklığına uğradım. Hans, kumsala yığıldığı eşyaları düzeltmeğe çalışıyordu.

Hans, yaman bir adamdı, insanüstü bir gayret ve iradeye sahipti. Biz ölü gibi mağarada yatarken o, uyumamış, denizden eşyaların büyük bir kısmını kurtarmıştı. Bununla beraber, kaybımız pek küçümsenecek gibi değildi. Meselâ silâhlarımızın hepsi kaybolmuştu. Fakat bunun yanı başında barutlar kurtulmuştu. Dayım neşeyle:

- Silâhlarımız olmazsa, avlanmaktan vazgeçeriz, dedi.

- Âletlerimiz ne halde acaba?

- İşte manometre... Bunun kurtulması benim için kâfi. İsterse diğerleri kaybolsun... Manometre yanımda olunca, dünyanın merkezine ulaştığımı anlayabilirim... Bu olmazsa, nereye gittiğimizi, nerede bulunduğumuzu fark edemeyiz... Böylece, hedefimize ulaşmadan geriye dönmemiz ihtimali bile mümkün olabilir.

- Pusula da kurtulmuş mu?

- İşte şu kayanın üstünde, kronometreyle termometrenin yanında duruyor. Yeryüzünde Hans gibi insan bulmak çok güçtür. O yanımızda olmasaydı, ne yapardık diye düşünüyorum...

Hans için, ben de dayım gibi düşünüyordum. Kurtulan âletleri gözden geçirdim. Hiçbir eksiğimiz yoktu. Kazma, merdiven ve ip eşyalarımızdan pek çoğunun da kurtulmuş olduklarını gördüm. En sonunda, merakla:

- Yiyecek stokumuz ne âlemde? diye sordum.

Bu mesele dayımın da aklına ilk defa geliyordu. Hans'a sordu. İzlandalı, kumsalın başka bir tarafına dizilmiş olan sandıkları gösterdi. En az dört aylık yiyecek stokumuz vardı. Dayım, neşeyle:

- Dört ayda hedefimize ulaşp, geri dönebiliriz! diye bağırdı. Artan yiyeceklerle de, Hamburg'da, meslektaşlarıma mükellef bir ziyafet çekebilirim.

Dayım beni her an şaşırtıyordu. Öfkesi ve neşesi belli olmuyordu. Kısa bir sessizlikten sonra:

- Kayaların arasındaki yağmur birikintileriyle su stokumuzu tamamlayalım, dedi. Artık susuzluktan korkumuz olmayacaktır. Sala gelince... Belki ilerde hiç işimize yaramayacak ama, Hans'a tamir etmesini söyleyeceğim.

- İşimize yaramayacak mı? dediniz. Nasıl olur?

- İlerisi için bazı düşüncelerim var yavrum. Geri dönmek için belki de gittiğimiz yoldan faydalanamayacağız zannediyorum.

Dayıma itimatsızlıkla baktım. Acaba delirmiş miydi? Dayım:

- Haydi, kahvaltı edelim, diye sözlerini tamamladı.

Birlikte yüksekçe bir yere kadar yürüdük. Orada kuru et, peksimet ve çayla kendimize mükemmel bir ziyafet çektik.

Kendimi çok iyi hissediyordum. Bütün geceyi uyuyarak geçirmiş, sakın ve temiz bir havayı bol bol ciğerlerime doldurmuştum. Buna ilâve olarak, yıldırım ve şimşeklerin, kulakları sağır eden gürültüleri yoktu.

Kahvaltı ederken dayıma mühim bir sual sordum:

- Şu anda neredeyiz? Bunu hesaplamak çok güç olacak, değil mi?

- Kat'î bir rakam söylemek imkânsız. Üç gün, fırtına devam ettikçe ne süratimizi hesaplayabildim, nede yönümüzü tayin edebildim. Bununla beraber, tahminî olarak yerimizi tayin edebiliriz.

- Evet... Son olarak Axel adasında bulunduğumuz yeri hesaplamıştık. Ondan sonraki yol için bir tahmin yapabiliriz.

- Adadan ayrıldığımız sırada yaptığımız hesaplara göre. Graüben körfezinden beş yüz mil, İzlanda'dan bin yüz kırk sekiz mil uzaktaydık.

- O halde bu noktadan itibaren kat ettiğimiz yolu hesaplamağa çalışalım. Fırtına dört gün devam etti. Tahminime göre yirmi dört saatte yüz elli milden aşağı yol kat etmiş olmalıyız.

- Sizinle aynı fikirdeyim. Böylece altı yüz mil kat etmiş olduğumuzu kabul edebiliriz.

- Sonuç olarak Lidenbrock denizinin, bir sahilden diğerine uzunluğunun tahminen bin yüz mil olduğunu bulmuş oluyoruz. Bu da Lidenbrock denizinin, Akdeniz kadar büyük olduğunu ortaya koyar.

- Bu hesaba göre şimdi tam Akdeniz'in altında olmamız lâzım.

- Haklısın oğlum. Reykjawik'ten tam bin altı yüz elli mil uzaktayız. Eğer salımız yön değiştirmemişse, bu hesabımız hakikate uygun olabilir. İstersen pusulaya bir bakalım. Böylece gerçeği anlamış oluruz.

Birkaç saniye düşündükten sonra:

- Yön değiştirmiş olabileceğimizi zannetmiyorum, dedim.

Rüzgâr devamlı olarak aynı yönden esti. Bulunduğumuz yerin Graüben körfezinin güney

doğusunda olduğunu iddia edebilirim.

- Gel, pusulaya bakalım...

Dayım, Hans'ın âletleri bırakmış olduğu kayaya doğru ilerledi. Neşeliydi. Ellerini ovuşturarak bunu belli ediyordu. Genç bir insan gibiydi. Adımları çevik ve hafifti. Merakla arkasından yürüdüm.

Kayanın yanına ulaşınca dayım pusulayı eline aldı. Yatay olarak tuttu ve dikkatle ibresine baktı. Aynı anda yüzünde şaşkın ve perişan bir ifade belirdi.

Endişeyle sordum:

- Ne var dayıcığım?

Konuşmadı, Âleti tetkik etmemi, eliyle işaret etti. Pusulayı aldım ve dikkatle baktım. Aynı anda ben de hayretle bağırdım. Pusulanın kuzeyi göstermesi icap eden ucu güneyi gösteriyordu. Buna göre biz o anda güneyde değil, kuzeyde bulunuyorduk.

Şaşkın bir haldeydim. Pusulayı kuvvetle birkaç defa salladım. Tekrar baktım. Netice değişmedi. Pusula, mükemmel vaziyetteydi. Pusulayı ne şekilde tutarsak tutalım, hep aynı yönü gösteriyordu. Bu hesaba göre rüzgârın yön değiştirdiğini fark etmemiş, Graüben körfezinin gerisine doğru süratle yol almıştık. Böylece, terk etmek istediğimiz sahillerden uzaklaşmış oluyorduk.

Önemli Bir Buluş

Dayımın o andan sonraki hislerini kelimelerle anlatmama imkân göremiyordum. İlk şaşkınlık ânını itimatsızlık ve korkunç bir öfke takip etti. Şaşkınlık ve öfkenin bu kadar şiddetini ve bu kadar birbirine kördüğüm olmuşunu hayatımda ilk defa görüyordum. Bir kelime bile söylemeden dayımı seyrediyordum.

Hakikati söylemek icap ederse dayım yerden göğe kadar haklıydı. Bin bir tehlike pahasına yapmış olduğumuz deniz yolculuğunu tekrarlamak zorundaydık.

Dayım, şaşılacak derecede iradesine hâkim bir insandı. Kısa zamanda öfkesini yenmeğe muvaffak oldu ve kader bize feci bir oyun oynadı, dedi. Şimdiye kadar iyi giden talihimiz ters döndü. Fırtına, yağmur ve yıldırımlar önüme dev bir engel olarak dikildiler. Fakat yılmayacağım. Her ne pahasına olursa olsun bu yolculuğu tamamlayacağım. Yarı yoldan dönmeyeceğim, irademin kuvvet derecesini göstereceğim. Bir adım bile gerilemeyeceğim.

Yumruklarını sıkmış, yüzü korkunç bir ifade almıştı. Bu haliyle bir deliden hiç farkı yoktu. Sonsuz öfkesini frenlemek ihtiyacını hissederek, kat'i bir ifadeyle:

- Her ihtirasın bir hududu vardır, dedim. İmkânsızlıkla mücadele edilemez. Deniz yolculuğu bakımından hazırlıksız vaziyetteydik. Bin küsur millik deniz yolculuğu, derme çatma bir salla yapılamazdı. Aynı yolculuğa ikinci defa teşebbüs etmek deliliktir.

Heyecanla, aynı konuda, on dakika mütemadiyen konuştum. Dayım sözlerimi kesmeden beni dinledi. En sonunda bu sessizliğin, dayımın dalgınlığından başka bir şey olmadığını anladım.

Nitekim, hırçın bir sesle:

- Denize açılıyoruz! diye bağırdı.

İşte on dakikalık konferansımın neticesi bu oldu.

Fakat yılmadım. Rica ettim, yalvardım. Hepsi boşa gitti. Dayım granitten daha sertti.

Hans, tamir işini yeni bitirmişti. Adamcağızın, dayımın düşüncelerini daha önceden tahmin etmiş olduğu söylenebilirdi. Bulmuş olduğu birkaç sürtarbrandür parçasıyla salı tamir etmiş, yelken direklerini ve yelkeni yenilemişti. Sahile ulaştığımız zaman sal harekete hazır durumdaydı.

Dayım, anlamadığım lisanla Hans'a bazı şeyler söyledi, İzlandalı, sahilde eşyaları süratle sala taşıyıp, yerleştirdi. Hava berraktı. Kuzey batıdan uygun bir rüzgâr esiyordu.

Ne yapabilirdim? İki kişiye karşı tek başımaydım. İzlandalı, dayıma körü körüne itaat ediyordu. Onları takip etmekten başka çarem yoktu.

Sala binmek üzereyken dayım beni bir el işaretiyle durdurdu ve:

- Yarın hareket ederiz, dedi.

Mütevekkil bir tavırla, olduğum yerde durdum. Dayım:

- Her şeyi önceden hesaplamalıyım, diye sözlerine devam etti. Hiçbir şeye ehemmiyet vermemezlik etmemeliydim. Kader beni bu sahillere sürükledi. Ben de her tarafını gezip, tanımadan buradan ayrılmayacağım. Ümitle:

- Öyleyse hemen keşfe başlayalım. Dedim. Böylece Hans'ı saldaki işleriyle baş başa bırakarak, yürümeğe başladık. Suların çekildiği alanla kayaların bulunduğu yer hayli genişti. Sahile hemen hemen paralel olarak uzanan granit duvara ulaşmak için yarım saat yürümemiz icabetti. Çeşitli büyüklük ve şekilde deniz kabukları ayaklarımızın altında eziliyordu. Bunlar, dünyanın ilk devirlerine ait canlıların kalıntılarıydı. Bazen, beş metreye yakın kaplumbağa kabuklarının yanlarından geçiyorduk. Bu dev kaplumbağalar üçüncü jeolojik devirde yaşamışlardı. Bu kısa süre devirde de burada bulunmuş olduğuna inandım. Bu devire ait denizin tortu tabakası üstünde yürüyorduk. Dayım, rastladığı her şeyi dikkatle tetkik ediyordu. Bu arada granit duvardaki her yarığı ayrı ayrı gözden geçiriyordu. Bu araştırmasının sebebini anlıyordum. Bizi derinliklere götürebilecek bir yolun başlangıcını arıyordu.

Böylece Lidenbrock denizin kıyısında iki kilometre yürüdük. Sonra, arazinin görünüşü birdenbire değişiverdi. Zemin, alttan gelen tesirlerle kırıışmış, yer yer kabarmıştı. Sık sık oldukça derin ve geniş çukurlara rastlıyorduk.

Bu inişli, çıkışlı granit zeminde zorlukla ilerliyorduk. Bazı yerlerde alüvyon birikintileri göze çarpıyordu.

Kısa bir süre sonra geniş bir alanı kaplayan iskelet kalıntılarıyla karşılaştık. Burası için, yirmi asrın bütün nesillerini sinesinde barındıran muazzam bir mezarlık diyebilirdik. Bu iskelet kalıntıları yer yer minik tepecikleri meydana getirmişti. Bu mezarlık ufka kadar uzanıyordu. Burada, dünyanın bütün tarihini satır satır okumak mümkündü.

Bu görünüş merakımı şiddetle tahrik etmişti. Sabırsızdık. Tarihten önceki devirlere ait kemikler ayaklarımızın altında eziliyor, parçalanıyordu. Hâlbuki, yeryüzündeki bütün müzeler bu kemikler için birbirleriyle devamlı şekilde mücadele ediyorlardı. Binlerce bilgin bir araya gelmiş olsa, kemikleri birleştirip, buradaki iskeletlerin on binde birini elde edemezdi.

Şaşkın bir haldeydim. Dayım da benden farksızdı. Gözleri pırıl pırıl parlıyor, en ufak teferruatı dahi kaçırmamak için dikkatle bakıyordu. İlim hayatının en eşi bulunmaz dakikalarını yaşıyordu. Milyonlarca lira sarf etmiş olsa dahi burada en güzel örnekleri görülen leptoterium'ları, merikoterium'ları, mastodont'ları,

protopitek'leri, pterodaktil'leri, bu kadar mükemmel şekilde ve bir arada görmesine imkân yoktu. Bütün bu tarihten önceki yaratıklar, bizim için buraya yığılmış gibiydiler. Dayım gibi varlığını ilme bağlamış bir insanın bu manzara karşısındaki heyecanını anlamak gayet kolaydı.

Bu eşsiz tarihî hazine arasında dalgın dalgın ilerlerken, dayımın bir feryada benzeyen sesiyle irkildim:

- Axel! Axel! Bir insan başı!...Hayretle:
- Bir insan başı mı? diye sordum.
- Evet Axel!...

Dayımın böyle birdenbire heyecanlanması sebepsiz değildi. İlk olarak, 28 Mart 1863'de, meşhur arkeologlardan Boucher ve Perthes, Fransa'da, Abbeville yakınında yaptığı kazılarda bir insan çene kemiği bulmuştu. Aynı kazıda yontma taş ve sileks baltalara da rastlanmıştı. Bu olay o zaman Fransa, İngiltere ve Almanya'da devamlı ilmî münakaşalara sebep olmuştu.

Bilginler iki gruba ayrılmış bulunuyorlardı. Birinci gruptakiler, bu çene kemiğinin dördüncü jeolojik devreye ait olduğunu şiddetle savunuyorlardı. Dayım da bu ikinciler arasındaydı.

Bundan sonraki kazılarda, insanların daha eski tarihlerde yaşadıklarını gösteren izlere rastlanmıştı. Böylece, ilmî münakaşalar daha alevlenmişti.

Dayımın o anda bulduğu kuru kafa ise insanların mastodont'lardan daha önce yaşadığını gösteriyordu. Yani, diğeri bir deyimle insanlar alefas raeridionalis'lerle çağdaş oluyorlardı. Bu da ilk, insanların yüz bin yıl önce yaşamış olduklarını ispat ediyordu. Bu keşif dayımın ilmin hayatında en mühim dönüm noktasıydı.

Saknussemm'in Hançeri

Yarım saat daha bu kemik yığınları arasında dolaştık. Sonsuz bir merakla mütemadiyen ileriye doğru gitmek istiyorduk. Kim bilir ilim bakımından daha ne kadar paha biçilmez hazinelerle doluydu burası. Doymak bilmez bir haldeydik.

İki kilometrelik bir yürüyüşten sonra, muazzam bir ormanın kenarına ulaştık. Fakat bu bir mantar ormanı değildi. Üçüncü jeolojik devre ait bitkilerden meydana gelmişti. Bugün cinsi kaybolmuş olan palmiyeler, palmasit'ler, çamlar, porsuk ağaçları, serviler, mazi ağaçları gözümüze çarpıyordu. Bu dev ağaçlar, birbirlerine sarmaşıklarla kenetlenmişlerdi. Yer, çeşitli yosunlarla bir halı gibi kaplanmıştı. Bir iki dere, ağaçların arasında kıvrıla kıvrıla, tatlı mırıltılarla akıyordu. Bunların kıyılarında dev fujerler yetişmişti. Bütün bu ağaçların müşterek hususiyeti, güneşin hayat veren ışınlarından mahrum oldukları için, gri renkte oluşlarıydı. Yapraklar da yeşil değildiler. Balmumundan yapılmış gibiydiler.

Hayran bakışlarımı etrafta dolaştırarak, dev ağaçların altında ağır ağır ilerlemeğe başladık. Fakat, içimde isim veremediğim bir korku da vardı. Acaba bu ağaçların arasında tufandan önceki devirlerde yaşamış olan yaratıklarla karşılaşır mıydık? Bu pekâlâ

mümkündü. İçinde bulunduğumuz ormanda bu yaratıkların yaşamaları ve beslenmeleri için her şey mevcuttu. Fakat bu korku, hayalimin fazla çalışmasından başka bir şey olamazdı. Dayıma bahsetmeğe değmezdi bile.

Yürümeğe devam ettik. Birkaç yüz metre sonra, birdenbire durdum. Heyecanla dayımı kolundan tuttum.

Ağaçların arasında süzülebilen ışık, her şeyi kolaylıkla görmeğe yetiyordu. İlkönce hayal zannetmiştim ama, gerçektir... Ağaçların arasında iri vücutlu yaratıklar kımıldıyordu. Evet! yanılmıyordum!... Gördüklerim hayal değildi. Büyük bir mastodont sürüsü ormanda dolaşıyordu. Hem de canlı mastodont'lar...

Filin büyük babası olan mastodont'lara ait ilk fosil 1801 de Ohido bataklıklarındaki kazılarda bulunmuştu. Müzede iskeletini görmüş olduğum bu dev filin, büyük bir sürü halinde karşıma çıkması beni şaşırtmıştı. Çıkardıkları gürültü bulunduğumuz yere kadar aksediyordu. Dallar kırılıyor, yaprak yığınları fırın gibi ağızlarında kayboluyordu.

Dayım da sürüyü görmüştü. Heyecanlı bir sesle:

- Haydi! yanlarına gidelim! dedi. Korkuyla itiraz ettim:

- Silâhımız yok... Bu dev yaratıkların arasında mahvoluruz!... Öfkelenecek olurlarsa, hiçbir insan bunlarla mücadele edemez!...

- Hiçbir insan bunlarla başa çıkamaz demekle yanılıyorsun Axel!. Dikkatli bak!. Sürünün arasında,

bize benzeyen birisi var!.. Bir insan var orada!..

İnanmayarak, işaret ettiği tarafa baktım. Fakat, dayıma karşı haksızlık ettiğimi anlamakta gecikmedim. Hakikaten beş yüz metre kadar ilerimizde, kocaman bir dala dayanmış dev yapılı bir adam, mastodont sürüsüne gözcülük ediyordu. Boyunun dört metreyi aştığını uzaktan tahmin ettim. Bu hepimizin anladığı manada bir çobandı.

Olduğumuz yerde şaşkın bir halde, taşlaşıp kalmıştık.

Orada daha çok durmamız tehlikeli olabilirdi, Görülürsek mahvolurduk. Kaçmamız lâzımdı. Dayımı elinden tutup, çekerek:

- Gelin! gelin!... diye bağırdım. Kaçalım!

Dayım ilk olarak bana itiraz etmedi.

On beş dakika sonra tehlikeden tamamıyla uzaklaşmıştık. Artık görülmeyeceğimize emin olduktan

sonra ağır ağır ilerlemeğe başladık.

Burası Graüben körfezine çok benziyordu. Kayaları ve bunların arasından şırıldayarak geçen birçok minik dere bana orasını hatırlatıyordu. Çok geçmeden dayımın da aynı şekilde düşündüğünü anladım. Bu monoton manzara insanı aldatıyordu. Dayıma:

- Fırtınanın tesiriyle aynı noktadan karaya çıktığımızı zannetmiyorum, dedim. Bununla beraber Graüben körfezinden çok uzakta olmadığımızı tahmin ediyorum, içimden bir his, şu köşeyi, dönünce, Graüben körfezini göreceğimizi söylüyor.

- Öyleyse bu geziye devam etmemize lüzum yok. Sala dönelim. Fakat iyi düşün Axel. Acaba yanılmıyor musun?

- Yanılıp, yanılmadığımı söylemek çok zor. Kayalar ve dereler birbirlerine o kadar benziyorlar ki...Fakat, Hans'ın salı inşa ettiği küçük koyu tanır gibi oluyorum.

- Yanılmadığımı eminim Axel. Aynı noktada karaya çıkmış olsaydık, izlerimize rastlamamız icap ederdi. Dikkatle baktığım halde hiçbir şey göremiyorum.

Kumların arasında parlayan bir cismin üzerine atılarak:

- Fakat ben görüyorum! diye cevap verdim.

- Nedir o?

Yerden aldığım hançeri dayıma uzatarak:

- İşte dedim. Dayıma alaycı bir sesle:

- Yanında hançer var mıydı? diye sordum.

- Böyle bir hançerim yoktu. Fakat, bu sizin olabilir.

- Benim de yanımda böyle bir hançer yoktu. İşte bu tuhaf!...

- Belki de Hans düşürmüştür.

Başını inanmadığını belli eder tarzda sallayan dayım.

- Bu hançerin Hans'a ait olduğunu zannetmiyorum, dedi.

Kısa bir süre hançeri dikkatle tetkik ettikten sonra.

- Bu, on altıncı asırda asilzadelerin kullandığı cinsten bir hançer, dedi. Bilhassa İspanyolların kullandıkları cinsten olduğunu söyleyebilirim.

- İnanılmayacak bir şey bu!...

- Yer yer paslanmış olduğunu görüyor musun? Dayım iyice heyecanlanmıştı. Titrek bir sesle:

- Bizi hedefimize götürecek yolun üzerindeyiz!.. diye bağırdı. Hançerin üzerindeki yazıları okuyabiliyor musun?.. Arne Saknussem!.. Bu büyük bilgin bize yine doğru yolu gösteriyor!.. Her tarafı dikkatle arayalım!.. Muhakkak geçmiş olduğu yola başka bir işaret koymuş olacaktır!..

Deniz kıyısından ayrılarak, granit duvarı dikkatle gözden geçirmeğe başladık. Arzın derinliklerine ulaşan bir geçidin kapısını arıyorduk.

Ağır ağır yürüyerek araştırmamıza devam ettik. En sonunda, granit duvarla sahilin birbirlerine çok yaklaşmış olduğu bir noktaya geldik. Dalgalardan sıçrayan sular, granit duvarı ıslatıyorlardı. İşte tam burada iki metre genişlikte bir çatlak gördük. İki kaya arasına sıkışmış gibi görünen bu aralık, çok karanlık bir tünelin başlangıcıydı. Granitin, insan boyu yüksekliğindeki bir yerinde, şu harfler açıkça okunuyordu:

Dayım heyecanla:

- İşte yine Saknussem! diye bağırdı.

Yolu Kapanan Engel

Yolculuğumuzun başından beri hayret ve hayranlığımı uyandıran pek çok şeyle karşılaşmıştım. Fakat, bu sonuncusu hepsinden baskın çıkmıştı. Duvara kazınmış iki harf önünde şaşkınlıktan taşlaşmış gibiydim. İzlandalı bilginin imzasını duvarda okumakla kalmıyor, hançerini de elimle tutuyordum. Eğer bunlar olmasaydı. Ama Saknussem'm'in yeraltı yolculuğuna her şeye rağmen inanmamakta ısrar edecektim.

Ben de dayım kadar heyecanlanmıştım. Yolculuğun tehlikelerini, dönüşün imkânsızlığını düşünecek halde değildim. Başka birisinin asırlarca önce yapmış olduğu bir şeyi ben de mükemmelen yapabilirdim. Aşın bir heyecanla:

-. İleri! ileri! diye bağırdım.

Süratle tünelden içeri girmiştım bile. Fakat, dayımın elini omuzumda hissettim. Sakin bir sesle:

- Sabırlı ve soğukkanlı olmamız lâzım, dedi. İlkönce Hans'ın yanına dönelim. Salı buraya getirelim.

Bu emre derhal itaat ettim. Süratle sahile doğru yürümeğe başladık. Yolda, dayıma:

- Tesadüfler bize çok yardım etti, dedim. Dayım:

- Haklısın yavrum, dedi. Güneye gitmek isterken müthiş bir fırtına bizi tekrar kuzeye getirip, bıraktı. Eğer bu fırtına olmasaydı, Saknussemmin geçmiş olduğu tüneli asla bulamazdık.

Heyecanla:

- Bu tesadüflerden faydalanmalıyız, diye cevap verdi mi?

- 189 -

- Evet Axel! Tesadüflerden faydalanmalıyız! Fakat şunu da unutma ki, arzın merkezine ulaşmak için önümüzde altı bin kilometrelik bir yol var!

- Düşündüğünüz şeye bakın dayıcığım! Altı bin kilometre nedir ki!..

Bu şekilde konuşmamız, Hansın yanına ulaşınca kadar devam etti. İzlandalı anî bir yolculuk için her şeyi hazır etmişti. Sala bindik ve derhal hareket ettik. Hans, sahili takip ederek salı Saknussemmin burnuna doğru ustalıkla şevketti.

Hans tünelin hizasına gelince salı karaya yanaştırdı. Derhal sahile atladım ve:

- Vakit kaybetmeden yola çıkalım! diye bağırdım. Dayım, alışık olmadığım bir sükûnetle:

- Tüneli gözden geçirmeliyiz, diye cevap verdi. Uzun bir yolculuğa çıkıyoruz. Bütün hazırlığımızı tamamlamak zorundayım.

Dayım Ruhmkorff fenerini yaktı. Salı karaya iyice bağladıktan sonra, Hans yanımızda olduğu halde tünelden içeriye girdik ve ancak altı adım ilerleyebildik. Önümüzde dimdik bir duvar yükseliverdi. Bu ümit edilmedik engel hepimizin maneviyatını bozmuştu. Her tarafını karış karış aradık. En ufak bir delik bile yoktu. Başlangıçta tünel zannettiğimiz yer, kocaman bir mağaradan başka bir şey değildi, Ümitlerimiz suya düşmüştü. Başka bir geçit aramaktan başka çaremiz yoktu.

Yere oturmuş, düşünüyordum. Dayım da asabî adımlarla mağaranın içinde dolaşıyordu. Ümitsizliğin verdiği bir öfke ile:

- Saknussem buradan geçmemiş mi? diye bağırdım. Dayım, dalgın bir sesle:

- Acaba o da bu engelle karşılaştı mı? dedi. Heyecanla:

- Saknussemm'in buradan geçtiğine eminim, diye cevap verdim. Aradan uzun seneler geçti. Bir yer sarsıntısı, koskoca bir kayayı tünelin ortasına kaydırıp, düşürmüş olamaz mı? Saknussemm kendisinden sonra böyle bir engelin tüneli kapatacağını bilemezdi ki!... Eğer böyle bir engeli aşamazsak, arzın merkezine ulaşmağa lâıyk olabilir miyiz? Dayım:

- Öyleyse kazmayla yolu açalım, dedi.

- Kazmayla böyle sert ve kaim bir duvarı delemeyiz, diye karşılık verdim. Barutla bu engeli yıkalım!

Dayım, şaşkın bir tavırla:

- Barut mu? dedi.

- Ufak bir kayayı yerinden oynatmaktan korkuyor musunuz yoksa?

Dayım, kararlı bir sesle:

- Hans! diye bağırdı. Haydi vakit kaybetmeden iş başına!...

Hans, sala döndü. Bir kazmayla geri döndü. Dayımın işaret ettiği yeri delmeğe başladı. Kısa bir süre sonra, duvarda geniş bir delik meydana geldi.

Hans çalışırken ben de dayıma yardım ederek, ıslak barutu, ince bir beze sardım. Böylece uzun bir fitil yaptık. Bu sırada mütemadiyen:

- Muhakkak geçeceğiz! diyordum. Dayım bir aksiseda gibi:

- Muhakkak geçeceğiz! diye tekrarlıyordu.

Gece yarısına doğru fitil ve delik tamamlandı. Barutu bu deliğe doldurunca, işimiz sona ermiş olacaktı. Fakat dayım, sakın bir sesle:

- Barutu yarın yerleştirip, ateşleriz! dedi.

İtiraz edemedim. Fakat sonsuz bir sabırsızlık içindeydim. Altı saat daha beklemek mecburiyetindeydim. Bu, bana imkânsız gibi görünüyordu.

Ertesi gün, yani 27 Ağustos Çarşamba, yeraltı yolculuğumuzun en unutulmaz bir günü oldu. Aradan uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen, hatırladıkça hâlâ kalbim korkuyla çarpıyor. O günden itibaren gayemizden uzaklaşarak, tesadüflerin bir oyuncağı haline geldik.

Saat tam altıda hepimiz ayaktaydık. Granit duvarı devirip, kendimize bir yol açma zamanı yaklaşıyordu.

Fitili ateşleme şerefini hiç kimseye bırakmak istemedim. Plânımız gayet basitti. Fitili ateşledikten sonra, süratle arkadaşlarımın yanına sığınacaktım. Harekete hazır bir vaziyette olan sal, derhal sahilden uzaklaşacak, infilâkın tesir sahasından dışarı çıkacaktı.

Yaptığımız hesaplara göre fitil altı dakika yanacaktı. Bu zaman, arkadaşlarımın yanma gitmeme ve salın sahilden uzaklaşmasına bol bol yetecekti.

Son derece heyecanlıydım. Aceleyle kahvaltı ettikten sonra, elime feneri alıp tünele gitmeğe hazırlandım. Dayım:

- Fitili ateşleyince süratle yanımıza gel, dedi. Kendimden emin bir sesle:

- Merak etmeyin! dedim. Yolda bir saniye bile oyalanmam!...

Bu konuşmadan sonra tünele gittim. Fitilin ucunu elime aldım. Ateşi hazırladım. Dayım, kronometresini hazırladıktan sonra:

- Hazır mısın? diye bağırdı.

- Hazırım! diye cevap verdim.

- Ateş!...

Fitili ateşledim ve süratle koşarak, sala geldim. Hans, uzun bir sırıkla sahildeki bir kayaya dayanarak salı uzaklaştırdı. İlk hızla kıyıdan kırk metre açıldık. Son derece heyecanlıydık. Kalbim şiddetle çarpıyordu. Dayım kronometrenin saniyelerini dikkatle sayıyordu. Durmadan konuşuyordu:

- Beş dakika kaldı!. Dört dakika kaldı! Üç dakika daha var!... İki dakika daha!... Bir dakikamız var!... Tamam!...

O anda ne olmuştu? İnfilâk sesini işitmemiştim galiba. Fakat kayaların şekilleri, gözlerimin önünde birdenbire değişivermişti. Bir tiyatro perdesi gibi iki yana ayrılmışlardı. Sahilde karanlık ve korkunç bir uçurumun açıldığını görüyordum. Deniz, muazzam bir dalga halinde bu uçuruma hücum ediyordu. Salımız da bu dalganın üstündeydi. Havalandığımızı hissediyordum.

Üçümüz de salın içine yuvarlanmıştık. Birkaç saniye içinde kendimizi korkunç bir karanlık içinde bulmuştuk. Sonra salın birkaç saniye boşlukta asılı kaldığını hissettim. Salla birlikte sonu gelmeyecek gibi görünen bir uçurumdan aşağı düşüyorduk. Dayıma birkaç kelime söylemek istedim. Fakat, suların uğultusundan sesimi işittiremedim.

Karanlığa, gürültüye, şaşkınlığa ve korkuya rağmen, olayın nasıl olduğunu anladım.

Tüneli kapatan kayanın arkasında geniş bir kuyu vardı. İnfilâk, ufak çapta bir yer sarsıntısı meydana getirmişti. Bu tesirle, açılan gediğe sular bizi de sürükleyerek hücum etmişlerdi. Artık kendimizi mahvolmuş bir insan farz ediyordum.

Belki bir, belki iki de saat geçti. Zaman mefhumunu tamamıyla kaybetmiştim. Aradan kaç saat geçtiğini tahmin edemiyordum. Saldan dışarı fırlamamak için birbirimizi sıkı sıkıya tutuyorduk. Sal, kuyunun duvarına çarptıkça, korkunç sarsıntılar meydana geliyordu. Zamanla bu çarpmalar azaldılar. Bundan da kuyunun gittikçe genişlediğini anladım. Bu yol, Sabnussem'in geçmiş olduğu yoldu. Artık hiç şüphemiz kalmamıştı. Fakat, tek başımıza bu yoldan ineceğimize, beraberimizde yeraltı denizini de sürüklemiştik.

Bu iniş sırasında, bütün bunları gayet müphem bir şekilde düşünüyor ve gerçekte bir bağıntı kurabiliyordum. Yüzümüze çarpan rüzgârdan, bu inişin çok süratli olduğunu tahmin edebiliyordum. Fenerimiz kırılmış olduğu için, etrafımızı göremiyorduk. Bu şartlar içinde bir meşale yakmak ise imkânsızdı.

Bütün bunları aklımdan geçirdiğim sırada, yanı başımda bir ışık far kedince hayretim sonsuz oldu. Hans, bu karışıklık arasında yağ fenerini yakmağa muvaffak olmuştu.

Bunun ışığı gayet zayıf olmasına rağmen, etrafımızı zorlukla görebilmemize yardım ediyordu.

Kuyu bir hayli genişti. Önceki tahminim doğruydu. Zayıf ışığımız her iki duvarını aynı zamanda görmemize imkân vermiyordu. Duvarlardan birine yaklaştığımız zaman süratimiz hakkında bir fikir edinebiliyorduk. İri çıkıntılar, gözlerimize düz bir çizgi görünüyordlardı. Tahminime göre süratimiz saatte yüz yirmi kilometreydi.

Yelken direği, kaza sırasında kırılmıştı. Üçümüz de bunun kalıntısına sıkı sıkıya tutunmuştuk. Düşüş hızıyla saldan dışarı fırlamayışımız bir mucize sayılmalıydı Aradan saatler geçti. Vaziyetimizde bir değişiklik olmadı. Fakat bir olay, her şeyi daha karışık, içinden çıkılmaz bir hale soktu.

Dağınık bir şekilde duran eşyalarımızı intizama sokmak isteyince, mühim bir kısmının kaza sırasında denize dökülmüş olduğunu dehşetle fark ettim. Elimizde kalanları tam olarak bilmek için, fenerle dikkatli bir araştırma yaptım. Aletlerimizden yalnız pusulayla kronometre kaybolmamıştı. Diğerleri denize uçmuşlardı. Merdiven ve ipler de aynı akıbete uğramışlardı. İp olarak elimizde sadece, yelken direğinin kalıntısına sarılı olan kalmıştı. Kazma, çekiç gibi âletlerimiz de ortadan yok olmuşlardı. İşin fenası, ancak bir günlük yiyeceğimiz vardı. Salın her tarafını dikkatle araştırdım. Büyükçe bir parça kuru etle, birkaç peksimetten başka yiyeceğimiz yoktu.

Sersemlemiştim. Aptal aptal etrafıma bakmıyordum. Korkunç hakikati anlamak istemiyor gibiydim. Yiyeceğimiz olmazsa, bu uçurumdan yukarı nasıl tırmanabilirdik? Bizi bekleyen akıbeti bilmemekle

beraber, açlıktan ölmek bana daha korkunç görünüyordu. Hâlbuki o anda ölümle kucak kucaa yaşıyorduk.

Müthiş hakikati dayıma söylemeyi düşündüm. Fakat, bu neye yarayacaktı? Nasıl olsa öğrenecek değil miydi? Biraz gecikmiş olursam, soğukkanlılığını kazanmasına fırsat hazırlamış olmaz mıydım? Bu düşüncelerin tesiri altında kalarak susmayı tercih ettim. İşte tam bu sırada fener de kendiliğinden söndü. Korkunç bir karanlığın ortasında kaldık.

Elimin altında bir meşale vardı. Bunu yakabilirdim. Fakat, süratin hâsıl ettiği rüzgâr onu derhal söndürürdü. Karanlığı fark etmemek için bir ocuk gibi gözlerimi kapatmayı tercih ettim.

Uzunca bir süre sonra süratimiz bir kat daha çoğaldı. Bunu, yüzümüze çarpan rüzgârın şiddetinden anladım. Saldan dışarı fırlamamak için, birbirimize sıkı sıkıya sarıldık.

Aradan kaç saat geçtiğini hatırlamıyorum. Fakat, uzun bir zaman geçmiş olduğunu söyleyebilirim. şiddetli bir darbeyle sarsıldık. Salın dibi, sert bir yere çarpmıştı. Fakat an  olarak düşüşü durmuştu. Etrafımızda, yukarı doğru fışkıran su sütunlarını fark ettik. Bu sular  zenimize hücum ettiler. Nefesimin kesildiğini hissettim. Boğulacak gibiydim. Neyse ki bu hal uzun zaman devam etmedi. Tekrar havaya kavuştuk. Geniş nefesler alarak, ciğerlerimi havayla bol bol doldurdum. Hans'la dayım beni bütün g leriyle tutuyorlardı. Sal, yine   m z  taşımağa devam etti.

Son Yemek

Gecenin saat onu olduğunu tahmin ediyordum. Bu sonuncu düşüş sırasında felce uğrayan hislerini içinde ilk faaliyet göstereni işitme hissim oldu. Hücum eden suların çekilmesiyle birlikte, korkunç bir sessizlik oldu. Biraz sonra da dayımın sesini duydum:

- Yukarı çıkıyoruz!...

Hayretle:

- Ne demek istiyorsunuz? diye sordum.

- Yukarı çıkıyoruz! Yukarı çıkıyoruz!...

Kolumu uzattım. Duvara dokundum. Elim kan içinde kaldı. Eşsiz bir süratle yukarı çıkıyorduk. Dayım:

- Meşale nerede? diye bağırdı.

Hans, biraz uğraştıktan sonra meşaleyi yakmağa muvaffak oldu. Etraf aydınlandı. Dayım:

- Düşüncelerimde yanılmamışım, dedi. Dar bir kuyudayız. Sekiz metreden daha geniş değil. Uçurumun dibine ulaşan sular, eski seviyesine ulaşmak için tekrar yükseliyor. Tabîî bizi de beraber yukarı çıkartıyor.

- Nereye?...

- Bilmiyorum... Fakat, her türlü beklenmedik olaya hazırlıklı olmalıyız. Tahminime göre saniyede dört metrelik bir süratle yukarı çıkıyoruz. Bu, dakikada iki yüz metre, saatte on dört kilometre eder. Hiçte küçümsenecek bir sürat değil. Şimdilik tek şey, karnımızı doyurmaktır.

Dayıma şaşkın bir tavırla baktım. O ana kadar söylemekten çekindiğim hakikati, daha çok saklayamazdım. Perişan bir sesle

- İmkânsız dedim.

Dayım, Hans'a anlamadığım lisanla birkaç kelime söyledi. Bir kere de hakikati onun ağzından işitmek istediği belliydi. Hans başını sallayarak, gerçeği anlatmağa çalıştı. Dayım:

- Nee!. diye bağırdı. Yiyeceklerimiz döküldü mü?

- Evet... geriye kalanlar işte bu!... Üçümüz için şu kuru et parçası!...

Dayım, yüzüme anlamak istemeyen nazarlarla baktı.

Aradan bir saat daha geçti. Açlığı şiddetle hissetmeğe başladım. Dayımla Hans'ın da aynı vaziyette olduklarını fark ediyordum. Buna rağmen üçümüz de, geriye kalan yiyeceğe el sürmeğe teşebbüs etmiyorduk.

Mütemadiyen yükseliyorduk. Bazen, süratli çıkış sebebiyle zorlukla nefes alıyorduk. Bu arada sıcaklığın

yavaş yavaş çoğaldığını da hissediyorduk. O sırada ısıнын 40° civarında olduğunu tahmin ediyordum.

Bu değişikliğin sebebi neydi? O ana kadar olaylar Davy'nin ve Lidenbrock'un nazariyelerinin doğruluğunu ispat ediyordu. Son değişiklik, iddialarımda haklı olduğumu göstermiyor muydu? Dayıma:

- Parçalanmaktan ve boğulmaktan kurtulduk, dedim. Açlıktan da ölmezsek, canlı canlı yanarak öleceğimize yemin edebilirim!

Omuzlarını silkmekle yetindi. Tekrar iç âlemine döndü. Aradan bir saat daha geçti. Sıcaklığın biraz daha çoğalmasından başka bir değişiklik olmadı.

En sonunda dayım sessizliği bozdu:

- Karnımızı doyurarak, kuvvetimizi yenilemek zorundayız, dedi. Böylece birkaç saat kazanmış oluruz.

- Bu et parçasını da yersek, geriye ne kalacak?

- Hiç bir şey kalmayacak Axel! Hiçbir şey! Fakat, onu gözlerinle yemekle ne elde edeceksin? Bu, sana kuvvet verecek mi? iradesiz ve enerjisiz bir insan gibi düşünme yavrum.

-.Hâlâ ümidinizi kaybetmediniz mi?

- Hayır yavrum!...

- Kurtulacağımızı mı zannediyorsunuz?

- Kalbim çarpıkça, nefes almağa devam ettikçe irademi kullanmağa çalışacağım. Kendimi asla ümitsizliğe kaptırmayacağım.

- Ne yapmayı düşünüyorsunuz?

- Karnımızı doyurmayı... Kaybetmiş olduğumuz kuvveti tekrar elde etmeliyiz... Beklenmedik bir anda kurtuluş fırsatıyla karşılaşırsak, bu fırsattan faydalanabiliriz. Haydi gelin. Son yemeğimizi yiyelim!

Bunları söyledikten sonra dayım kuru etle peksimetleri üç eşit parçaya ayırdı ve dağıttı.

Karnımızı doyurduktan sonra, Hans yarım matara ardıç suyu buldu. Bunu zevkle içtik. Kuvvetimin yerine geldiğini hissettim. Fakat yiyeceğimizi son kırıntısına kadar bitirmiştik. Saat sabahın beşiydi.

İnsan garip bir yaratıktı. Karnı doyunca, açlık ıstıraplarını hatırlamazdı bile. Ona herhangi bir zorluğu anlatmak için, o ortam içine sürüklemek lâzımdı.

Bizim için de aynı şeyler söylenebilirdi. Uzunca süren bir açlık devresinden sonra, birkaç lokma kuru etle peksimet yiyip, bir iki yudum ardıç suyu içince, çok kısa bir zaman önce duyduğumuz dayanılmaz açlık ıstıraplarını unutuvermiştik.

Bütün dalgınlığıma rağmen sıcaklığın devamlı olarak çoğaldığını fark ediyordum. Alev alev yanan bir ortam içindeydik sanki. Bir demir fabrikasının döküm fırınından farksızdı. Yavaş yavaş hepimiz üstümüzdeki eşyaları birer birer çıkartmak ihtiyacını hissettik. Vücudumuza temas eden her eşya bizim için bir ıstırap kaynağı oluyordu.

En sonunda, endişeli bir sesle bağırarak:

- Alev alev yanan bir ocağa doğru mu yükseliyoruz? diye sordum.

Dayım:

- Hayır, imkânsız bir şey bu! diye cevap verdi.

Duvara elimi değdirdikten sonra:

- Duvar müthiş sıcak, dedim.

Elimi çekerken suya, değdi, acıyla feryat ettim:

- Su ateş gibi!.

Dayım, bu sözlerime öfkeli bir jestle cevap verdi.

İşte o anda, kafamın içine yenilmesi imkânsın bir korku yerleşti. Bir felâketin çok yakınında olduğumuzu devamlı olarak düşünmeğe başladım.

Bir Yanardağ Bacasında

Tarif edilmesi imkânsız bir korku içindeydim. Pusulaya baktım. İbresi fırıl fırıl dönüyordu.

Kabul edilen son teorilere göre, dünyanın maden tabakasının devamlı bir sükûnet içinde olmadığını biliyordum. Bu tabakayı meydana getiren maddelerin kimyasal ayrışmaları, akıcı cisimlerin yer değiştirmeleri, mıknatıs alanlarının tesirleri, arzın derinliklerinde devamlı bir faaliyete sebep oluyordu. Bu faaliyet, muazzam sarsıntılar halinde kendini belli ediyordu. Fakat bunlardan çoğunu, yeryüzünde yaşayanlar fark edemiyorlardı. Bu bilgi, son durumumuz hakkında kuvvetli bir tahminin kafamın içinde perçinlenmesine sebep oldu. Böylece sonsuz bir korkunun amansız pençesi arasına düşmüş oldum.

Aradan zaman geçtikçe tahminlerimde yanılmadığımı daha iyi anlıyordum. Gök gürültüsünü andıran patlamalar, bittikçe sıklaştılar ve şiddetlerini arttırdılar.

Bu korkuya daha fazla tahammül edemeyerek:

- Mahvolduk! diye bağırdım. Dayım, hayret verici bir sükûnetle:

- Seni bu kadar korkutan şey nedir? diye sordu. Neyin var yavrum?

- Neyim mi var?!... Şu sallanan duvarlara, dökülen kaya parçalarına, mütemadiyen çoğalan sıcaklığa, gittikçe kalınlaşan buharlara, pusulanın fırıl fırıl dönen ibresine bakın!. Bunlar size hiçbir şey anlatmıyorlar mı? Müthiş bir depremin çok yakın olduğunu siz de düşünmüyor musunuz?

- Hayır Axel! Bunlar bir deprem işareti değil!.

- Bir deprem değil mi?!.,.

Dayım tebessüm ederek, sakın bir sesle:

- Bir indifain ilk işaretleri! diye sözlerini tamamladı. Faaliyet halindeki bir yanardağın içindeyiz!..

Korkuyla bağırdım:

Nasıl?; Şu anda bir indifain ortasında mıyız? Siz de bu olayı sükûnetle söyleyebiliyorsunuz öyle mi? Dayım, gözlerinin üzerinden bana bakarak:

- Yeryüzüne tekrar dönebilmemiz için tek şansımız bu, dedi.

Mütemadiyen yükseliyorduk. O geceyi böylece geçirdik. Duvarlardaki sarsıntılar gittikçe çoğalıyordu. Zorlukla nefes alabiliyordum. Sıcaklık tahammül edilmez bir hal almıştı. Son saatlerimizi yaşıyorduk.

Sal, alttan gelen şiddetli bir itilmeyle devamlı olarak süratle yükseliyordu. Salın altında kalın bir su tabakası vardı. Bu, fıkır fıkır kaynayan suyun altında da muazzam bir lâv kitlesi bulunuyordu. Böylece, bir yanardağ bacasının içinde bulunduğumuz, inkâr

edilemez bir hakikat halinde karşımıza dikilmiş oluyordu.

Bu yanardağ, Sneffels olamazdı O halde, indifa halinde başka bir yanardağın içinde bulunuyorduk. Bu volkanın ismini ve lâvlarla birlikte yeryüzünün hangi noktasına fırlatılacağımızı şiddetle merak ediyordum. Fakat, emin olduğum bir husus varsa, o da kuzey ülkelerinden birinde yeryüzüne çıkacağımızda Saknussem burnuna ayak basmadan önce, fırtınayla yüzlerce kilometre kuzeye gitmişti.

Sabaha kargı yükselişimiz süratlendi, sıcaklık arttı.

Bir süre sonra etrafımız kızılımtırak bir ışıkla aydınlandı. Sağ ve solumuzda, kuyuya açılan karanlık tünellerde kayboluyordu. Alevler, kocaman diller halinde duvarları yalıyorlardı. Heyecanla:

- Bakın! bakın! diye bağırdım. Etrafımız alevlerle sarıldı!...

Dayım, sakın bir sesle:

- Ortada korkulacak bir şey yok diye cevap verdi. Bir indifada bundan daha tabii bir şey tasavvur edilemez. Üstelik kuyu gittikçe genişliyor. Çıkan gazların da bize hiçbir zararı dokunmayacaktır... Duman ve alevler daha tehlikeli bir hal alırlarsa, bu tünellerden birine sığınabiliriz.

- Yükselen sular bu tünelleri istilâ etmez mi?

- Su yok ki Axel! Sadece macun halinde kızgın bir lâv sütunu var! Onunla birlikte biz de kratere doğru yükseliyoruz.

Dayımın yanılmış olabileceğini zannetmiyordum. Su tabakası yok olmuş, yerini lâv almıştı. Sıcaklığın çoğalması da bunu ispat ediyordu. Termometremiz kaybolmamış olsaydı, o anda en aşağı 70 dereceyi göstermiş olacağı muhakkaktı. Terden sıırılsıklam bir haldeydik. Eğer süratle yükselişin hâsıl ettiği rüzgâr olmasaydı, bu sıcaklığa tahammül etmemiz imkânsızdı.

Dayım, icap ederse salı terk edip, tünellerden birine sığınacağımızı söylemiş olmasına rağmen, bunu tamamıyla unutmuş görünüyordu. Bu unutkanlığının çok faydalı olduğu da muhakkaktı. Birbirlerine gayri muntazam olarak bağlanmış olan bu putreller, bizi lâvlardan mükemmel surette koruyorlardı.

Saat sabahın sekizine doğru, yeni bir olay dikkatimizi çekti. Artık yükselmiyorduk. Salımız, lâvların üstünde hareketsiz duruyordu. Merakla sordum:

- Acaba neden durduk? İndifa sona mı erdi acaba?

Dayım, sükûnetle:

- İnşallah böyle değildir, diye cevap verdi. Tahminime göre, volkan yeni bir hamle için kuvvet topluyor. Yanardağların bu sükûnet devreleri uzun sürmez. Birkaç saniye sonra tekrar yükselmeğe başlarız.

Dayımın tahmini bu sefer de doğru çıktı. Hafif bir sarsıntıdan sonra, sal tekrar yükselmeğe başladı. Fakat iki dakika sonra yine durdu. Kronometresinden gözünü ayırmayan dayım:

- Olaylar düşündüğüm gibi çıkıyor, diye konuştu. On dakika sonra yine yükseleceğiz.

- On dakika mı?

- Evet yavrum... karşımızda lâvlarını fasılalı olarak püskürten bir yanardağ var... Buna, bir çeşit nefes almada diyebiliriz.

Bu sefer de dayımın sözleri doğru çıktı. Tam on dakika sonra tekrar süratle yükselmeğe başladık. Saldan dışarı fırlamamak için, birbirimize sıkı sıkıya sarılmamız icap ediyordu. Sonra yine durduk.

Bu manevranın kaç defa tekrarlandığını hatırlamıyorum. Fakat, her duraklamadan sonra, öncekine nazaran artan bir süratle yukarı fırlatılıyorduk. Duruşlar sırasında havasızlıktan boğulacak gibi oluyorduk. Yükselişlerde de sıcaklık tahammül edilmeyecek bir hal alıyordu. Bu anlarda, kutuplarda bulunmayı şiddetle özlüyordum. Birkaç defa da kısa süreli baygınlık geçirdiğimizi hatırlıyorum. Eğer Hans beni kuvvetli kollarıyla tutmamış olsaydı ya granit duvara fırlayıp kafamı kıracak, yahut da lâvların arasına yuvarlanarak canlı canlı yanacaktım.

Son olarak Hans'ın yüzünün alevlerle kıpkırmızı görüldüğünü hatırlıyorum. Sonra... bir topun ağzına

yerleştirilen çakıl taşları gibi havaya fırlatıldığımızı hissettim, ve aynı anda kendimi kaybettim.

Stromboli

Gözlerimi açtığım zaman, Hans'ın belimden tuttuğunu gördüm. Mandalı diğer eliyle dayımı ayakta tutmağa çalışıyordu. Yaralı değildim. Fakat, vücudumun her noktası ayrı ayrı ağrıyordu ve sızlıyordu. Dik bir dağın yamacında, korkunç bir uçuşuma yuvarlanmak üzereydim. En hafif bir hareketim, sivri kayalara çarpa çarpa parçalanmama yetecekti. Hans, kraterin yamacından aşağıya daha çok yuvarlanmama engel olarak, hayatımı bir kere daha kurtarmıştı.

Yeryüzünde bulunduğuna hayret ediyormuş gibi görünen dayım, Hans'a

- Acaba neredeyiz? diye sordu.

Hans omuzlarını silkerek, bunu bilmediğini belirtti. Düşünmeden cevap verdim.

- Galiba İzlanda'dayız...

Hans kat'i bir ifadeyle itiraz etti:

- Nej!...

- Neden kabul etmiyorsun? diye sordu.

Bulunduğum yerden doğrulmaya çalışarak:

- Hans yanılıyor! dedim.

Yolculuğumuzun sayısız sürprizlerinden sonra bizi yeni sürprizler bekliyordu.

Kraterin etrafında kalın kar tabakaları göreceğimi ümit ediyordum. Bu dekoru, kutuplara has solgun yüzlü güneş ve devamlı bir gündüzün tamamlayacağını zannediyorduk. Fakat, bu tahminlerimin aksine, güneşten kavrulan bir yamaçta bulunuyorduk. Dayım:

- İşte İzlanda'ya benzemeyen bir yer! dedi.

Mütereddit bir sesle:

- Belki de Jean Mayen adasındayız, diye cevap verdim.

- İmkânsız yavrum. Bu yanardağ, granit yamaçları karla kaplı bir yanardağ değil.

- Fakat...

- Bak Axel, bak!...

Başımı kaldırıp yukarı baktım. On beş dakika arayla kuvvetli bir gürültü duyuluyor; alev duman, kül ve lâv sütunlarının çok yükseğe fışkırdığı görülüyordu. Dağın, bir balina gibi nefes aldığı söylenebilirdi. Kraterden fışkıran lâvlar, iki yüz üç yüz metre aşağıya akıyordu. Bu seviyede biriken lâvlar, yanardağın ancak iki yüz veya üç yüz metre yüksekliği olduğu hissini uyandırıyor. Dağın etekleri ise, çeşitli ağaçlarla yemyeşildi. Bunların arasında zeytin ve incir ağaçlarıyla üzüm kütükleri mükemmelen ayırt ediliyordu. Bu manzaraya kutup bölgelerinde rastlamamıza imkân yoktu.

Gözlerimizi merakla etrafta dolaştırdık ve yeşilliklerin gerisinde, suları ışıltılı parlayan bir göl veya denizin görüldüğünü fark ettik. Minik bir koyda, demirli olan özel tekneler, hafif dalgaların tesiriyle ağır ağır sallanıyordu.

- Acaba neredeyiz? diye tekrarlıyordum.

Hans tabiatın bu güzel görünüşüne tamamıyla lâkayttı. Dayım da anlamayan nazarlarla etrafına bakıyordu. En sonunda:

- Bu ülkenin ve dağın adı ne olursa olsun, çok sıcak bir yer, dedi. Kraterden fışkıran kayalardan birisi kafamızı ezmeden buradan uzaklaşsak iyi olacak galiba

Sonra hareket tarzımızı tayin ederiz. Zaten, açlıktan ve susuzluktan ölecek gibiyim. Burada oturup, manzarayı seyretmekte hiçbir fayda yok.

Donan lâv birikintileri yürüyüşü bir hayli güçleştiriyordu. Arada sırada rastladığımız kızgın lâv dereciklerine basmamağa çalışarak, ateş ve kül püsküren gibi çalıştığı için, mütemadiyen konuşuyordum:

- Burası Asya olabilir! Hindistan veya Malezya sahillerinde de bulunabiliriz! Belki de Okyanusun ortasında, minik bir adadayız!

Dayım kâfi bir lisanla:

- Pusulaya göre, söylediğin yerlerden hiçbirisinde olamayız, dedi.

Kısa bir sessizlikten sonra, dayım:

- Pusula yanlış yönü göstermiş olamaz mı? dedi.

- İmkânsız!..

- Fakat, burasının kuzey kutbu olmadığı da belli bir şey!

- Kuzey kutbu mu? Olamaz İmkânsız!...

Bu sırada ağaçlık bölgeye iyice yaklaşmış bulunuyorduk. İki saatlik bir yürüyüşten sonra, cennet gibi bir yere ulaşmıştık. Zeytin ve nar ağaçlarıyla iri salkımlı üzüm kütükleri gözlerimizin önünde bütün ihtişamıyla uzanıyordu. Allah bunları bizim için yaratmış gibiydi. Zaten, ince eleyip sık dokuyacak durumda da değildik. Ellerimizin yetiştiği dallardaki meyveleri koparıp açlığımızı mümkün olduğu kadar gidermeğe çalıştık. Çok geçmeden, biraz ilerimizde, çimenlerin arasında minik bir su kaynağı gözümüze çarptı. Bu serin suyla yüzümüzü yıkadık, susuzluğumuzu giderdik.

Biz bu işle meşgulken, zeytin ağaçlarının arasında ufak bir çocuk belirdi. Heyecanla:

- Bu mesut ülkede yaşayan birisi var şurada! Diye bağırdım.

Bu, fakir kıyafetli bir çocuktü. Görünüşümüzü onu korkutmuş olmalıydı. Saç ve sakallarımız birbirlerine karışmıştı. Üstelik yarı çıplak haldeydik.

Çocuk kaçmağa yeltenince Hans arkasından koştu ve yakaladı. Zavallı yavrucak bağıırıyor, ağlıyor,

kurtulmağa çalışıyordu.

Dayım ilk iş olarak çocuğu mümkün olduğu kadar sakinleştirmeğe çalıştı. Daha sonra da:

- Bu dağın adı nedir? diye sordu.

Çocuk cevap vermedi, dayım:

- Hiç olmazsa Almanya'da olmadığımızı öğrenmiş bulunuyoruz, dedi.

Sonra aynı suali İngilizce olarak tekrarladı. Çocuk yine cevap vermedi. Sonsuz bir merak içindeydim.

- Acaba bu çocuk dilsiz mi? diye söylendi ve çok lisan bildiği için öğünen dayım, şaşkın bir ifadeyle: aynı suali Fransızca olarak tekrarladı. Çocuk hâlâ susuyordu. Bu sefer dayım سوالini İtalyanca sordu:

- Dove noi siamo?

Yine aynı sessizlik. Dayım artık öfkelenmeğe başlıyordu. Çocuğu kulaklarından tutup, sarsarak hırsıyla İtalyanca bağırdı:

- Come si noma questa isola?.. Çocuk kısaca:

- Stromboli! diye cevap verdi ve Hans'ın elinden kurtularak zeytin ağaçlarının arasında koşmağa başladı.

Aklımızdan bu isim asla geçmiyordu. Stromboli! şaşkınlığımız sonsuzdu. Demek Akdeniz'in ortasındaydık! Mütemadiyen:

Stromboli! Stromboli diye tekrarlıyordum.

Karnımızı meyve ve suyla iyice doyurduktan sonra Stromboli'nin limanına doğru yürüdük. Ada sakinlerine maceramızı anlatmayı doğru bulmuyorduk. Batıl inançları olan İtalyanların bizi yanardağın yeryüzüne fırlattığı Cehennem yaratıkları olarak göreceklerinden korkuyorduk. Bu sebeple, kendimizi basit birer kazazede olarak tanıtmaya karar verdik.

Pusula Olayının İçyüzü

Zeytinliğı terk ettikten bir saat sonra, San Vecenzo limanına ulaştık. Burada Hans, günlerden Cumartesi olduğu için, haftalık ücretini istedi. Dayım, İzlandalının parasını verdi ve kendisine hararetle teşekkür etti. Hans'ın sadakatini ve fedakârlığını unutmamıza imkân yoktu.

4 Eylül Cuma günü, Messina'dan Volturne adındaki gemiye bindik. Üç günlük güzel bir yolculuktan sonra Marsilya'ya ayak bastık.

Geçirdiğimiz ölüm tehlikelerini, maddî ve manevî işkenceleri tamamıyla unutmuştuk. Pusulanın bize oynamış olduğu oyunu asla aklımızdan çıkaramıyorduk. İlim alanında her zorluğa çare bulmakla, her suale cevap verebilmekle öğünen dayım, bu basit olayı ilmî olarak izah edemediğı için hasta gibiydi. Mütemadiyen

- Yanılmama imkân yok! diyordu. Pusula kuzeyi gösteriyordu.

9 Eylül akşamı Hamburg'a ulaştık.

König-Strasse'deki evimize ayak bastığımız zaman Graüben'le hizmetçi Marthe'in sevinç ve şaşkınlığını kelimelerle anlatmama imkân

göremiyorum. Çılgınca bir sevinçle boynuma sarılan Graüben:

- Şimdi hakiki bir kahraman oldun Axel! dedi. Artık beni bir daha terk etmene lüzum yok!

Bunları söylerken hem tebessüm ediyor, hem de gözlerinden iri yaş taneleri yanaklarına yuvarlanıyordu.

Profesör Lidenbrock'un Hamburg'a dönüşü, ilim dünyasında heyecanla karşılanmıştı. Marthe'in gevezeliği sebebiyle herkes, ARZIN MERKEZİNE gitmek üzere Hamburg'dan ayrılmış olduğumuzu öğrenmişti. İlk önceleri bu seyahate inanmak istemediler. Fakat, Hans'ın mevcudiyeti ve İzlanda'dan gelen haberler, bu tereddüdü kısa bir zamanda yok etti.

Artık dayım, ilim dünyasında meşhur ve büyük bir adam olmuştu. Ben de, böyle büyük ve meşhur bir adamın yeğeni olmuştum. Bu olay dolayısıyla, Hamburg'da şerefimize büyük bir ziyafet verdiler. Ayrıca Üniversitede bu yolculukla ilgili bir açık oturum yapıldı. Dayım, bu oturumda yolculuğumuz hakkında izahat verdi. Fakat, pusula olayına hiç yanaşmadı. Aynı gün, şehir arşivine Saknussem'in mektubuyla yanımızda getirebildiğimiz şeyleri teslim etti.

O günden sonra yeryüzündeki bilginlerle bu konuda devamlı olarak mektuplaştı. Çeşitli dergi ve gazetelere makaleler yazdı.

Dayım, özlediği zaferi elde etmişti. Fakat, bu zafer sevincini gölgeleyen ufak bir karaltı vardı pusula olayı. Bunu asla aklından çıkaramıyordu. Onun çapında bir

bilgin için, böyle bir olayın ne demek olduğu kolayca anlaşılır.

Bir gün dayımın çalışma odasında bir maden koleksiyonunu düzeltirken gözüm bu pusulaya takıldı. Gayri ihtiyarî elime aldım ve tetkik etmeğe başladım. Altı aydan beri, bırakıldığı yerde duruyordu. Birdenbire, keskin bir çığlık attım. Dayım telâşla yanıma koştı ve:

- Ne oldu? diye sordu.

Kekeleyerek:

- Bu pusula!... diyebildim.

- Ne olmuş pusulaya?

İbresi kuzeyi değil, güneyi gösteriyor!

- İmkânsız!..

- Siz de bakın!... Kutupları değişmiş.

- Değişmiş mi?

Dayım, pusulayı eline aldı. Dikkatle baktı ve bütün evi temelinden sarsan, bir nara attı ve:

- Demek ki, Saknussem burnunda karaya ayak bastığımız zaman bu Allah'ın cezası pusula kuzeyi, değil güneyi gösteriyormuş, öyle mi?

- Düştüğümüz hatayı şimdi çok iyi anlıyorum.

- Bundan daha basit bir şey olamazdı.

- İzah et, yavrum...

- Lidenbrock denizindeki fırtına sırasında, salda bulunan madenî eşyaları mıknatıslayan elektrik yuvarlağı, pusulanın ibrelerine de yer değıştirmiş oldu. Böylece, kuzeyi gösteren uç güneyi gösteren uç ta kuzeyi göstermeğe başladı.

Kahkahalarla gülmeğe başlayan dayım:

- Demek oluyor ki, elektriğin basit bir oyununa kurban gitmiş olduk.

O günden sonra dayım dünyanın en mesut bilgini oldu. Artık pusula olayını düşünmüyordu.

Ben de dünyanın en mesut erkeğı oldum. Dayımın vesayeti altında yaşamaktan kurtulan Graüben, Königstrasse'deki evde, hayatının sonuna kadar Profesör Lidenbrock'un yeğeni ve gelini olarak yer almış bulunuyordu.

SON